

मुंबई

ज्ञाता सत्कार

हस्ते

शरदचंद्रजी पवार

मान्यवर

रदास

शरद

चंद्र

काळी

ला नभाने ला भुइला

दान धाने.

आणि ला भातीतुनी
चैतन्य वाने..

मेणती पुण्ये अडी
थेती फळाला

जोंकळाखा चांदी
लुखडून जावे...

ना.ओ.भानोर्..

यशवंतराव चक्राण
प्रतिष्ठान, मुंबई

वातापिप्र

वर्षा अंक

यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार 2016
आधार कार्डचे प्रणेते मा. श्री. नंदन निलेकणी

યશવંતરાવ ચચ્છાણ પ્રતિષ્ઠાન, મુંબઈ

ટ્રસ્ટ રજિ. નં. એફ. ૧૦૬૪૩, દિનાંક ૧૭ સપ્ટેમ્બર ૧૯૮૫, સોસાયટી રજિ. નં. એમ. એમ. એચ. /બી. ઓ. એમ. - ૫૩૯/૮૫

યશવંતરાવ ચચ્છાણ સેન્ટર, જન. જગન્નાથરાવ ભોસલે માર્ગ, મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૨૧.

દૂરધ્વની ક્રમાંક : ૨૨૦૨૮૫૯૬, ૨૨૮૫૨૦૮૧, ૨૨૦૪૫૬૦ ફોક્સ : ૨૨૮૫૨૦૮૧/૮૨

➤ વિશ્વસ્ત મંડળ સદસ્ય ◀

૧. મા. શ્રી. શરદરાવ પવાર અધ્યક્ષ
૨. મા. શ્રી. અરુણ ગુજરાથી ઉપાધ્યક્ષ
૩. મા. સૌ. સુપ્રિયા સુળે કાર્યાધ્યક્ષ
૪. મા. શ્રી. શ. ગં. કાળે સરચિટણીસ
૫. મા. શ્રી. હેમંત ટકલે કોષાધ્યક્ષ
૬. મા. શ્રી. શિવાજીરાવ પાટીલ-નિલંગેકર
૭. મા. શ્રી. રામ પ્રધાન
૮. મા. શ્રી. વસંતરાવ કાર્લેકર
૯. મા. શ્રી. બી. કે. અગ્રવાલ
૧૦. મા. શ્રી. દિલીપ વળસે-પાટીલ
૧૧. મા. શ્રી. અજિત નિંબાળકર
૧૨. મા. શ્રી. અમિત ડહાણૂકર
૧૩. મા. શ્રી. ડૉ. સમીર દલવાઈ
૧૪. મા. શ્રી. ના. ધોં. મહાનોર
૧૫. મા. સૌ. પ્રભા કુલકર્ણી

મહારાષ્ટ્ર શાસન પ્રતિનિધી

૧૬. મા. શ્રી. નિતીન કરીર
પ્રધાન સચિવ, નગર વિકાસ વિભાગ
૧૭. મા. શ્રી. એન. જે. જમાદાર
સચિવ વ વરિષ્ઠ વિધી સલ્લાગાર

➤ કાર્યકારિણી મંડળ સદસ્ય ◀

૧. મા. શ્રી. શરદરાવ પવાર
 ૨. મા. શ્રી. અરુણ ગુજરાથી
 ૩. મા. સૌ. સુપ્રિયા સુળે
 ૪. મા. શ્રી. શ. ગં. કાળે
 ૫. મા. શ્રી. હેમંત ટકલે
 ૬. મા. શ્રી. જયંત પાટીલ
 ૭. મા. શ્રી. રામ તાકવલે
 ૮. મા. શ્રી. ના. ધોં. મહાનોર
 ૯. મા. શ્રી. લક્ષ્મણ માને
 ૧૦. મા. શ્રી. વિનાયકરાવ પાટીલ
 ૧૧. મા. શ્રી. કે. બી. આવાડે
 ૧૨. મા. શ્રી. પ્રકાશ કુલકર્ણી
 ૧૩. મા. શ્રી. જીવનરાવ ગોરે
 ૧૪. મા. શ્રી. વિજય શિર્કે
 ૧૫. મા. શ્રી. જયરાજ સાળગાવકર
 ૧૬. મા. શ્રી. ગણપતરાવ અપ્પાસાહેબ પાટીલ
 ૧૭. મા. શ્રી. રાજેશ ટોપે
 ૧૮. મા. શ્રી. બાલાસાહેબ ઊર્ફ શામરાવ પાં. પાટીલ
 ૧૯. મા. શ્રી. યશવંતરાવ ગડાખ-પાટીલ
 ૨૦. મા. શ્રી. ચંદ્રશેખર મારુતરાવ ઘુલે-પાટીલ
 ૨૧. મા. અધ્યક્ષ
મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય સહકારી બँક લિ. (પદસિદ્ધ)
- મહારાષ્ટ્ર શાસન પ્રતિનિધી**
૨૨. મા. શ્રી. નિતીન કરીર
પ્રધાન સચિવ, નગર વિકાસ વિભાગ

➤ કાર્યકારી સમિતી ◀

૧. મા. શ્રી. શરદરાવ પવાર	અધ્યક્ષ	૫. મા. શ્રી. હેમંત ટકલે	કોષાધ્યક્ષ
૨. મા. શ્રી. અરુણ ગુજરાથી	ઉપાધ્યક્ષ	૬. મા. શ્રી. અજિત નિંબાળકર	વિશ્વસ્ત સદસ્ય
૩. મા. સૌ. સુપ્રિયા સુળે	કાર્યાધ્યક્ષ	૭. મા. શ્રી. જીવનરાવ ગોરે	સદસ્ય
૪. મા. શ્રી. શ. ગં. કાળે	સરચિટણીસ	૮. મા. શ્રી. યશવંતરાવ ગડાખ-પાટીલ	સદસ્ય

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

विभागीय केंद्र

विभागीय केंद्र, कन्हाड	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, पुणे	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, नागपूर	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, नाशिक	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, कोकण, रत्नागिरी	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, औरंगाबाद	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, लातूर	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, अमरावती	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, अहमदनगर	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, सोलापूर	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, अंबाजोगाई	अध्यक्ष
विभागीय केंद्र, ठाणे	अध्यक्ष

श्री. बाळासाहेब ऊर्फ शामराव पां. पाटील
श्री. अजित निंबाळकर
श्री. गिरीश गांधी
श्री. विनायकराव पाटील
श्री. राजाभाऊ लिमये
श्री. नंदकिशोर कागलीवाल
श्री. डॉ. जनार्दन वाघमारे
श्री. यशवंतराव गडाख-पाटील
श्री. गो. मा. पवार
डॉ. द्वारकादास लोहिया
श्री. मुरलीधर नाले

विविध विभाग

सृजन	संकल्पना व संयोजक
शिक्षण	निमंत्रक
नवमहाराष्ट्र युवा अभियान	प्रमुख संयोजक
अपंग हक्क विकास मंच	संयोजक
वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान	निमंत्रक
महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ	संयोजक
कृषी व सहकार व्यासपीठ	सहसंयोजक
कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम	अध्यक्ष

सौ. सुप्रिया सुळे
सौ. सुप्रिया सुळे
डॉ. वसंत काळपांडे
श्री. दत्ता बाळसराफ
श्री. विश्वास ठाकूर
श्री. निलेश राऊत
सौ. सुप्रिया सुळे
श्री. विजय कान्हेकर
सौ. सुप्रिया सुळे
श्रीमती रेखा नार्वेकर
श्रीमती ममता कानडे
श्री. अजित निंबाळकर
श्री. म. बा. पवार

मध्यवर्ती कार्यालय

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान व कलादालन रंगस्वर	सरव्यवस्थापक	श्री. विजय देसाई
यशवंतराव चव्हाण माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	संचालक	ब्रिगेडिअर श्री. सुशील गुप्तन
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	कार्यक्रम व्यवस्थापक	श्री. दत्ता बाळसराफ
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	वित्त व लेखा व्यवस्थापक	श्री. महेश चव्हाण
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	आस्थापना व्यवस्थापक	श्री. संजय बनसोडे
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	ग्रंथालय संसाधन व ज्ञान व्यवस्थापक	श्री. अनिल पांडारे
मानद वास्तु विशारद		मे. शशी प्रभू अँण्ड असोसिएट्स
सांविधानिक लेखा परीक्षक		मे. सी. व्ही. के. असोसिएट्स, मुंबई
चार्टर्ड अकाउंटेंट		अंतर्गत हिशेब तपासनीस

संपादकीय

अनेक अंगांनी कार्यरत....

हा अंक आपल्या हाती पडेल, तेव्हा कदाचित बाहेर पाऊस सुरु असेल. तो सुरु असावा, अशी आपली प्रार्थना तरी आहे. यावर्षी संपूर्ण देशातच पाऊस चांगला होईल, असा अंदाज वेधशाळेने वर्तवला होता. तंत्रज्ञानाच्या मर्यादा आणि हवामानाचा हड्डीपणा यांमुळे अंदाज आणि प्रत्यक्ष पाऊस यांत बन्याचदा मोठं अंतर पडत, पण तरीही नुसत्या पावसाच्या चांगल्या अंदाजानेही आपण भुलावतो, ही वस्तुस्थिती आहे. यावेळी अंदाज आणि प्रत्यक्ष पाऊस यात फार फरक पडलेला नाही. पण तरीही महाराष्ट्रातील काही भाग आजही पावसाच्या प्रतीक्षेत आहे. अनेक जिल्ह्यांत, तालुक्यांत अशी परिस्थिती आहेच, पण संपूर्ण मराठवाडाच यावर्षीही पुनः कोरडाच राहतो की काय, या चिंतेचे ढग पुनः त्या भागावर जमले आहेत.

पर्जन्याची मराठवाड्यावरील अवकृपा नवी नाही. पण, बहुतांश महाराष्ट्र पर्जन्यराजाच्या कृपेने चिंब भिजत असताना मराठवाड्यावरील ही अवकृपा विशेष डाचते आहे. कोरड्या मराठवाड्याच्या आणि तिथल्या दुर्दैवी शेतकरी कुटुंबांच्या मदतीला ‘यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान’ दरवर्षी जातच असते. त्यानुसार यावर्षीही जाऊ. पण, मराठवाड्याच्या या समस्येचा वेध घेण्यासाठी आणि त्यावर एकात्मिक उपाय शोधण्यासाठी सर्वांनी एकत्रित प्रयत्न करण्याची गरज आहे. आजच्या जगात अशी समस्या ‘अशक्य’ असू शकत नाही, या निर्धारानेच त्यासाठी प्रयत्न करण्याची गरज आहे.

शेतकऱ्यांचे एकूणच प्रश्न गुंतागुंतीचे आहेत, हे खरं. पण, त्यातील गुंतागुंत कमी करण्यासाठी जे प्रयत्न व्हायला हवेत, ते होत नाहीत, किंवा त्यांची गती समाधानकारक नाही, अशी भावना देशभरातल्या शेतकऱ्यांच्या मनात बळवते आहे. आदरणीय पवारसाहेबांच्या कृषिमंत्रिपदाच्या कारकिर्दीनंतर संपूर्ण देशात शेतकऱ्यांना आताची परिस्थिती डाचण साहजिक असलं, तरी आपण काही तेवढ्या कारणमीमांसेवर स्वस्थ बसणार नाही. इतिहासात कधीच न झालेला संप करण्यापर्यंत शेतकऱ्यांची महाराष्ट्रात मजल गेली. त्यातली धग समजावून घेण आवश्यक आहे. ‘प्रतिष्ठान’ने त्यातलं गांभीर्य ओळखलं असून शेतकऱ्यांच्या सार्वत्रिक समस्या सोडविण्यासाठी धोरणकर्त्यासह एकत्र बसून विचारविनिमय करणं आवश्यक आहे. शेतकऱ्यांच्या आंदोलनाचं नेतृत्व कुणाकडे आहे, त्यातल्या कोणाचे काय हेतू आहेत आणि त्यांना प्रतिसाद देण्यात सरकार कुठे कमी पडतं आहे, हा माध्यमांचा आणि राजकीय विश्लेषकांच्या चर्चेचा विषय असेल. शेती आणि शेतकऱ्यांच्या प्रश्नाशी, इथल्या मोठ्या समाजगटाच्या विकास प्रक्रियेशी बांधिलकी असलेल्या ‘यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान’ने मात्र या प्रश्नी पुढाकार घेण्याचं नक्की केलं आहे. या विषयाशी संबंधित सर्वच घटकांना एकत्रित येण्यासाठी, विचारविनिमय करून निर्णयाप्रत जाण्यासाठी व्यासपीठ म्हणून ‘प्रतिष्ठान’ आपली भूमिका बजावणार आहे.

आपल्या विविध विभागीय केंद्रांच्या माध्यमातून ‘यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान’ महाराष्ट्रात सतत कार्यरत आहे. आपले कार्यक्रम समयसूचकता, नावीन्यपूर्णता आणि बांधिलकी यांमुळे सर्वत्र यशस्वी होतात, त्याला भरभरून प्रतिसाद मिळतो. राज्यातील सामाजिक-सांस्कृतिक क्षेत्रातील अनेक कर्त्या व्यक्तींना त्यामुळे या कामाशी जोडून घेणे महत्त्वाचे वाटते आहे.

त्यासाठी महाराष्ट्रात आणखी अनेक ठिकाणी विभागीय केंद्रे सुरु करण्याचा आग्रह होतो आहे. त्याचा विस्तार करून आपल्याला आपल्या केंद्राचा आणि उपक्रमांचाही विचार करावा लागणार आहे. ‘प्रतिष्ठान’ च्या स्थापनेमागील मूळ उद्देशानुसार सुरु असलेल्या आपल्या क्रियाशीलतेचं हे मोठं यश मानावं लागेल.

प्रतिष्ठानच्या विविध विभागांची, विविध केंद्रांची धुरा वाहणाऱ्या ज्येष्ठ कार्यकर्त्यांच्या जोडीला नव्या दमाच्या कार्यकर्त्यांची जोड देण्याची वेळ आली आहे. संस्थेच्या दीर्घकाळ सुरु असलेल्या काही कार्यक्रम आणि उपक्रमांबाबतही पुनर्विचार सुरु आहे. काळानुरूप त्यात काही बदल करावे लागतील. काही नवे कार्यक्रम, उपक्रम नव्याने हाती घ्यावे लागतील. अनुभवी नेतृत्व आणि त्याला नव्या कार्यकर्त्यांची चैतन्यशील साथ- यांतून प्रतिष्ठानचं कार्य अधिक प्रभावी आणि परिणामकारक करता येईल, याबाबत माझ्या मनात पूर्ण विश्वास आहे.

शेतकरी आत्महत्याग्रस्त भागातील निराधार, विधवा, एकट्या महिलांना आधार आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी आपण सुरु केलेल्या ‘उमेद’ या उपक्रमाचं हे दुसरं वर्ष होतं. आपला मदतीचा हात किती जर्णीना किती ‘उमेद’ देऊन गेला, हे मे महिन्यात महाराष्ट्रात प्रसिद्ध झालेल्या सर्व वृत्तपत्रांतून, प्रसिद्धी माध्यमांतून आपल्यापर्यंत पोहोचलेच असेल. या अंकात त्याचा अहवालही आहे. प्रसिद्धीचा गाजावाजा न करता, उपकाराच्या भावनेचा लवलेशही नसलेल्या या उपक्रमातून त्या दुर्दैवी माय-बहिर्णीशी आपलं भावनिक नातं या निमित्ताने जुळलं, ते सांगायला शब्द नाहीत!

शिक्षणाच्या क्षेत्रात ‘शिक्षणकर्त्यांच्या माध्यमातून सुरु असलेल्या आपल्या प्रयत्नांची दखल धोरणात्मक पातळीवर घेतली जाते, हे आपल्याला माहीत आहेच. ‘प्रतिष्ठान’च्या ‘शिक्षण विकास मंच’ने औरंगाबादला आयोजित केलेलं ‘विभागीय शिक्षक साहित्य संमेलन’ कमालीचं यशस्वी झालं. सहभागी साहित्यिक शिक्षक आणि प्रेक्षक या दोघांकडूनही त्याला मनःपूर्वक दाद मिळाली. या संमेलनाच्या आयोजनात ज्या संस्थांनी आपल्याला सहकार्य केलं, त्यांच्यामुळे या संमेलनाचं देखणं नियोजन शक्य झालं, याची नोंद करून ठेवणं आवश्यक आहे.

अपंग हक्क विकास मंचाच्या माध्यमातून गेल्या तीन महिन्यात अनेक यशस्वी कार्यक्रम पार पाडले. विविध प्रकारच्या अपंगत्वाला, त्यांच्या समस्यांना स्पर्श करणारे हे विषय त्या क्षेत्रातील आपल्या अग्रस्थानावर आणखी शिक्कामोर्तीब करणारेच ठरले. सरकारच्या संबंधित विभागांनी, त्या विभागांच नेतृत्व करणाऱ्या मंत्रीमहोदयांनी आणि अधिकाऱ्यांनी स्वागतार्ह सकारात्मक भूमिका घेऊन त्यात वेळोवेळी आपला सहभाग नोंदवला. समाजातील फार मोठ्या पण दुर्लक्षित घटकाचे प्रश्न त्यातून मार्गी लागतील.

‘प्रतिष्ठान’च्या अन्य विभागांचे आणि विभागीय केंद्रांचे अहवाल आपण जरूर पाहावेत आणि येत्या काळासाठी आपल्या काही सूचना असतील, तर त्या जरूर कळवाव्यात. ‘प्रतिष्ठान’चं व्यासपीठ त्यातूनच अधिक व्यापक आणि परिणामकारक होऊ शकेल. महाराष्ट्राला आज त्याची गरज आहे.

- सुप्रिया सुळे

वार्तापत्र

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई.

वर्ष : २१ वे / अंक ४० वा / प्रकाशन : ३१ जुलै, २०१७

सल्लागार

मा. शरद काळे

मा. हेमंत टकले

मानद संपादक

सुप्रिया सुळे

कार्यकारी संपादक

दत्ता बाळसराफ

सहसंपादक

सुरेश पाटील

अनिल पांडिया

विशेष सहाय्य

पद्मभूषण देशपांडे

सहाय्य

मीनल सावंत

रमेश मोरे

मनिषा खिलारे

महेश साळवी

केंद्रातील सहकारी :

विद्याधर खंडे, संगीता गवारे, स्मिता रायकर, महेश चौधरी, यतीन घोडेकर, राजेंद्र रुपवते, निवृत्ती भोर, संजना पवार, शैलेश चव्हाण, शोभा लोंडे, अनिल चिंदरकर, सुकेशनी मर्चडे-शेवडे, सुहास बाभल, प्रियंका देसाई, विजय नागरे, जयेश गुजराथी, विश्वदत्त मुळे, सुरेश कोठावळे, महादेव सगरे, सुरेश सावंत, अशोक जाधव, मंगेश शिंदे, सतीश लाड यांनी दिलेल्या सहकार्याबद्दल आभार

अनुक्रमणिका

(१) माननीय यशवंतराव चव्हाण लेख

मध्यवर्ती कार्यालय व विविध विभाग

(१)	नवमहाराष्ट्र युवा अभियान	८
(१)	अपंग हक्क विकास मंच	१२
(१)	शिक्षण विकास मंच	१५
(१)	वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान	१९
(१)	कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम	२०
(१)	महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ	२६
(१)	यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय	२४
(१)	माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	२६

विभागीय केंद्र, कार्यवृत्त

(१)	विभागीय केंद्र, कन्हाड	२७
(१)	कृषी व सहकार व्यासपीठ आणि विभागीय केंद्र, पुणे ...	२८
(१)	विभागीय केंद्र, नागपूर	३०
(१)	विभागीय केंद्र, नाशिक	३३
(१)	विभागीय केंद्र, रत्नागिरी	४३
(१)	विभागीय केंद्र, औरंगाबाद	४६
(१)	विभागीय केंद्र, लातूर	५१
(१)	विभागीय केंद्र, अहमदनगर	५३
(१)	विभागीय केंद्र, सोलापूर	५४
(१)	विभागीय केंद्र, अंबाजोगाई	५५
(१)	विभागीय केंद्र, ठाणे	५९
(१)	प्रतिष्ठानची प्रकाशने	६०

हे त्रैमासिक मुद्रक-प्रकाशक-कार्यकारी संपादक श्री. दत्ता बाळसराफ यांनी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई करिता, मीडिया आर अँड डी (इं) प्रा. लि., कांदिवली (प) येथे छापून यशवंतराव चव्हाण केंद्र, जनरल जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई ४०० ०२१ येथे प्रकाशित केले. नोंदणी क्र. ७१५८७/९९

अविकसित देशांचा आर्थिक विकास

- यशवंतराव चव्हाण

आज आपणासारख्या नामवंत अर्थशास्त्रज्ञांच्या माझ्या दृष्टीने अत्यंत आनंदाची आणि भाग्याची गोष्ट आहें. माझ्या भाषणास सुरुवात करण्यापूर्वी आपणां सर्वांचे महाराष्ट्र राज्यांत आणि इतिहासप्रसिद्ध अशा या पुणे शहरांत मी मोठ्या आनंदाने स्वागत करतो.

शास्त्रांतील प्रगती व दलणवळणांत झालेली वाढ यामुळे अंतरासंबंधीच्या आपल्या कल्पना आज भराभर बदलत असून जग जणू काय संकोच पावत आहें असे वाटते. अर्थशास्त्राच्या दृष्टिकोनांतून पाहता, देशाची आर्थिक व राष्ट्रीय एकात्मता घडून येण्यास यामुळे चांगलीच मदत झाली आहें. एवढेच नव्हे तर; मानवजातीचे हित चिंतणाऱ्या प्रत्येक माणसापुढे जगाच्या आर्थिक क्षेत्रांत एकात्मता निर्माण करण्याचे जे स्वप्न आहें ते साकार करण्यासाठीही त्यामुळे एका अर्थाने जोराची चालना मिळाली आहें.

समतोल आर्थिक विकासाचे उद्दिष्ट

आजच्या परिसंवादात ‘आर्थिक विकासाचे मार्ग’ हा जो विषय चर्चेसाठी ठेवण्यात आला आहें त्याचा आपल्या या ध्येयाशी अगदी निकटचा संबंध आहें. आपल्यापुढील या विषयांतच सूचित झाल्याप्रमाणे देशांतल्या देशांत आणि त्याचप्रमाणे जगांतील प्रगत व अविकसित राष्ट्रे यांच्यामध्ये समतोल आर्थिक विकास घडवून आणण्याचे अनेक आर्थिक मार्ग व पद्धती असून समतोल विकासाचे आपले उद्दिष्ट साध्य करण्याकरिता आपल्याला त्यांचा अवलंब करता येईल. या सर्व मार्गांचा व पद्धतींचा सखोल अभ्यास करून त्यातून आपल्या उद्दिष्टाच्या दृष्टीने काहीं निश्चित स्वरूपाचे निष्कर्ष काढणे हे आपणांसारख्या तज्ज्ञांचे काम आहें. तथापि, आर्थिक क्षेत्रांत आज आमच्यासमोर असलेल्या प्रश्नांबाबत मी माझे काही विचार आपल्या परवानगीने आपल्यापुढे मांडतो.

आर्थिक विकासासंबंधी मी जेव्हा विचार करतो तेव्हा माझ्या मनांत पहिल्याने आणि प्रामुख्याने कोणता विचार येत असेल तर तो

हा, की संबंध जगातच उत्पन्नाच्या आणि सुखसोरीच्या प्रमाणात फार मोठी विषमता आहें. ही विषमता त्या त्या देशांतील काही वर्गापुरतीच मर्यादित आहें असे नाही. जगातील बहुसंख्य देश आज अविकसित असून समृद्ध व आर्थिकदृष्ट्या प्रगत असलेले देश मात्र आपल्याला काही खास हक्क आहेत अशा समजुतीने वागत असल्याचे आपणांस आढळून येते. आज वस्तुस्थिती अशी आहें, की हे सधन देश अधिक सधन व अधिक प्रगत होत असून गरीब देशांचा विकास त्यांच्या वाढत्या लोकसंख्येमुळे एक तर थांबला आहें किंवा तो अतिशय मंद गतीने होत आहें. प्रगत आणि अविकसित देशांमध्ये ही जी विषमता आहें, ती कमी करण्याच्या दृष्टीने उपाय शोधून काढणे हीच आजची खरी गरज आहें.

आर्थिक विकासाच्या अंगोपांगाची चर्चा होणे आज आवश्यक आहें. विशेषत: आर्थिक आघाडीवर जलदगतीने प्रगती करण्याचा ज्या देशांनी निर्धार केला आहें त्यांच्या बाबतीत तर अशा चर्चेची अधिकच आवश्यकता आहें. अर्थशास्त्रज्ञ या नात्याने आपणास याची जाणीव असल्याचे या परिसंवादात चर्चेस येणाऱ्या विषयांकडे पाहिले की दिसून येते. या संदर्भात मला असे म्हणावेसे वाटते, की एखाद्या देशाची आर्थिक, सामाजिक किंवा राजकीय पद्धती कोणती कां असेना, आर्थिक विकासांतील नियोजनाचे महत्त्व त्या देशाला कळले नसेल तर त्याला आर्थिक क्षेत्रात प्रगती करणे अवघड जाईल. वस्तुस्थितीचा विचार करता असे म्हणणे चुकीचे होईल असे मला वाटत नाही. या दृष्टिकोनाची अविकसित राष्ट्रांना तर अधिकच जरुरी आहें. या बाबतीत भारत खरोखरच सुदैवी म्हटला पाहिजे. दोन पंचवार्षिक योजना यशस्वी रितीने पार पाडून तिसऱ्या पंचवार्षिक योजनेच्या उंबरठ्यावर आतां तो उभा आहें. भारतासारख्या अविकसित देशाला आर्थिक नियोजनाचे हे कार्य प्रचंड स्वरूपाचे वाटत असलें तरी नियोजनाची आखणी व अंमलबजावणी करण्याचे कार्य ज्यांनी अंगावर घेतले आहें त्यांच्या दृष्टीने तो एक प्रकारचा रोमहर्षक असाच अनुभव आहें.

देशापुढील प्रश्न

आपण ज्या प्रश्नांची येथे चर्चा करणार आहात त्यापैकी काही प्रश्न विशेषत: शेती, मनुष्यबळ, नागरीकरण व औद्योगिकीकरण हे प्रश्न, आमच्या देशाच्या दृष्टीने अतिशय महत्वाचे व जिब्हाळ्याचे आहेत. आमच्या योजनांची अंमलबजावणी करीत असताना आमच्यापुढे उभा असलेला मुख्य प्रश्न म्हणजे अन्नधान्यांचे अपुरे उत्पादन व जमिनीवर पडणारा वाढता ताण हा आहें. शेतीची उत्पादनक्षमता व शेतमालाचे उत्पादन वाढविण्यासाठी उपाययोजना करीत असताना, जमीनविषयक सुधारणांच्या द्वारा, सामाजिक व आर्थिक समस्या सोडविण्याचेही आम्ही प्रयत्न केले आहेत. ग्रामीण विभागांतील बहुसंख्य जनतेच्या दृष्टीने हे बदल अतिशय महत्वाचे व दूरगामी स्वरूपाचे आहेत. या राज्यापुरते बोलावयाचे झाले तर जमीन धारणेवर आम्ही लवकरच मर्यादा घालणार आहोत. भारताच्या इतर भागांतही हे तत्त्व स्वीकारण्यात येत आहें. तथापि, केवळ या उपाययोजनेमुळे अन्नधान्याचा प्रश्न सुटणार नाही, किंवा जमिनीबाबतच्या भुकेचाही प्रश्न सुटणार नाही, असे खोल विचारांती माझे मत झाले आहें, कारण अशा प्रकारे उपलब्ध होणारी जमीन ग्रामीण भागातील बेकार भूमिहीन लोकांचा प्रश्न सोडविण्याच्या दृष्टीने अगदीच अपुरी पडणार आहें. त्याप्रमाणे ग्रामीण भागांतील लोकांनी शहरांकडे धाव घेण्यानेही जमिनीवरील ताण कमी होणार नाही. कारण त्यासाठी ग्रामीण भागांतून शहरात येणाऱ्या लोकांना कामधंदा मिळून त्यांच्यासाठी पुरेशा सुखसोयी प्रथम उपलब्ध झाल्या पाहिजेत. माझ्या मते अशा परिस्थितीतून बाहेर पडण्याचा एकच मार्ग आहें; आणि तो म्हणजे भारतात कृषि-उद्योगांचा विकास करणे हा होय. इतकेच नव्हे, तर जेथे अशीच परिस्थिती आहें, अशा इतर सर्व अविकसित देशांनाही याच मार्गाचा अवलंब करावा लागेल. म्हणून आपल्यापुढे चर्चेसाठी येणारे जमीनसुधारणा, शहरांतील लोकसंख्येची वाढ आणि औद्योगिकीकरण हे प्रश्न आमच्या दृष्टीने अतिशय जिब्हाळ्याचे आहेत. पहिल्या दोन पंचवार्षिक योजना पार पाडून आम्ही आमच्या अगतिक झालेल्या अर्थव्यवस्थेत विकासाची प्रेरणा निर्माण केली आहे; आणि आता तिसऱ्या पंचवार्षिक योजनेच्या दाराशी आम्ही आलो असून तिसऱ्या योजनेचा काल हा प्रत्यक्ष ‘उड्हाणा’ चा काल आहें असें आम्ही मानतो.

आर्थिक प्रगती आणि औद्योगिक विकास

भारतासारख्या अविकसित देशांत आर्थिक नियोजनाच्या बाबतीत शासनाकडून हस्तक्षेप होतो अशी जी टीका करण्यांत येते, त्या टीकेचा मला येथे उल्लेख करावासा वाटतो. या टीकाकारांना मला अशी विनंती करावीशी वाटते, की त्यांनी जगातल्या अविकसित देशांची अर्थव्यवस्था कशी अगतिक झाली व त्यामुळे त्या देशांत कशी मेटाकुटीची परिस्थिती निर्माण झाली तें ध्यानात घ्यावे. या देशांतील लोकांच्या गरजा भागणे मुश्किल होऊन बसल्यामुळे साहजिकपणेच आपापल्या प्रदेशांची झटपट सुधारणा ब्हावी अशी निकडीची मागणी आज ते करीत आहेत. उदाहरणार्थ, आज तांत्रिक प्रगतीच्या पोटी जी प्रचंड शक्ती निर्माण झाली आहें तिचा पुरेपूर उपयोग करून घ्यावयाचा झाल्यास उद्योगधंद्यांच्या योजना फार मोठ्या प्रमाणावर आखाव्या लागतील व हे काम खाजगी भांडवलवाल्यांना जमण्यासारखे नाही. विशेषत: काही विशिष्ट सामाजिक उद्दिष्टे साध्य करावयाची झाल्यास तर हे अधिकच खरे आहें. त्याचप्रमाणे ज्या देशांची अर्थव्यवस्था अगतिक किंवा मागासलेली आहें तेथे जलद विकास घडवून आणावयाचा असल्यास, निदान सुरुवातीस तरी, निरनिराळ्या उद्योगधंद्यांची समतोल अशी वाढ करण्याकडे विशेष लक्ष देणे आवश्यक असते. अशा ठिकाणी अनियंत्रित आर्थिक स्वातंत्र्याच्या तत्त्वावर आर्थिक विकास होऊ दिला तर उद्योगधंद्यांची विषम वाढ होईल व त्यामुळे आर्थिक प्रगतीचा मार्ग पुन्हा रोखला जाईल.

या संदर्भात दुसरी गोष्ट लक्षांत ठेवली पाहिजे. ती म्हणजे युरोपात अठराव्या व एकोणिसाव्या शतकांत झालेल्या औद्योगिक क्रांतीच्या मार्गाने जाणे अविकसित देशांना शक्य होणार नाही. त्या देशांत औद्योगिक क्रांतीमुळे उद्योगधंद्यांत जो प्रचंड नफा झाला, त्यावर नियंत्रण ठेवणारा कोणताही सामाजिक कायदा त्यावेळी अस्तित्वांत नसल्यामुळे उत्पन्नाच्या वाटणीत विषमता निर्माण झाली. तथापि, हा नफा पुन्हा उद्योगधंद्यांत गुंतवून उत्पादन व त्याचबरोबर आपला नफा वाढवीत राहणे त्यांना शक्य झाले. याच्या उलट अविकसित देशांना आपले औद्योगिक आणि विकासविषयक कार्यक्रम अशा तज्ज्ञेच्या वर्षानुवर्षे साठवलेल्या शिलकी भांडवलाच्या आधारविषयक सुरु करावयाचे आहेत, आणि त्याचबरोबर मागासलेली अर्थव्यवस्था व दारिद्र्य यांमधून एकदम कल्याणकारी राज्याची सुरुवात करावयाची आहें.

याचाच अर्थ असा, की औद्योगिकदृष्ट्या पुढारलेल्या देशांना लोकांचे जीवनमान वाढविण्यास जो विलंब लागला तो टाळू अविकसित राष्ट्रांना एकदम आघाडी गाठावयाची आहें.

अविकसित देशांत भांडवलाचा संचय कसा करावयाचा हा असाच एक यक्षप्रश्न आहें. काही वेळा असे सुचविले जाते की, मनुष्यबळ ही अविकसित देशांची सर्वांत मोठी संपत्ती असून आर्थिक विकासाकरिता लागणाऱ्या भांडवलाएवजी या सुसंपत्तीचा पूर्णपणे जरी नाही तरी अंशतः उपयोग करता येईल. असे केल्यास रोजगारी वाढून ग्राहकशक्तीत वाढ होईल, परंतु उत्पादनाची पातळी स्थिर राहिल्यामुळे अशा परिस्थितीत जनतेचे जीवनमान कसे वाढवावे ही अडचण शिळ्कच राहील.

सामाजिक दृष्टिकोनाची अपरिहार्यता

जगांतील अविकसित देशांपुढे असलेल्या या सर्व अडचणीत आणखी एका अडचणीची भर पडली आहें. ती म्हणजे या देशांमधील लोकांत सामाजिक दृष्टिकोन व जीवनप्रवृत्ती यांत फार मोठी तफावत पडल्यामुळे, देशाच्या आर्थिक प्रगतीच्या आणि सामाजिक व राजकीय ऐक्याच्या मार्गांतील ती एक धोंड ठरली आहें. ही परिस्थिती बदलण्यासाठी कोणती उपाययोजना करावी हा प्रश्न या अविकसित देशांना गेली अनेक वर्षे भेडसावीत आहें. आता हे देश लोकांच्या राहणीमानांत कमीत कमी काळात वाढ करण्याच्या विचारांनी प्रेरित झाले असल्यामुळे, आर्थिक विकासाचे काम सर्वस्वी खाजगी क्षेत्राच्या हाती ते सोपवू शकत नाहीत.

मात्र याचा अर्थ असा नाही, की आर्थिक विकासाची गती वाढावी म्हणून अविकसित देशांत हुकूमशाही कारभार वा साचेबंद राज्यव्यवस्था चालू करावी. मला जे काही निक्षून सांगावयाचे आहें ते हे की, अविकसित देशांत मोठ्या प्रमाणावर उद्योगधंदे वा औद्योगिक प्रकल्प मुरु करण्यांत किंवा त्यांची वाढ करण्यांत शासनानेच पुढाकार घेण्याची आवश्यकता असते.

तुलनात्मकदृष्ट्या अविकसित असलेल्या देशांचा त्वरित आर्थिक विकास होणे हे प्रगत देशांच्याही हिताचे आहें हे सांगण्याची गरज नाही. शिवाय एखाद्या भागाची अर्थव्यवस्था अगतिक व मागासलेली असणे हे आर्थिकदृष्ट्या पुढारलेल्या देशांच्या दृष्टीनेही धोकादायक असते.

या परिसंवादात निरनिराळ्या प्रश्नांसंबंधी अर्थशास्त्राच्या तात्त्विक भूमिकेवरून चर्चा करतांना आपल्या सर्व आर्थिक व्यवहारांच्या बुडाशी असलेली मानवी बाजू आपण नजरेआड होऊ देणार नाही, अशी मला खात्री आहें. या बाबतीत मार्गदर्शन करण्याचे काम जगातील निरनिराळ्या राष्ट्रांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या आपणांसारख्या तज्ज्ञांचे व मानवतावाद्यांचे आहें. शेवटी अर्थशास्त्र हे एक सामाजिक शास्त्रच आहें. तेव्हा आपण कोणताही मार्ग अनुसरला तरी समाजाचे हित हेच या शास्त्रांचे अंतिम साध्य असले पाहिजे.

माझे भाषण संपविष्यापूर्वी आपणांसारख्या मान्यवर तज्ज्ञांच्या मेळाव्यात उपस्थित राहण्याची आपण मला संधी दिली त्याबद्दल मी आपले आभार मानतो. या परिसंवादात पुष्कळच उपयुक्त चर्चा होईल याबद्दल मला खात्री आहें. आपल्या कार्यक्रमपत्रिकेवरून आपणांसाठी काही सांस्कृतिक कार्यक्रम ठेवण्यात आला असून, पुण्याच्या आसपासच्या काही प्रेक्षणीय स्थळांनाही आपण भेट देणार आहांत. परिषदेसाठी मुद्दाम बाहेरून आलेल्या पाहुण्यांना या कार्यक्रमामुळे आमच्या देशाच्या सांस्कृतिक परंपरेचे ओङ्कारते दर्शन होईल अशी मला खात्री वाटते. परिसंवादाचे उद्घाटन झाल्याचे मी जाहीर करतो व तो यशस्वी होवो अशी शुभेच्छा करतो.

- ‘सह्याद्रीचे वरे
श्री. यशवंतराव चव्हाण यांच्या
निवडक भाषणांचा संग्रह’
या पुस्तकातून साभार

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान

कार्यवृत्त

नवमहाराष्ट्र युवा अभियानाचे काम संयोजक दत्ता बाळसराफ, संघटक निलेश राऊत पाहतात.

विजय कान्हेकर आणि वैशाली मोरे या समन्वयक आहेत, तर कार्यालयीन संघटक म्हणून सुरेश पाटील व सहाय्यक म्हणून मिनल सावंत, रमेश मोरे, मनीषा खिल्लरे, महेश साळवी हे काम पाहतात.

विज्ञानगंगा

दि. १०/०२/२०१७- प्रा. टी. पद्मनाभन- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व मराठी विज्ञान परिषद यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित ‘विज्ञानगंगा’ चे बारावे पुष्प शुक्रवार, दिनांक १० फेब्रुवारी रोजी ‘आयुका’चे खगोलाशास्त्रज्ञ मा. प्रा. टी. पद्मनाभन् यांनी गुफले.

या व्याख्यानामध्ये त्यांनी ब्रह्मांडाची निर्मिती होण्यामागचे भौतिकशास्त्राच्या दृष्टीने काय कारण असावे, ते कशा प्रकारे विकसित झाले, तसेच या संशोधनामागे भारताचे योगदान काय, या सर्वांबद्दलची माहिती अतिशय सोप्या भाषेत सांगितली. त्यांनी सांगितले की, विज्ञानात सर्वात आधी जी घटना घडली असेल, ती फक्त आणि फक्त विश्वनिर्मितीची. विश्वनिर्मिती का झाली हे शोधून काढण्यासाठी शास्त्रज्ञांची लऱ्बोरेटरी म्हणजे संपूर्ण ब्रह्मांड. सूर्य, ग्रह, तारे यांचे त्यांना सतत निरीक्षण करावे लागते.

‘विश्वनिर्मिती’बद्दलच्या शोधाची सुरुवात १९९० पासून झाली. शास्त्रज्ञ भौतिक नियमांची संरचना आणि विश्वाची संरचना यांची सांगड कशा प्रकारे जुळवतात हे सर्व सोप्या पद्धतीने समजण्यासाठी न्यूटनचा गुरुत्वाकर्षणाचा सिद्धांत, आईनस्टाइनची विशेष सापेक्षता शाखा, क्वांटम थिअरी या सर्वांचा ‘ब्रह्मांड काय आहे’ हे समजण्यास काय उपयोग आहे हे सांगितले.

न्यूटनचा गुरुत्वाकर्षणाचा सिद्धांत, आईनस्टाइनची विशेष सापेक्षता शाखा या दोन्ही थिअरी मिळून सामान्य सापेक्षता थिअरी तयार होते. सामान्य सापेक्षता कशा प्रकारे काम करते, हेही त्यांनी अतिशय रोचक पद्धतीने सांगितले.

लाइटर साइड ऑफ ग्रॅन्हिटी

प्रा. जयंत नारळीकर

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई व मराठी विज्ञान परिषद यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित ‘विज्ञानगंगा’चे प्रा. जयंत नारळीकर यांचे तेरावे पुष्प मंगळवार, दिनांक १४ मार्च २०१७ रोजी गुफले गेले. ‘आयुका’चे ज्येष्ठ खगोलशास्त्रज्ञ प्रा. जयंत नारळीकर यांचे ‘लाइटर साइड ऑफ ग्रॅन्हिटी’ या विषयावरील व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. त्यांनी अतिशय खेळकरपणे आपल्या व्याख्यानाची सुरुवात केली. त्यांनी सांगितले, एके दिवशी ते केंत्रिज विद्यापीठामध्ये याच संदर्भात भाषण देत होते आणि तिथल्या एका विद्यार्थ्याने त्यांना सांगितले, की या भाषणचा विषय ‘लाइटर साइड ऑफ ग्रॅन्हिटी’ असा ठेवायला हवा होता. त्यांनी न्यूटनचा गुरुत्वाकर्षणाचा नियम, त्यातील कमतरता समजावून सांगितल्या. अतिशय रोचक पद्धतीने त्यांनी कृष्णविवर, सुपरनोवा स्टार, एंडिंग्स आणि चंद्रशेखर यांच्यातील संशोधनाबद्दलचे वादविवाद, प्रकाशाबद्दलची माहिती इ. माहिती अतिशय खेळकर पद्धतीने दिली. शेवटी त्यांनी सांगितले, कितीही स्पष्ट केले तरी शेवटी गुरुत्वाकर्षण काय आहे ही अजूनही एक मोठी ‘पहेली’च आहे, त्याचे संशोधन सुरुच राहील.

ज्येष्ठ अभिनेते ओम पुरी यांना आदरांजली

दिवंगत ज्येष्ठ अभिनेते ओम पुरी यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ ‘सिने-माँ-क्रिएशन’ आणि रंगस्वर, मुंबई यांच्या सहयोगाने यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई येथे ‘समाजदर्शन आणि ओम पुरी’ या विषयावर परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाला ओम पुरी यांच्या पत्नी मुलासह हजर होत्या. मराठी अभिनेते सचिन खेडेकर आणि इतर मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या कार्यक्रमात त्यांनी केलेले चित्रपट, त्यातील भूमिका आणि प्रत्यक्षातील ओम पुरी यावर विशेष चर्चा झाली. तसेच ‘सिनेमा आणि त्याचा समाजावर पडणारा प्रभाव’ हा देखील विषय ह्या परिसंवादात घेण्यात आला.

कार्यक्रमात ओम पुरी यांनी अभिनित केलेल्या बॉलिवूड आणि हॉलिवूड अशा दोन्ही ठिकाणच्या चित्रफिती दाखविण्यात आल्या. सिने-दिग्दर्शक श्याम बेनेगल यांनी त्यांच्यासोबत बरेच चित्रपट केले आहेत. चित्रपट करत असतानाच्या आनंद, दुःख आणि आलेल्या समस्या याबाबत बन्याच गोष्टीचा उलगडा त्यांनी केला. ज्येष्ठ पत्रकार कुमार केतकर यांनी त्यांच्यासोबत झालेली चर्चा, १९५० नंतरचा चित्रपटाचा काळ यावर सविस्तर विवेचन केले. गोविंद निहलानी यांनी त्यांच्यासोबत पुरी यांचे असलेले संबंध यांची माहिती देऊन त्यांचे स्वभावगुण सांगितले. परिसंवादाचे समन्वयक, लेखक, अभिनेते अतुल तिवारी यांनी पुरी यांचा कॉलेज जीवनापासून आतापर्यंतचा पूर्ण जीवनपट उपस्थितांना सविस्तर समजावून दिला.

१९७२ साली ‘घाशीराम कोतवाल’ या मराठी चित्रपटापासून आपली अभिनय कारकीर्द सुरु करून आपल्या करिअरमध्ये त्यांनी जवळपास १३० हून अधिक चित्रपटांमध्ये वेगवेगळ्या भूमिका साकारल्या. हिंदी चित्रपटसृष्टीबरोबरच हॉलिवूड व ब्रिटीश चित्रपटांमध्ये देखील आपल्या अभिनयाची छाप त्यांनी सोडली. रुढ अर्थने हिंदी चित्रपटांसाठी नायक म्हणून हवा असणारा चेहरा नमूद्दी समांतर चित्रपट चळवळीला आपल्या समर्थ अभिनयाने वेगळी ओळख निर्माण करून दिली, असे अभिनेते म्हणजेच ‘ओम पुरी’!

मैत्रीचा ओलावा

आपल्या वैशिष्ट्यपूर्ण निसर्ग आणि ललित लेखनाने साच्या महाराष्ट्राला वेड लावणारे सुप्रसिद्ध रसिकप्रिय कवी ना. धो. महानोर यांच्या अमृत महोत्सवानिमित्त प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष शरद पवार यांच्या हस्ते त्यांचा कृतज्ञता सत्कार करण्यात आला. हा कार्यक्रम ४ मार्चला सायंकाळी ५ वाजता यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई मध्ये संपन्न झाला. विशेष म्हणजे या कार्यक्रमामध्ये कवी महानोर यांच्या जीवनाचा आतापर्यंतचा प्रवास फोटो व चलतचित्राच्या माध्यमातून दाखवण्यात आला.

निवेदक गोपाळ अवटी आणि प्रज्ञा सागडे यांनी मोजक्या शब्दात कार्यक्रमाचे निवेदन करून उपस्थितांची मने जिंकली. कार्यक्रमाला सुप्रियाताई सुळे, चंद्रकांत पाटील, दिलीप वळसे-पाटील, जब्बार पटेल, रामदास भटकळ आदी मान्यवर उपस्थित होते.

कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला महानोर यांच्या कवितेचे अभिवाचन श्रींग देशमुख, अमृता मोरे, हेमंत टकळे आणि दत्ता बाळसराफ यांनी केले. त्यानंतर रामदास भटकळ यांनी त्यांच्या आयुष्यात बदल करणाऱ्या महानोर या कर्वीचा जीवनपट रसिकांसमोर उलगडला. लेखनाच्या आणि शेतीसारख्या आवडत्या विषयाच्या आठवणी जागवत महोत्सव साजरा करावा, अशी कल्पना असून हा केवळ सत्काराचा औपचारिक कार्यक्रम न करता त्या निमित्ताने महानोरांच्या लेखणीतून उतरलेली शब्दशिल्पे जिवंत व्हावीत, असा प्रतिष्ठानचा विचार आहे. त्या दृष्टीने कार्यक्रमांची आखणी करण्यात आली होती. मुख्यतः सांस्कृतिक स्वरूपाच्या या कार्यक्रमात महानोरांचे वेगळेपण सांगणारी, त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे पैलू उलगडणारी किंवा त्यांच्या साहित्याचे रसग्रहण करणारी काही मनोगते दृक्श्राव्य स्वरूपात सादर करण्यात आली.

प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष शरद पवार यांनी कर्वीच्या तरुणपणापासून आतापर्यंत असलेले संबंध मोजक्या शब्दात मांडले. त्यामध्ये शेती, आमदार, प्रश्न मांडण्याचे कौशल्य, शेतकरी दिंडी या विषयांमध्ये आठवणी ताज्या करून दिल्या. त्यानंतर कवी महानोर यांनी ‘सत्काराने भारावून गेलो आहे’ असे सांगून भाषणाला सुरुवात केली. यशवंतराव चव्हाण यांच्याशी असलेल्या संबंधांची त्यांनी कवीच्या अदाकारीत ओळख सांगितली. पवारसाहेबांच्या हृद्य आठवणी सांगत त्यांनी पत्र वाचनाला सुरुवात केली. कार्यक्रमाचा शेवट त्यांच्या कवितेनेच झाला...

गोविंदराव तळवलकरांच्या आठवणींचे स्मरण...

ज्येष्ठ पत्रकार, महाराष्ट्र टाइम्सचे माजी संपादक गोविंदराव तळवलकर यांची स्मृतिसभा १ एप्रिल २०१७ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष शरद पवार, माजी मंत्री विनायकराव पाटील, माजी क्रिकेटपटू माधव आपटे, ‘लोकसत्ता’चे संपादक गिरीश कुबेर, ‘महाराष्ट्र टाइम्स’चे संपादक अशोक पानवलकर, ज्येष्ठ पत्रकार प्रताप आसबे, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस शरद काळे, कोषाध्यक्ष हेमंत टकळे यांनी तळवलकरांच्या आठवणींना उजाळा दिला.

तळवलकरांविषयी बोलताना आसबे म्हणाले, मुंबईत 'मटा' मध्ये कामाला आलो आणि हिमालयाच्या पायथ्याशी आलो असे मला वाटले. 'समाजवादी लक्षभोजन' हा त्यांचा अग्रलेख वाचून मी प्रेरित झालो होतो. तळवलकरांनी लिहिताना कधीच कुणाचीही पर्वा केली नाही. जवळच्या लोकांवर तर अधिक टीका केली. तळवलकर कट्टर लिबरल डेमोक्रॅट होते.

पानवलकर यांनी 'माझ्या संपादकीय कारकिर्दीत तळवलकर यांच्या दुःखद निधनाची बातमी येऊ नये, असे वाटत होते. पण, ती आली. त्याला पर्याय नव्हता,' असे सांगितले. विनायक पाटील तळवलकरांविषयी बोलताना म्हणाले, 'तळवलकर ज्याला जसे भेटले, त्याला तसे वाटले.' पत्रकारांचे, संपादकांचे, राजकीय पुढाच्यांचे, साहित्यिक, कलाकारांना वेगवेगळे तळवलकर भेट गेले. मला विचाराल, तर हे सर्व तळवलकर एकच होते. उत्तम पत्रकारिता हे तळवलकरांचे ध्येय होते, म्हणून त्यांच्याकडून उत्कृष्ट पत्रकारिता होऊ शकली.

तळवलकरांच्या आठवणींना उजाळा देताना कुबेर म्हणाले, 'अलीकडे चांगली पत्रकारिता ही चांगला व्यवसाय होऊ शकत नाही, असं मानलं जातं. पण, यातला आदर्श म्हणजे गोविंद तळवलकर. त्यांच्या अंगी लिहिण्याचा जो निर्भीड भाव होता, तो आजच्या संपादकांमध्ये असण आवश्यक आहे.'

प्रतिष्ठानच्या वतीने अध्यक्ष शरद पवार म्हणाले, 'ही श्रद्धांजली सभा नाही. गोविंदरावांना असले शब्द आवडत नव्हते. खरंतर त्यांच्या आठवणीचे स्मरण करण्यासाठी ही स्मृतिसभा आयोजित केली आहे. गोविंदरावांचे अग्रलेख हे महाराष्ट्रात चर्चेचा विषय असायचे. गोविंदराव असे एकमेव संपादक असतील, ज्यांचे अग्रलेख २५ वर्षांनंतरही लक्षात राहिले आहेत. फक्त आपले स्वतःचेच नाही, तर दुसऱ्यांनी लिहिलेले चांगले अग्रलेख देखील ते प्रसिद्ध करायचे. गोविंदरावांचे अग्रलेख राज्याला दिशा देणारे असायचे. महाराष्ट्राच्या अनेक हिताच्या निर्णयांच्या मागे गोविंदराव होते. त्यांचा सल्ला आम्ही घ्यायचो. त्याचा फायदा आम्हाला झाला. पण, त्याचे श्रेय त्यांनी स्वतः कधी घेतले नाही. उरळीकांचन इथल्या बापू कांचन या सामान्य शेतकऱ्यांपासून इंदिरा गांधीचे माध्यम सल्लागार शारदा प्रसाद यांच्यापर्यंत सर्वच लोकांसोबत गोविंदराव संवाद ठेवायचे, हा

त्यांचा विशेष गुण होता. तळवलकर यांच्या अष्टपैलू व्यक्तिमत्त्वाला त्यांनी आपल्या भाषणात उजाळा दिला.

राज्यस्तरीय वकृत्व व नेतृत्व शिबीर...

खा. सुप्रियाताई सुळे यांच्या संकल्पनेतून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या वतीने शनिवार दिनांक २२ व रविवार २१ एप्रिल रोजी राष्ट्रीय मिल मजदूर संघ परळ, मुंबई येथे 'राज्यस्तरीय युवा वकृत्व व नेतृत्व शिबीर' आयोजित करण्यात आले होते.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईचे अध्यक्ष आदरणीय पवार साहेबांच्या कायदे मंडळातील कारकिर्दीला २२ फेब्रुवारी २०१७ रोजी पाच दशकांचा कालावधी पूर्ण झाला. यानिमित्ताने 'सुवर्णगाथा ५०' उपक्रमांतर्गत राज्यस्तरीय वकृत्व व निबंध स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या. राज्यातील विद्यार्थी त्यात सहभागी झाले होते. त्यांच्यामधील गुणवत्ता कशा पद्धतीने वाढवता येतील, विविध क्षेत्रातील कामकाज, नियम यांची माहिती त्यांना मिळावी, या उद्देशाने शनिवार दि. २२ आणि रविवार दि. २३ एप्रिल रोजी अंतिम विजेत्या विद्यार्थ्यांचे दोन दिवसीय राज्यस्तरीय युवा वकृत्व व नेतृत्व शिबीराचे मुंबई येथे आयोजन करण्यात आले होते.

या शिबीराला कोल्हापूर, सोलापूर, उस्मानाबाद, पुणे, अहमदनगर, औरंगाबाद, हिंगोली, बारामती, नांदेड, परभणी, तसेच मुंबईतून विद्यार्थ्यांनी हजेरी लावली होती. शिबीरात विद्यार्थ्यांसाठी नकाशा वाचनाचे महत्त्व काय आहे, हे अरविंद वैद्य यांनी विद्यार्थ्यांना सांगितले. त्यात सामाजिक, भौगोलिक, राजकीय, सांस्कृतिक ह्या गोष्टींचा कसा समावेश आहे, ते उत्तम पद्धतीने समजावून सांगितले.

कोणीही व्यक्ती कितीही मोठी असली तरी उत्तम संवाद हा खूप महत्त्वाचा भाग आहे, वकृत्व हे जीवनोपयोगी कौशल्य आहे, असे सांगत अजित जोशी यांनी वकृत्व संवाद कौशल्य व त्यातून करिअरची संधी कशी मिळेल, हे विद्यार्थ्यांना सांगितले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या कार्याध्यक्ष खा. सुप्रिया सुळे यांनी विद्यार्थ्यांसोबत मोकळपणाने संवाद साधला.

महेश अचिंतलवार यांनी विद्यार्थ्यांना आपल्या वकृत्वामध्ये नेहमी येणाऱ्या उणीवा, तसेच त्या येऊ नयेत म्हणून त्यासाठी आवश्यक अशी माहिती दिली. आपल्या भाषणात कोणत्या प्रकारे कमी; पण स्पष्ट आणि महत्त्वाचे मुद्दे असावेत व ते कशाप्रकारे

आपण मांडावेत, याबद्दल सविस्तर मार्गदर्शन केले. ‘कायदेमंडळ; स्वरूप व कार्य’ या विषयावर आ. निरंजन डावखेरे व मा. आमदार हेमंत टकले यांनी विद्यार्थ्यांशी संवाद साधला. तर ‘प्रशासन व त्यांचे कामकाज’ या विषयावर विक्रम खलाटे यांनी विद्यार्थ्यांना माहिती दिली. महाराष्ट्रातील माध्यमांचा एकूण परिचय व त्याचा पडणारा प्रभाव याबद्दल पद्धभूषण देशपांडे यांनी सविस्तर माहिती देऊन विद्यार्थ्यांचे शंकानिरसन केले. श्री. सुनिल तांबे यांनी माध्यमांसाठी वापरण्यात येणाऱ्या तंत्रज्ञानाविषयी विद्यार्थ्यांना माहिती दिली.

विद्यार्थ्यांना उपयुक्त अशा विविध कार्यक्रमाचे नियोजन व कार्यक्रमाचा समारोप प्रतिष्ठानचे कार्यक्रम संयोजक दत्ता बाळसराफ यांनी केला. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी सूरज चव्हाण यांनी सर्वांशी समन्वय साधला. त्यांना संजय बोरगे, विजय कसबे, अदिती नलावडे, उमाकांत जगदाळे, रमेश मोरे, मनीषा खिल्लरे, महेश साळवी यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

आपल्याला लोकांच्या जीवनातील दैन्य व दारिद्र्य नाहीसे करावयाचे आहे. त्यासाठी आपण विकासाचा कार्यक्रम हाती घेतला आहे; पण विकासाच्या कार्यक्रमात आपण गुंतलो असताना आपले राजकीय विचारांचे ज्ञान ताजे ठेवले पाहिजे. आपण कशासाठी व कोणासाठी विकासयोजना राबवीत आहोत याचे भान दिलदिमागामध्ये असले पाहिजे. कार्यकर्त्यांचा राजकीय विचार पक्का पाहिजे. विद्यमान परिस्थितीचे सम्यक् ज्ञान व ज्वलंत प्रश्न त्याला माहीत पाहिजेत; आणि आपल्या वाचनातून व परिस्थितीच्या निरीक्षणातून त्याला त्या प्रश्नांची उत्तरे मिळाली पाहिजेत.

– मा. यशवंतराव चव्हाण

अपंग हक्क विकास मंच

कार्यवृत्त

संवाद व समन्वयाच्या भूमिकेतून महाराष्ट्रातील अपंग व्यक्तींच्या विविध समस्या सोडविण्यासाठी अपंग हक्क विकास मंचाची निर्मिती करण्यात आली. मंचाच्या निमंत्रक मा. सुप्रिया सुळे आहेत. मंचाचे संयोजक म्हणून विजय कान्हेकर व दत्ता बाळसराफ तर समन्वयक म्हणून सुहास तेंडुलकर, अभिजित राऊत तर संघटक म्हणून सुकेशनी मर्चडे-शेवडे या काम पाहतात. या मंचामार्फत महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यांत शिक्षिकांचे आयोजन करून सर्व प्रवर्गातील अपंगाला त्यांच्या आवश्यकतेनुसार मोजमाप घेऊन कृत्रिम अवयव व साधने मोफत उपलब्ध करून दिली जातात. तसेच या मंचामार्फत प्रत्येक अपंगाला त्याच्या अपेक्षेनुसार योग्य ती माहिती पुरवली जाते. वर्ष २०१७ मध्ये जे कार्यक्रम मंचाच्या वर्तीने राबविले गेले, त्या कार्यक्रमाचा तपशील पुढीलप्रमाणे...

वर्ल्ड डाऊन सिन्ड्रोम डे कार्यशाळा

‘वर्ल्ड डाऊन सिन्ड्रोम डे’चे औचित्य साधून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई अपंग हक्क विकास मंच आणि पैरेन्ट्स् ऑफ डाऊन सिन्ड्रोम असोसिएशन, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंगळवार दिनांक २१ मार्च, २०१७ रोजी यशवंतराव चव्हाण केंद्राच्या सांस्कृतिक सभागृहामध्ये मुलांच्या पालकांसाठी प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्ष खा. सुप्रिया सुळे यांच्या संकल्पनेतून कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यशाळेला पालकांची मोठ्या संख्येने उपस्थिती होती. डाऊन सिन्ड्रोम असलेल्या विशेष मुलांनी प्रार्थना नृत्याचे सुरेख सादरीकरण केले. या कार्यशाळेसाठी राज्याचे अपंग कल्याण विभागाचे आयुक्त मा. नितीन पाटील (भा.प्र.से.), डॉ. अशोक खनवटे, प्रसिद्ध मानसोपचारतज्ज्ञ डॉ. अंजली छाब्रिया, शिक्षतज्ज्ञ मीनाक्षी बालसुब्रह्मण्यम, प्रसिद्ध बालरोगतज्ज्ञ डॉ. समीर दलवाई आदींनी मोलाचे मार्गदर्शन केले. यावेळी नितीन पाटील यांनी राज्याच्या होऊ घातलेल्या धोरणांमध्ये या विशेष मुलांसाठी तरतुदी केल्या असून आता प्रत्येक सामान्य शाळांमध्ये विशेष शिक्षकांची नियुक्ती केली जाणार असल्याचे कळवले. डॉ. खनवटे यांनी अत्यंत

खेळीमेळीच्या वातावरणात साध्या भाषेत या मुलांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी पालकांनी व समाजाने काय केले पाहिजे हे तंत्रशुद्ध पद्धतीने सांगितले. यावेळी मुले आणि पालकांचा उत्सूर्त प्रतिसाद होता. सुप्रसिद्ध मानसोपचारतज्ज्ञ व मनोविकारतज्ज्ञ असलेल्या डॉ. अंजली छाब्रिया यांनी मानसोपचार आणि मनोविकार यांतील फरक आणि समाजामध्ये उपचाराबद्दल असलेले गैरसमज आणि भीती याबाबतची सविस्तर माहिती दिली. त्यांनी असे विषद केले की, प्रत्येक व्यक्तीला; मग तो डाऊन सिन्ड्रोम असो अथवा नसो, सळ्हा व मार्गदर्शनाची गरज असते.

डॉ. समीर दलवाई यांनी डाऊन सिन्ड्रोम विद्यार्थ्यांमध्ये शीघ्र हस्तक्षेप करून योग्य तो उपचार आणि थेरपी देणे तसेच व्यक्तिमत्त्व विकासावर लक्ष देऊन पालकांनी या मुलांना मुख्य प्रवाहात येण्यासाठी मदत केली पाहिजे असे सांगितले. मीनाक्षी बालसुब्रह्मण्यम यांनी या मुलांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी विविध कला, क्रीडा, योग, नृत्य आदींच्या मदतीने मुलांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत, असे आवाहन केले. यावेळी पालकांच्या संस्थेचे प्रमुख गोपाल सहेजपाल, चव्हाण प्रतिष्ठानचे विजय कान्हेकर, मिनिता पाटील, नंदकुमार फुले, मीना मुथा, श्यामश्री भोसले आदी मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या शेवटी मणिहार भाटे यांनी आभार मानले. अपंग हक्क विकास मंचचे विजय कसबे, रमेश सांगळे, रमेश मोरे, अनिल चाळके, महेश साळवी, मनीषा खिल्लारे आणि सुकेशनी मर्चडे-शेवडे यांनी कार्यक्रमासाठी विशेष सहकार्य केले.

‘स्वच्छ भारत अभियान’ अंतर्गत एक दिवसीय कार्यशाळा : स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या ‘घर तिथे शौचालय’ आणि सार्वजनिक स्वच्छतागृहांमधील सोयी-सुविधा याबाबत केंद्र व राज्य शासनाच्या वर्तीने त्याची बांधणी करताना सर्व प्रवर्गाच्या अपंगांसाठी अडथळाविरहीत सोयीचे असावे, याबाबत जाणीव जागृती करण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, अपंग हक्क विकास मंचाच्या वर्तीने एकदिवसीय कार्यशाळेचे

दि. ३० मार्च, २०१७ रोजी बोर्डरमध्ये आयोजन करण्यात आले होते. विशेष म्हणजे या कार्यक्रमाला पाच जिल्ह्यांमधून विविध प्रवर्गाचे दिव्यांग लाभार्थी उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला समीर घोष (वर्ल्ड बँक) यांनी पाच जिल्ह्यांमधून आलेल्या लाभार्थीचे स्वागत केले. वैशाली ठाकूर (एम.एस.आर.एल.एम.) यांनी कार्यक्रमाची रूपरेषा सांगून लाभार्थीच्या अडचणी, प्रवास करताना होणारा त्रास अशा विविध विषयांवर मार्गदर्शन केले. वर्ल्ड बँकेच्या डॉ. मेघा फणसळकर यांनी सर्व लाभार्थीचा परिचय करून दिला. त्यानंतर प्रत्येक लाभार्थींना येत असलेल्या समस्या विचारण्यात आल्या.

स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या ‘घर तिथे शौचालय’ या केंद्र व राज्य शासनाच्या योजनेमध्ये ‘सर्व प्रवर्गाच्या अपंगांना आवश्यक असणाऱ्या सुविधांचा समावेश आहे का,’ या मुख्य विषयावर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यशाळेत स्वच्छतागृहे अडथळाविरहीत, सोयीची कशी असावीत याबाबत लाभार्थीची मते व समस्या जाणून घेण्यात आल्या. लाभार्थीच्या विविध प्रश्नांवर चर्चा करण्यात आली. उपस्थित प्रश्नांची मान्यवरांनी योग्य उत्तरे दिली.

राज्यामध्ये अपंग व्यक्तिसाठी बांधण्यात आलेले शौचालय चालू आहे की बंद आहे, याची शहानिशा करणे कसे गरजेचे आहे, याबाबत डॉ. समीर दलवार्इनी आपले मत व्यक्त केले. तसेच कार्यशाळेत वर्ल्ड बँकेचे वरिष्ठ अधिकारी, या विषयावर काम करणारे वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशनचे प्रतिनिधी, सामाजिक कार्यकर्ते, स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी, राज्य शासनाचे अधिकारी, वैद्यकीय अधिकारी आणि ग्रामीण भागातील प्रत्यक्ष लाभार्थींशी प्रतिनिधिक स्वरूपात उपस्थित राहून संवाद साधला. या पूर्ण कार्यशाळेला एकूण ४५ लाभार्थी उपस्थित होते. या कार्यशाळेला वर्ल्ड बँकेचे सल्लागार समीर घोष, वर्ल्ड बँकेच्या डॉ. मेघा फणसळकर, प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस शरद काळे, वर्ल्ड बँकेचे श्रीकांत नेवरेकर, डॉ. मीनाक्षी देशपांडे, आर. विमला (भा.प्र.से.) अपंग हक्क विकास मंच, चव्हाण केंद्राचे विजय कान्हेकर उपस्थित होते.

‘तृतीयपंथी आणि त्यांचे अपंगत्व’ :

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, अपंग हक्क विकास मंच, अनाम प्रेम, यू.एन.डी.पी., आणि शोधना कन्सल्टन्सी यांच्या संयुक्त

विद्यमाने देशभरातील तृतीयपंथी समूहासाठी ‘आनंदी आनंद गडे, जॉय फॉर ऑल-२०१७’ या कार्यक्रमाचे आयोजन दिनांक ८ एप्रिल, २०१७ रोजी, कल्चरल हॉल, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई येथे करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाला देशभरातील प्रत्येक राज्यातले तृतीयपंथी समूहांचे निमंत्रित प्रतिनिधी उपस्थित होते. तृतीयपंथीना समाजामध्ये मिळत असलेली दुय्यम वागणूक, त्यांच्या नोकरीच्या समस्या, आर्थिक अडचणी, त्यांच्या शिक्षणाच्या समस्या अशा विविध समस्यांवर उपस्थित मान्यवरांकडून समूहाला योग्य मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच त्यांच्या प्रत्येक समस्येला वाचा फोडण्यात येईल, असे आश्वासन दिले गेले.

तृतीयपंथी समूहाला कॉर्पोरेट क्षेत्रात कशा संधी मिळवून देता येतील, याबाबत समीर घोष यांनी अधिक माहिती सांगितली. उपस्थित मान्यवरांनी त्यांची प्रश्न-उत्तरे जाणून घेण्यावर अधिक भर दिला. एका प्रतिनिधीने नोकरीसाठी कंपनीमध्ये गेल्यावर आम्हाला बराच वेळ रखडवून ठेवले जाते, कसे दुर्लक्षित केले जाते, हे सांगितले. या प्रतिनिधीने त्यांच्याबरोबर घडलेला अनुभव या कार्यक्रमात मांडला. कार्यक्रमाला श्री. समीर घोष, श्री विजय कान्हेकर, छत्तीसगढ नियोजन आयोगाचे कायम सदस्य श्री. पी.पी. सोटी, श्रीमती. केतकी रानडे, कृपाली बिड्ये, आदी मान्यवर उपस्थित होते. या कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी सुकेशनी शेवडे-मर्चडे, महेश साळवी, मनीषा खिल्लारे, रमेश मोरे आर्दीनी विशेष परिश्रम घेतले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई अपंग हक्क विकास मंच आणि ब्लाइंड ग्रॅज्युएट फोरम यांच्या संयुक्त विद्यमाने दर महिन्याच्या चौथ्या शनिवारी अंध प्रवर्गासाठी चर्चासत्राचा उपक्रम राबविला जातो. या सत्रात विविध क्षेत्रातील मान्यवरांना बोलावून त्यांच्या संबंधित विषयावर मार्गदर्शनपर चर्चा केली जाते. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर, शिक्षणात झालेले बदल, नोकरीत, सामान्य जीवनात येणारे अडथळे अशा विषयांवर चर्चा केली. या प्रवर्गातील अपंगांना त्यांचे आयुष्य कसे सोप्या पद्धतीने जगता येऊ शकते, याबद्दल विशेष मार्गदर्शन मिळते आणि समाजाच्या मुख्य प्रवाहात येण्यास मदतही होते. या कार्यक्रमासाठी सौ. सुकेशनी शेवडे-मर्चडे विशेष परिश्रम घेतात.

शिक्षण विकास मंच

कार्यवृत्त

महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण योगदान देण्याचे काम २००८ पासून शिक्षण विकास मंचाने केले आहे. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे शिक्षण विषयक कार्यक्रम शिक्षण विकास मंचामार्फत आयोजित केले जातात. शिक्षण विकास मंचाच्या निमंत्रक मा. खा. सुप्रिया सुळे आहेत. डॉ. वसंत काळपांडे मुख्य संयोजक आणि बसंती रॉय या विशेष सल्लागार म्हणून जबाबदारी सांभाळत आहेत. दत्ता बाळसराफ हे संयोजक आहेत. नजमा काझी, शुभदा चौकर, सुरेश पाटील हे सदस्य आहेत. समन्वयक म्हणून माधव सूर्यवंशी, मीनल सावंत काम पाहतात. शिवाय विविध कार्यक्रमानुसूर्य महाराष्ट्रातील शिक्षणतज्ज्ञ, प्राचार्य, मुख्याध्यापक, शिक्षक यांचे वेळोवेळी सहकार्य मिळत असते.

शिक्षण विकास मंच आणि विभागीय केंद्र, औरंगाबाद
आयोजित

राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमेलन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान – मुंबई विभागीय केंद्र औरंगाबाद, शिक्षण विकास मंच, महात्मा गांधी मिशन यांच्यातर्फे आयोजित राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमेलनाचे उद्घाटन एमजीएमच्या रुक्मिणी सभागृहात शनिवारी (ता. १५ एप्रिल) महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळाचे अध्यक्ष बाबा भांड यांच्या हस्ते झाले. संमेलनाचे उद्घाटन वेगळ्या पद्धतीने फळ्यावर ‘मुले ही राष्ट्राची संपत्ती आहे’, ‘शिक्षकहो, लिहिते व्हा...’ असा शुभेच्छा संदेश लिहून झाले.

कुठल्याही चांगल्या कामाची सुरुवात स्वतःपासून करायला हवी, त्याचप्रमाणे आपल्या मुलांप्रमाणेच इतर मुलांचीही काळजी घ्या. राष्ट्राची संपत्ती असलेल्या मुलांवर संस्कार करणाऱ्या शिक्षकांनो, आपली ताकद शब्दांतून मांडा, असे आवाहन अध्यक्ष भांड यांनी केले. ते म्हणाले, ‘संस्कार हे खन्या अर्थात वाचन-लेखनातून होत असतात. लिहिताना वास्तव पकडता आले पाहिजे. स्वातंत्र्याबद्दल कुणी काहीही म्हणत असले, तरी लेखनाचे स्वातंत्र्य कुणीही हिरावून घेऊ शकणार नाही. त्यामुळे शिक्षकांनी मुळापर्यंत जात स्वतःसह

मुलांनाही लिहिते करावे.’ बहुजनांना शिक्षणाची दारे खन्या अर्थात उघडी केली, त्या महाराज सयाजीराव गायकवाड यांच्या नावाचा कुठेच एका ओळीनेही उल्लेख होत नसल्याबद्दल त्यांनी खंत व्यक्त केली. दरम्यान, संयोजक डॉ. वसंत काळपांडे यांनी संमेलनामागची भूमिका विषद केली.

यावेळी मंचावर स्वागताध्यक्ष आ. विक्रम काळे, ज्येष्ठ साहित्यिक रा. रं. बोराडे, प्रा. दासू वैद्य, प्रा. किशोर पाटील, बसंती रॉय, सचिन मुळे, दत्ता बाळसराफ, विजय कान्हेकर, नीलेश राऊत, डॉ. कैलास अंभुरे, प्रा. चंद्रकांत भराट, प्राचार्य रेखा शेळके उपस्थित होते. नंदकिशोर कागलीवाल यांनी प्रास्ताविक केले. महेश अचिंतलवार यांनी सूत्रसंचालन केले.

तत्पूर्वी संत तुकाराम नाट्यगृह ते रुक्मिणी सभागृह या दरम्यान ग्रंथदिंडी काढण्यात आली. प्राचार्य रा. रं. बोराडे यांनी ग्रंथदिंडीचे उद्घाटन केले. ग्रंथदिंडीमध्ये भारताचे संविधान, शेतकऱ्यांचा आसूड, ज्ञानेश्वरी, तुकाराम गाथा, झिम पोरी झिम आदी ग्रंथ ठेऊन पालखी काढण्यात आली. यामध्ये शाळकरी विद्यार्थ्यांनी ढोल-ताशांच्या गजरात वाचन संस्कृती वाढविण्याचा संदेश दिला. दिंडीच्या पुढे चालणार उंट, तुतारीवाले व बैलगाडीत बसलेले डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, जोतिबा फुले, छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज, क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले, डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम आदींच्या वेषभूषा केलेले विद्यार्थी व त्यापुढे असलेले लेझीम पथक सर्वांचे लक्ष वेधून घेत होते. ग्रंथदिंडीत सहभागी झालेल्या वारकरी शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी व शिक्षकांनी टाळ, मृदंगाच्या तालावर भजन, भारूडे सादर केली. यावर अनेकांनी ताल धरत फुगड्या खेळून दिंडीत उत्साहाने वातावरण तयार केले. दिंडीची सांगता एमजीएम परिसरातील रुक्मिणी सभागृहात करण्यात आली. संमेलनाध्यक्ष बालाजी मदन इंगळे आणि शिक्षक आ. विक्रम काळे याचे संमेलनस्थळी आगमन झाले. त्यानंतर भांड यांच्या हस्ते ‘वि. स. खांडेकर ग्रंथनगरी’चे उद्घाटन करण्यात आले.

जन्म लोकशाहीत, राहतो झुंडशाहीमध्ये

आपला जन्म लोकशाहीमध्ये झाला. मात्र, आपण झुंडशाहीमध्ये राहत आहोत. अलीकडे एक अनामिक भीती, एक तुटलेपण, अस्वस्थता आणि असुरक्षित वाटत आहे. लोकशाहीने दिलेले हक्क, अधिकार आपल्यासाठी असल्याचे वाटत नाही. निर्धोक्पणे जगता, लिहिता, बोलता, व्यक्त होता येत नाही. आमचे हक्क, व्यक्तिस्वातंत्र्य कुठे गेले, असा सवाल संमेलनाध्यक्ष बालाजी मदन इंगळे यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणातून उपस्थित केला. दाखोळकर, कलबुर्गी-पानसे यांच्या हत्येला इतकी वर्षे होऊनही मारेकरी सापडत नसतील तर सांप्रत व्यवस्थेविरुद्ध चीड का येणार नाही? ज्या शेतकऱ्यांमुळे आपण दोन घास खाऊन जिवंत राहू शकतो, त्यांच्यासाठी या व्यवस्थेने काय दिले, असे अनेक प्रश्न त्यांनी उपस्थित केले.

लिहित्या हातांचा गौरव

मराठवाड्यातील साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखक डॉ. आसाराम लोमटे, प्रा. रवी कोरडे आणि प्रा. वीरा राठोड यांचा यावेळी सन्मान करण्यात आला. श्री. लोमटे म्हणाले, ‘शिक्षकांच्या विचारांचे आदान-प्रदान होऊन समाजाला दिशा देण्याचे काम अशा संमेलनातून होत आहे. मूल्यव्यवस्था टिकविण्याची जबाबदारी शिक्षकांवर आहे. आम्ही ज्या कळकळीने जगण्यातले चित्र लिहिले ते आता चर्चेच्या केंद्रस्थानी येत असल्याचा आनंद आहे.’ याप्रसंगी डॉ. कुमुद बन्सल शैक्षणिक ग्रंथ पुरस्काराने शारदा बर्वे (अध्ययन अक्षमता आणि मुले) डॉ. राजा दांडेकर (अशी घडली माणसे) आणि डॉ. श्रुती पानसे (बहुरंगी बुद्धिमत्ता) यांना सन्मानित करण्यात आले.

शब्दांचे धन विद्यार्थ्यांपर्यंत पोचवा :

स्वागताध्यक्ष आ. विक्रम काळे

संमेलनातून मिळणारी ज्ञानाची शिदोरी, शब्दांचे धन हे शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांपर्यंत घेऊन जावे. काळाप्रमाणेच आपण बदल स्वीकारत संस्कारक्षम पिढी निर्माण करण्याचे काम नेटाने पुढे चालवावे, असे आवाहन संमेलनाचे स्वागताध्यक्ष तथा मराठवाडा शिक्षक मतदारसंघाचे आमदार विक्रम काळे यांनी केले.

जुन्या-नव्या पिढीतील बदलांवर बोट ठेवत आ. विक्रम काळे म्हणाले, ‘एकेकाळी सातत्याने विद्यार्थी, शिक्षक वाचत असत, मात्र आता बदलत्या काळात सोशल मीडियामुळे पुस्तकांचा श्वास गुदमरतो आहे. दुसरीकडे अपुरी झोप, स्वास्थ्य बिघडत असल्याने जीवनमान अर्ध्यावर आले आहे. हे चित्र बदलण्यासाठी वाचनाबोरोबरच लेखन करणे अत्यंत गरजेचे आहे. शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची गोडी निर्माण करण्यासोबतच त्यांना लिहिते करायला हवे. विद्यार्थी हाच आपला केंद्रबिंदू असावा. शिक्षणाचे धडे देताना आपण अद्यावत असावे, शिक्षकांनी शाळा भरण्याच्या १५ मिनिटे आधी आणि सुटल्यानंतर १५ मिनिटांनी बाहेर पडावे, अशी सवयच असायला हवी. तरच आपल्याला समाजामध्ये असलेले आदर्श स्थान मिळविता येईल.’

प्रेरणा

उद्घाटनानंतरच्या सत्रात ‘माझ्या लेखन प्रेरणा’ या विषयावरील प्रकट मुलाखतीत कृष्णात खोत, रमेश इंगळे- उत्रादकर आणि संजीवनी तडेगावकर यांनी विविध प्रश्नांना दिलखुलास उत्तरे दिली. केशव कर्टिंग आणि संदीप जगदाळे यांनी तिघांना बोलते केले. कृष्णात खोत म्हणाले की, लेखकाने ओळखविरहीत राहिले पाहिजे. समाजात ओळख घेऊन वावरताना लेखनासाठीचा कच्चा मजकूरच मिळत नाही. लेखक हा स्वतःचे सांगत बसत नाही, तर दुसऱ्यांचे कष्ट हलके करीत असतो.

लेखक हा निव्वळ लिहिण्यावर जगूच शकत नाही. मराठी प्रांतात लेखकाची अवस्था शेतकऱ्यांसारखी आहे. त्याला एकच व्यवसाय करून भागत नाही. जोडधंदे करावे लागतात. हे एका अर्थाने चांगलेच आहे, असे प्रतिपादन काढंबरीकार, शिक्षक कृष्णात खोत यांनी केले.

रमेश इंगळे उत्रादकर म्हणाले, की माझ्यातला लेखक हा ज्ञात-अज्ञात गुणसूत्रांतून घडला. वेगवेगळ्या अवस्थेतून सुटण्यासाठी लेखक लिहितो. समाज केवळ शिक्षणव्यवस्था सुधारण्याची अपेक्षा करतो. या वेळी ‘शिक्षण’ हे सुद्धा संपूर्ण व्यवस्थेचाच एक भाग असल्याच्या वास्तवाकडे दुर्लक्ष केले जाते. त्यांनी ‘दमर’ ही त्यांची कविता सादर केली. संजीवनी तडेगावकर म्हणाल्या, की घर, शाळा,

विविध कार्यक्रम या सर्वातून लेखनासाठी वेळ मिळविताना मोठी कसरत करावी लागते. विविध प्रकार हाताळत असेल, तरी कविता हीच माझी ओळख आहे. बालपणापासून झालेल्या जडणघडणीतून आपल्यातील लेखक तयार झाल्याचे त्यांनी सांगितले.

निमंत्रितांचे कविसंमेलन

दुसऱ्या सत्रात ‘शब्द झुल्यावर’ हे निमंत्रितांचे कविसंमेलन असले तरी शिक्षकांतील कविमनाने शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांनाच हेरल्याचे चित्र पहायला मिळाले. ३५ हून अधिक कवींनी यात सहभाग घेत आपली नाळ ग्रामीण भागाशीच कशी घटू जोडली गेली आहे, याचा प्रत्यय राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमेलनात दिला.

हिंगोलीचे अण्णा जगताप यांनी शेतीची स्थिती सांगत, पिळवणुकीवर आसूड ओढत ‘तू जगाचा पोशिंदा’ असे पटवून धीर देण्याचा प्रयत्न केला. ‘रडू नको, पडू नको, आत्महत्या करू नको...’ असे सांगायला कवितेच्या शेवटी ते विसरत नाहीत.

बीडचे हरीश हातवटे यांच्या ‘तुला वाघ बनविलंय मायीनं, तिला उरलं नाही बायपण, मायीसाठी बी एकदा म्हण, तुमच्यासाठी कायपण...’ या रचनेने प्रेक्षकांनी मने जिंकली. ‘प्रेषितांच्या डोळ्यातलं फुलपाखरू’ कवितेत बालाजी फड यांच्या ‘हा रस्ता संपत नाहीय, हा तोल ढळतोय सारखा, आपल्याच वासनेचे पंख ल्यालेली, रंगीबेरंगी भुंतं पाठ सोडत नाहीत, ही गाडी कधी पोहोचणार, मुक्कामाच्या गावी?’ या सादरीकरणातील विचारणा मनाला खिन्न करते.

वाशिमचे शेषराव धांडे म्हणतात, ‘आवडीनिवडी नाहीच करता आल्या, स्वप्नांनाही नाही फुलवता आलं मनासारखं, भावनेला घातला आवर, माणुसकीचा केला नाही विनयभंग...’ सारिका उबाळे यांनी ‘शपथ’ कवितेतून पुरोगामी विचार पेरण्याचा प्रयत्न केला. बी. एन. चौधरी ‘दंगलीच्या आठवणी’ कवितेत म्हणतात, ‘दंगलीच्या आठवणी काढू नका पुन्हा, जखम सावरते आहे उचकू नका पुन्हा, जाती-धर्माचा प्रस्न कोळसा तो काळा, काळाच तो राहील उगळू नका पुन्हा...’ पुण्यातील जुन्नरचे अनिल साबळे यांनी आश्रमशाळेतील व्यथा मांडताना, आश्रमशाळेतील अंगणातील सारीच झाडे कापली पाहिजेत, अशी उट्टिग्राता व्यक्त केली.

सूत्रसंचालन जळगावचे अशोक कोळी यांनी ‘माझ्या बापाचे मरण’, उमरगा येथील प्रमोद माने यांनी ‘बहीण’, डॉ. जिजा शिंदे

यांनी ‘गाव’ यासह लतिका चौधरी, संगीता भांडवले, कैलास दौँड, स्वाती शिंदे, धनंजय मुरसुडकर यांच्यासह अनेकांनी कवितांचे सादरीकरण केले. अध्यक्षस्थानी अशोक कोतवाल होते. सूत्रसंचालन भारत सातपुते, चंद्रशेखर मलकमपट्टे यांनी केले. दोघांनीही ग्रामीण भागातील व्यथा कवितेतून मांडल्या. महेश अचिंतलवार यांनी आभार मानले.

कथाकथन

संमेलनात रविवारी पहिल्या सत्रात कथाकथनाने रंग भरले. राज्याच्या विविध भागांतून आलेल्या शिक्षकांनी आपल्या कथांच्या माध्यमातून कधी हसवले तर समाजात वावरणाऱ्यांचा चेहरा दाखवला. कथाकथनात चार शिक्षकांनी आपल्या कथा सादर केल्या. यात अनिता येलमटे (लातूर), एकनाथ आव्हाड (मुंबई), बाबासाहेब परीट (सांगली) आणि संभाजी आंधळे (धुळे) यांनी आपल्या कथा सादर केल्या. यावेळी गावात शिकवणारे गुरुजी तालुक्यात गेले आणि सर झाले का, याचा वेध घेणाऱ्या ‘गुरुजी सर झाले का?’ सह ग्रामीण आणि शहरी आयुष्याच्या गुजगोष्टी सांगणाऱ्या कथाकथनाच्या कार्यक्रमात रविवारी (ता. १६) शिक्षक मंडळी रमून गेली.

खुमासदार सूत्रसंचालन

कथाकथनात बबन माळी यांच्या खुमासदार सूत्रसंचालनाने रंगत आणली. स्वतः कथाकार असलेल्या माळी यांनी आपल्या सूत्रसंचालनातून गावात वीज आल्यावर विहिरीवर लागलेल्या पंपाची गोष्ट आपल्या संचालनादरम्यान सहजपणे मांडली. सभागृहात त्यावेळी हास्यकळोळ उडाला.

कवी कट्टा संमेलन

राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमलनात रविवारी (ता. १६) ‘कवी कट्टा’ या सत्रात कवी संमेलन रंगले. यात मराठवाडा, पश्चिम महाराष्ट्र आणि उत्तर महाराष्ट्रातील पन्नासहून अधिक शिक्षक कवींनी भाग घेतला. शेतकी, शाळा, प्रेयसी अशा विविध विषयांवर त्यांनी कविता सादर केल्या. स्त्रीभू॒ण हत्या, नोटाबंदी, शाळेत येणारे विद्यार्थी, जातीयवाद अशा अनेक विषयांना त्यांनी हात घातला.

‘आई, नको करूस घात, मी तुझ्या जीवनाची वात,’ ‘अरे, शेतात कष्ट उपसतोस तू...’ अशा एकाहून एक सरस कविता सादर

करीत कविमनाच्या शिक्षकांनी विविध सामाजिक संदेश दिले. यात गंगापूर येथील किशोर बिडवे, लातूर येथील विवेक होळसंब्रे, सोलापूर येथील कालिदास चावडेकर, औरंगाबाद येथील कस्तुरी कुलकर्णी, सिल्लोड येथील राणी सांगलीकर आणि जे. के. साऊत आदींनी आपल्या कवितांचे सादरीकरण केले.

परिसंवाद : पाठ्यक्रमातील साहित्याची निवड व निकष

जीवनातील प्रत्येक गोष्टीचा आनंद आपल्या आयुष्यात घेता येईलच असे नाही, त्यामुळे शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना माणूस म्हणून जगण्याचे सामर्थ्य द्यायला हवे. विद्यार्थ्यांचा आणि शिक्षकांचा आवाज एक बनला पाहिजे, असा सूर रविवारी (ता. १६) ‘पाठ्यक्रमातील साहित्याची निवड व निकष’ परिसंवादात उमटला.

राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमेलनातील परिसंवादात बीडचे सोमनाथ वाळके, परभणीचे विठ्ठल भुसारे, रत्नागिरीचे गजानन पळसुले-देसाई यांनी सहभाग नोंदवला. सूत्रसंचालन औरंगाबादच्या विनोद सिनकर यांनी केले.

दोन दिवसीय राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमेलनाचा रविवारी (ता. १६) प्रा. रंगनाथ पठारे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत समारोप झाला. यावेळी ते म्हणाले, अलीकडे शिक्षकांना सर्वोच्चे काम करायला लावले जाते. शिक्षकांनी लेखन करायलाच हवे. मात्र, तत्पूर्वी स्वतः परिपूर्ण होत ज्ञानदानाचे काम करावे. पहिलीपासून इंग्रजी शिकविली जात असल्याने विद्यार्थ्यांचे मोठे नुकसान झाले आहे. भाषा म्हणजे केवळ शब्दांचा साठा नव्हे. ते एकप्रकारचे संचित असून, शब्दांतून प्रतिमा घेऊन येते. त्या तुलनेत कुठल्या इंग्रजी शब्दांतून प्रतिमा समोर येतात, असा सवाल त्यांनी उपस्थित केला. ज्ञान आपल्या भाषेत आणणे, रुजविणे, रुळविणे हे आपले काम आहे. खेरे तर तसे होत नसल्याची आपल्याला शरम वाटायला हवी. तसेच मराठी पाठ्यांवरून राजकारण करणाऱ्यांनी आधी पुस्तके विकली जातील, घेतली जातील, अशी परिस्थिती निर्माण करावी, असा टोलाही त्यांनी लगावला.

कुठल्याही कामांचे सर्वोच्चे करणे नव्हे, तर शिक्षकांचे पहिले काम हे ज्ञान, विज्ञानाचा अभ्यास करीत स्वतः परिपूर्ण होणे हे आहे, तरच ज्ञानक्षेत्र समृद्ध होईल, असा आशावाद ज्येष्ठ साहित्यिक प्रा. रंगनाथ पाठारे यांनी व्यक्त केला. विचार करणारा वर्ग गाफील राहिल्यामुळे च मातृभाषेतून शिक्षण मिळत नसल्याची खंत त्यांनी व्यक्त केली.

स्वागताध्यक्ष आ. विक्रम काळे यांनी ‘संमेलनातील ठेवा, शिदोरी शाळेत घेऊन जा,’ असे आवाहन केले. ज्येष्ठ पत्रकार पद्मभूषण देशपांडे म्हणाले, ‘शिक्षकांच्या या संमेलनातून सकारात्मक प्रवाहाचे स्रोत जन्माला येतील.’ संमेलनाध्यक्ष इंगळे यांनी ‘लिहा, व्यक्त व्हा. मात्र पुस्तके काढताना घाई करू नका. वाचकांसमोर येताना तयारीने या,’ असे आवाहन केले. यावेळी सोशल मीडियाच्या माध्यमातून संमेलन लोकांपर्यंत घेऊन गेल्याबद्दल निखिल भालेराव यांचा सत्कार करण्यात आला. तत्पूर्वी बसंती रॅय यांनी संमेलनाचा आढावा सादर केला. मंचावर अंकुशराव कदम, डॉ. श्रीरंग देशपांडे, निलेश राऊत, प्राचार्य शुभांगी काळे, प्रा. प्रदीप साळुंके, विजय कान्हेकर, डॉ. वसंत काळपांडे उपस्थित होते. सूत्रसंचालन श्रीराम पोतदार यांनी केले. प्रा. कैलास अंभुरे यांनी आभार मानले.

वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान

कार्यवृत्त

जागतिक तापमानवाढीमुळे होणाऱ्या हवामानातील बदलांचा अत्यंत आवश्यक गोष्ट बनली आहे. विशेषत: शेती-माती-पाणी-जैवविविधता-ऊर्जा यासंदर्भात बदलत्या हवामानाशी जुळवून किंवा त्याविरुद्ध टिकून राहणाऱ्या उपाययोजना पुढे आणणे आणि त्यांची अंमलबजावणी करण्याचे आव्हान आपल्यासमोर उभे आहे. ‘वसुंधरा अभियान’मार्फत हे आव्हान पेलणारी भावी पिढी घडविण्याचा प्रयत्न शालेय पातळीवर केला जात आहे. गेली पाच वर्षे मुंबई आणि पुण्यातील शाळांमधून आजवर हजारो मुलांबरोबर विविध अभिनव उपक्रम राबविण्यात आले आहेत. याच उपक्रमांतील पुढील पाऊल म्हणजे मुलांचे हवामान अध्ययन केंद्र होय. हवामान बदलाचा परिणाम महाराष्ट्राचे पर्जन्यमान, शेती, माती, ऊर्जा, कचरानिर्मूलन आणि जैवविविधता यासंदर्भात ठळकपणे लक्षात येत आहे. गाव असो की शहर; सर्वानाच कमी-अधिक प्रमाणात हवामान बदलाचा फटका बसत आहे. हे लक्षात घेऊन मुंबई, पुणे, ठाणे, पालघर, रायगड आणि बीड जिल्ह्यांतील विविध शाळांमधील मुलांबरोबर साध्या-सोप्या पद्धतीने पाऊस मोजणे, तापमान मोजणे, मातीची व पाण्याची गुणवत्ता ओळखणे, जैवविविधतेचे संवर्धन करण्यासाठी वृक्षसंवर्धन करणे, ऊर्जेचे पर्यायी स्रोत स्वीकारणे असे उपक्रम घेण्यात येत आहेत. या उपक्रमांच्या अंमलबजावणीतून प्रत्येक शाळेत स्थानिक पातळीवरील हवामान अध्ययन केंद्र आकारास येईल. यामार्फत प्रकल्पात सहभागी मुलांमध्ये हवामानविषयक शास्त्रीय अध्ययन, माहिती संकलन, माहितीचे विश्लेषण आणि सादरीकरणाचे कौशल्य देखील विकसित करणे हा या प्रकल्पाचा मुख्य उद्देश आहे.

या प्रकल्पांतर्गत फेब्रुवारी महिन्यात शाळांबरोबर मातीची गुणवत्ता कशी ओळखावी याबाबत मुंबई व बदलापूर येथील शाळांमध्ये उपक्रम राबविण्यात आले. पर्यावरणातील इतर घटकांप्रमाणे हवामान बदलाचा मातीवरही; मुख्यत: मातीतील जैविक आणि रासायनिक घटकांवर खूप मोठ्या प्रमाणावर परिणाम

होत असतो. तापमान आणि पर्जन्यमानात थोडासा जरी फरक झाला तरी त्यामुळे मातीमधील घटकांमध्ये लगेच बदल आढळून आला आहे. यांच्यामुळेच मातीचा पोत, मातीचा सामू, नायट्रोजन आणि कार्बन डाय ऑक्साइडचे प्रमाण हे सारे निश्चित होत असते. जैवविविधतेच्या संवर्धनासाठी उत्तम माती ही अत्यंत आवश्यक गोष्ट आहे. त्याचप्रमाणे शेतीसाठी देखील उत्तम प्रतीची माती आणि तिचे योग्य प्रकारे केलेले व्यवस्थापन आवश्यक आहे. म्हणूनच मातीचा अभ्यास कसा करावा, हे विद्यार्थ्यांना साध्या सोप्या पद्धतीने शिकवले गेले. तीन प्रकारच्या विविध चाळण्यांमधून माती चाळणे, मातीची पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता तपासणे तसेच मातीची सुपीकता तपासणे असे विविध उपक्रम विद्यार्थ्यांबरोबर प्रयोगांच्या आणि प्रात्यक्षिकांच्या माध्यमातून शिकवण्यात आले. मुंबईतील अनुयोग विद्यालय, खार; डी.एस. हायस्कूल, सायन; द नॉर्थ मुंबई वेल्फेअर सोसायटीज हायस्कूल, घाटकोपर; आमची शाळा, चेंबूर; प्रज्ञाबोधिनी हायस्कूल, गोरेगाव आणि शारदाश्रम विद्यामंदिर तांत्रिक विद्यालय, दादर या सर्व शाळांमध्ये हे उपक्रम राबविण्यात आले. त्याचप्रमाणे बदलापूर हायस्कूल, बदलापूर आणि तलासरी येथील कस्तुरबा गांधी बालिका विद्यालय येथेही हे उपक्रम राबविण्यात आले. ‘सृष्टीज्ञान संस्थे’च्या श्रीमती संगीता खरात, श्री. कुणाल अणेराव आणि श्री. सुमित पवार यांनी विद्यार्थ्यांबरोबर हे उपक्रम यशस्वीपणे राबविले.

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम

कार्यवृत्त

समाजातील गोरगरीब, दीनदुबळे व मागासवर्गीयांना त्यांच्या आर्थिक अपात्रतेमुळे किंवा मागासलेपणामुळे अन्याय सहन करण्याची पाळी येऊ नये, यासाठी उपाय योजावेत अशा प्रकारचे मार्गदर्शन आपल्या संविधानामध्ये करण्यात आले आहेत. या तरतुदीला अनुसरून भारतीय संसदेने १९८७ मध्ये विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियम पारित केला. त्या अधिनियमानुसार संपूर्ण देशामध्ये गरीब व तळागाळातील लोकांना मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला पुरविला जातो. या योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रतिष्ठानने ‘यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम’ या विभागाची निर्मिती केली आहे. या विभागामध्ये अंदाजे ४० वकील व सामाजिक कार्यकर्ते काम करत असून ते आपली सेवा या योजनेसाठी देत आहेत.

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरमचे सदस्य – सचिव म्हणून श्री. मा. म. बा. पवार हे कामकाज पाहत आहेत. तसेच दिनांक १-९-२०१६ पासून श्रीमती शोभा लोंडे या कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरमच्या सदस्य असून त्या या कामकाजाला मदतनीस आहेत.

फोरममार्फत सर्वसाधारणपणे खालील प्रकारचे काम चालते

१. समाजातील गोर-गरीब तळागाळातील लोकांना कसल्याही प्रकारचा भेदभाव न करता मोफत तोंडी सल्ला देणे.
२. प्रसंगी गुंतागुंतीच्या प्रश्नांसंबंधी सखोल अभ्यास करून गरजू लोकांना कायदेविषयक सल्ला देणे.
३. काही वेळा पत्रव्यवहाराद्वारे गरजू लोकांना कायदेविषयक योग्य तो सल्ला देणे.
४. पक्षकारांच्या तंत्यामध्ये सामोपचाराने आपसात तडजोड घडवून आणणे.
५. विधी विषयामध्ये संशोधन करून प्रचलित कायद्यांमध्ये सुधारणा सुचविणे किंवा नवीन कायद्याचे प्रारूप तयार करून राज्य किंवा केंद्र शासनाला वैधानिक प्रस्ताव पाठविणे.
६. विधी विषयामध्ये संशोधन करून प्रचलित कायद्यानुसार

बनविण्यात आलेल्या नियमांमध्ये सुधारणा सुचविणे किंवा नवीन नियमांचे प्रारूप तयार करून वैधानिक प्रस्ताव राज्य शासनाला किंवा केंद्र शासनाला पाठविणे.

७. सर्वसामान्य लोकांना वेळोवेळी कायद्यांची विशेष माहिती करून देण्यासाठी तज्ज्ञांची विशेष व्याख्याने आयोजित करणे.
८. सामान्य लोकांना कायद्यांची माहिती करून देण्यासाठी नियमितपणे विधी साक्षरता (Legal Awareness) कार्यशाळेचे आयोजन करणे.
९. विधी शाखेच्या विद्यार्थ्यांसाठी मूट कोर्ट स्पर्धा, निबंध स्पर्धा, वकृत्व स्पर्धा यांचे आयोजन करणे तसेच अशा विद्यार्थ्यांसाठी ‘वकिलांची व्यावसायिक नीतिमत्ता’ या विषयावर परिसंवादाचे आयोजन करणे.
१०. न्यायालयामध्ये मराठी भाषेचा जास्तीत जास्त वापर होण्यासाठी प्रयत्न करणे.

फोरमच्या बैठका :

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला योजनेच्या अंमलबजावणीबाबत विचार करून धोरणात्मक निर्णय घेण्यासाठी झालेल्या कार्यक्रमांचा आढावा घेण्यासाठी, पुढील कार्यक्रमाची आखणी करण्यासाठी आणि कार्यकर्त्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी दरमहा दुसऱ्या शुक्रवारी फोरमच्या मासिक बैठका घेतल्या जातात. या बैठकांना फोरमचे जास्तीत जास्त सदस्य उपस्थित राहतात. त्यानुसार गेल्या २ फेब्रुवारी ते मे या ४ महिन्यामध्ये फोरमच्या ४ मासिक बैठका झाल्या. या ४ बैठकामध्ये अंदाजे एकूण ५७ विषयांसंबंधी चर्चा होऊन निर्णय घेण्यात आले. या बैठकांना एकूण ५९ सदस्य उपस्थित होते. त्याप्रमाणे प्रत्येक बैठकीला सरासरी १२ सदस्य उपस्थित होते. या बैठकीमध्ये डॉ. डॉ. निलेश पावस्कर, डॉ. भूपेश सामंत, डॉ. मधुकर उगले व डॉ. प्रितिंदर सिंग या मा. सदस्यांनी अध्यक्ष म्हणून काम पाहिले.

कायदेविषयक सल्ला केंद्र :

गोरगडीब व गरजू लोकांना कायदेविषयक तोंडी सल्ला देण्यासाठी दर शुक्रवारी सायंकाळी ५.३० च्या नंतर यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या दुसऱ्या मजल्यावरील ग्रंथालयामध्ये कायदेविषयक मोफत सल्ला केंद्र चालविले जाते. गेल्या चार महिन्यांमध्ये या केंद्रात एकूण १६ बैठका झाल्या. या बैठकांमध्ये एकूण २० लोकांना (महिला व पुरुष) तोंडी सल्ला देण्यात आला. सल्ल्याचे विषय सर्वसाधारणपणे विवाह, घटस्फोट, हुंडा, पोटगी, वारसा हक्क, भागीदारी, कामगार कायदा, माहितीचा अधिकार, सेवा नियम, सहकारी कायदा, पंजीकरण, मुद्रांक, फौजदारी, कौटुंबिक अत्याचार, ग्राहक संरक्षण, भाडे नियंत्रण, मोफा कायदा, गृहनिर्माण इत्यादी विषयासंबंधी होते. आपली प्रकरणे न्यायालयामध्ये चालविण्यासाठी मोफत वकिलाची सेवा मागणाऱ्या लोकांना शासनाचे संबंधित विधी सेवा प्राधिकरणाकडे पाठविण्यात आले. या केंद्राचे काम सर्वश्री श्री. भूपेश सामंत, ॲड. मधुकर उगले व श्रीमती प्रितिंदर सिंग या वकिलांनी पाहिले.

मोफत समुपदेशन व तडजोड केंद्र :

दर मंगळवारी सायंकाळी ५-०० ते सायं ७-०० या वेळात समुपदेशन व समेट केंद्राचे आयोजन केले जाते. दोन वादग्रस्त पक्षकारांना एकत्र आणून त्यांच्यामध्ये तडजोड घडवून आणण्याचा प्रयत्न या केंद्रामध्ये केला जातो. या कामाला गती देण्यासाठी विशेष प्रयत्न सुरु आहेत.

कायद्याची ओळख. (Know your Law Lecture Series) :

या व्याख्यानमालेअंतर्गत दरमहा किंवा तीन महिन्यातून एकदा कायदेपंडितांच्या विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात येते. सध्या ‘इमारतीचे पुनर्विकास व महितीचा अधिकार’ आणि ‘सायबर कायदा’ या कायद्यावर व्याख्याने आयोजित करण्याचे प्रयत्न सुरु आहेत.

‘वकिलांची व्यावसायिक नीतिमत्ता’ या विषयावर चर्चासत्र :

विधी महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी अनेक उपक्रम राबविले जातात आणि त्यापैकी वकिलांच्या व्यावसायिक नीतिमत्ता (Professional Ethics of Lawyers) या विषयाबाबत नवीन होतकरू वकिलांना जाणीव करून देण्यासाठी चर्चासत्राचे आयोजन

केले जाते. विधी शाखेतील विद्यार्थ्यांना याचा चांगला उपयोग होतो. सध्या अशा कार्यक्रमांचे आयोजन करण्याचे प्रयत्न सुरु आहेत.

विधी साक्षरता कार्यशाळा :

लोकांना सामाजिक किंवा त्यांच्या दैनंदिन जीवनाशी संबंधित असलेल्या कायद्याची माहिती करून देण्यासाठी विविध प्रकारच्या विधी साक्षरता कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येते. यासाठी समाजाच्या वेगवेगळ्या घटकांसाठी वेगवेगळे प्रकल्प तयार करण्यात आले आहेत.

उदाहरणार्थ - पौगंडावस्थेतील मुले व मुली, महाविद्यालयीन विद्यार्थी, ज्येष्ठ नागरिक, महिला, सहकारी गृह निर्माण संस्थेचे सदस्य, सार्वजनिक न्यायाचे विश्वस्त, सार्वजनिक संस्थेचे सदस्य आणि सर्वसामान्य जनता इत्यादी घटकांसाठी विधी साक्षरता कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येते. गेल्या सहा महिन्यांमध्ये अशा प्रकारच्या अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला:

फोरम व स्वयम् फाऊन्डेशन संस्था, डॉंबिवली (पूर्व) यांच्या संयुक्त विद्यमाने महिला, युवक व युवर्तीकरता रविवार दिनांक ९ एप्रिल २०१७ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६.३० वाजेपर्यंत स्वयम् फाऊन्डेशन, कृपासिंधू सामाजिक संस्था, दुसरा मजला, मातोश्री विद्यामंदिर, आजादे पाडा, आजादे गाव, डॉंबिवली (पूर्व) येथे एक दिवसीय विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. भाषणाचे माध्यम मराठी व हिंदी होते. ९० महिला, युवक व युवती उपस्थित होत्या. स्वयम् फाऊन्डेशन संस्थेच्या अध्यक्षा अब्रुता ढवळे या अध्यक्ष होत्या.

विधी साक्षरता कार्यशाळेत शपथ कार्यक्रम व निबंधांना बक्षिसे :

सर्व विधी साक्षरता कार्यशाळांमध्ये संविधानाच्या प्रास्ताविकाचे सांघिक वाचन करण्यात येते. तसेच संविधानातील मूलभूत कर्तव्य पालनासंबंधी शपथ घेण्यात येतात. त्याचप्रमाणे अविवाहित मुले व मुली यांच्याकडून हुंडाबंदीसंबंधी शपथ घेतल्या जातात. तसेच विधी साक्षरता कार्यशाळेमध्ये भाग घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी फोरमची एक खास योजना आहे. त्या योजनेनुसार झालेल्या

कार्यशाळेबाबत अथवा कार्यशाळेत शिकवण्यात आलेल्या एका किंवा अनेक विषयाबाबत विद्यार्थ्यांना निबंध लिहिता येतात व त्या निबंधाच्या गुणवत्तेनुसार विद्यार्थ्यांना पुस्तकांच्या स्वरूपात बक्षिसे दिली जातात. बक्षिसे संबंधित विद्यालये किंवा महाविद्यालयांच्या प्राचार्यांना पाठविली जातात. विद्यालयाच्या किंवा महाविद्यालयाच्या समारंभामध्ये संबंधित विद्यार्थ्यांना ही बक्षिसे दिली जातात.

विधी साक्षरता कार्यशाळेमध्ये शिकविलेले कायदे

विधी कार्यशाळेमध्ये अंदाजे ५० ते ६० कायद्यांसंबंधी माहिती करून देण्यात आली. त्यामध्ये प्रामुख्याने पुढील कायद्यांचा समावेश होतो. (१) भारतीय संविधान, (२) विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियम १९८७, (३) हुंडाबंदी अधिनियम १९६१, (४) भारतीय दंड संहिता १८६०, (५) ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६, (६) फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३, (७) हिंदू वारसा हक्क कायदा १९५६ व इच्छापत्र कायदा, (८) गुंतवणुकीसंबंधीचे नियम, (९) कॉटुबिक हिंसाचारापासून स्थियांचे संरक्षण कायदा २००५ (१०) माहितीचा अधिकार कायदा २००५, (११) हिंदू विवाह कायदा १९५५, (१२) मुस्लीम कायदा, (१३) पोटगी संबंधीचे कायदे, (१४) महाराष्ट्र मालकी हक्काच्या सदनिकाबाबत (त्या बांधण्यास प्रोत्साहन देणे, त्यांची विक्री, व्यवस्थापन व हस्तांतरण यांचे नियमन करण्याबाबत) अधिनियम १९६३, (१५) हिंदू अज्ञानत्व व पालकत्व अधिनियम १६५६, (१६) हिंदू दत्तक व पोटगी अधिनियम १९५६, (१७) संपत्ती हस्तांतरण अधिनियम १८८२, (१८) विशेष विवाह कायदा १९५४, (१९) बाल विवाह बंदी अधिनियम २००७, (२०) महाराष्ट्र विवाह मंडळ नियमन व विवाह नोंदणी अधिनियम १९९८, (२१) न्यायालयाची बहुस्तरीय व्यवस्था (तालुका न्यायालयापासून सर्वोच्च न्यायालयापर्यंतची माहिती), (२२) स्थियांचे असभ्य प्रतिरूपण (प्रतिबंध) अधिनियम १९८६, (२३) विकलांग व्यक्तीसाठी (समान संधी, हक्काचे संरक्षण आणि पूर्ण सहभाग) अधिनियम १९९५, The Person With Disabilities (Equal Opportunities, Protection Of Rights And Full Participation) Act, 1995 (२४) स्वमग्न असलेल्या, मस्तिष्कघात झालेल्या, मतिमंद व बहुविध विकलांगता असलेल्या व्यक्तींच्या कल्याणाकरिता राष्ट्रीय न्यास अधिनियम १९९९, (The

National Trust For Welfare of Person With Autism, Cerebral Palsy, Mental Retardation And Multiple Disabilities Act, 1999) (२५) अनैतिक व्यापार (प्रतिबंध) अधिनियम १९५६ (The Immoral Traffic (Prevention) Act, १९५६ (२६) राष्ट्रप्रतिष्ठा अवमान प्रतिबंध अधिनियम १९७१, (२७) महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम १९९४, (२८) महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (कॅपिटेशन फी घेण्यास प्रतिबंध) अधिनियम १९८७, (२९) महाराष्ट्र रॅगिंग प्रतिबंध अधिनियम १९९९, (३०) महाराष्ट्र विद्यापीठाच्या, मंडळाच्या व इतर विनिर्दिष्ट परीक्षांमध्ये होणाऱ्या गैरप्रकारास प्रतिबंध करण्याबाबत अधिनियम १९८२, (३१) मुंबई विद्यापीठाचे अध्यादेश क्रमांक २२० (अनुचित प्रथा प्रतिबंध), (३२) मुस्लिम स्थिया (घटस्फोटानंतर अधिकार संरक्षण) अधिनियम १९८६, (३३) महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मूलन आणि पुनर्विकास) अधिनियम १९७१, (३४) भारतीय वारसा हक्क कायदा १९२५, (३५) महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६०, (३६) मुंबई मुद्रांक कायदा १९५८, (३७) गृहनिर्माण संस्थांचे विनियम, (३८) अनुसूचित जाती आणि जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) अधिनियम १९८९, (३९) मुस्लीम व्यक्ती विषयक विधी (शरियत) प्रयुक्ती १९३७, (४०) नागरी हक्क संरक्षण अधिनियम १९५५, (४१) भारतीय मुद्रांक कायदा १८९९, (४२) भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८, (४३) प्रसूतीविषयक लाभ अधिनियम १९६१, (४४) सोसायटी नोंदणी अधिनियम १८६०, (४५) अत्यावश्यक वस्तू अधिनियम १९५५, (४६) मोटार वाहन अधिनियम १९८८, (४७) जन्म व मूल्य नोंदणी अधिनियम १९६९, (४८) मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम १९९३, (४९) महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम १९९९, (५०) महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगरचना अधिनियम १९६६, (५१) माता पिता व ज्येष्ठ नागरिक यांची पोटगी व कल्याण अधिनियम २००७, (५२) मुंबई पोलीस अधिनियम १९५०, (५३) जादूटोणा विरोधी कायदा २०१३, (५४) हिंदू मायनारिटी अँड गार्डीयनशिप अँकट, १९५६, (५५) गार्डीयनशिप अँड वॉर्डस अँकट, (५६) कामाच्या ठिकाणी महिलांचा लैंगिक छळ (प्रतिबंध, बंदी, तक्रार व निवारण) अधिनियम २०१३, (५७) The Sexual Harassment of Women at Work Place (Prevention, Prohibition and Redressal) Act 14 of 2013.

खालील वक्त्यांनी विधी साक्षरता कार्यशाळेमध्ये मार्गदर्शन केले.

- १) श्री. म. ब. पवार
- २) श्री. प्रमोद ढोकळे
- ३) अॅड. निलेश पावस्कर
- ४) अॅड. हेमंत केंजारळकर
- ५) अॅड. अजय केतकर
- ६) अॅड. भूपेश सामंत
- ७) डॉ. जे. बी. पाटील
- ८) श्रीमती शिवानी शेलार
- ९) प्रा. नारायण राजाध्यक्ष
- १०) अॅड. प्रकाश देशमुख
- ११) श्री. दिलीप तळेकर
- १२) श्रीमती सुशिला मुंडे

पुढील आर्थिक वर्षामध्ये खालील कार्यक्रमांचे आयोजन करण्याचे ठरले आहे.

- १. पोलिसांसाठी ३ दिवसांची विधी कार्यशाळा
- २. विद्यार्थ्यांसाठी मूट कोर्ट स्पर्धा, निबंध स्पर्धा व वकृत्व स्पर्धा यांचे आयोजन
- ३. वकिलांची व्यावसायिक नीतिमत्ता विधी साक्षरता कार्यशाळा

राज्ये जी चालतात ती, राज्ये चालविणाऱ्या माणसांपेक्षा
राज्यशक्तीच्या बाहेर जी माणसे असतात त्यांच्या पुण्याईने चालतात.
ती माणसे ज्या परंपरा आणि ज्या शक्ती निर्माण करतात त्यांच्या
सहाय्याने ती चालतात.

- मा. यशवंतराव चव्हाण

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ

कार्यवृत्त

'महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ'च्या वर्तीने महिलांची शारीरिक, मानसिक, आर्थिक, सामाजिक विविध दृष्टीने सक्षमता वाढावी यासाठी विविध उपक्रम, विविध कार्यशाळा आणि इतर कार्यक्रम यांच्या माध्यमातून कृतीशील प्रयत्न केले जातात. संयोजिका रेखा नार्वेकर, कार्यकारी संयोजिका ममता रमेशचंद्र कानडे महाराष्ट्र महिला व्यासपीठाचे काम पाहतात. त्यांना संजना संतोष पवार व संगीता सुनिल गवारे यांचे सहकार्य असते.

मुंबईमध्ये २० ते ४० हजार सहकारी गृहनिर्माण संस्था आहेत. या सर्व संस्थांचे काम उत्तम होण्यासाठी शासनाचे कायदे किंवा उपविधी लोकांना माहीत असणे आवश्यक आहे. हे लक्षात घेऊन महाराष्ट्र महिला व्यासपीठातर्फे जून २०१० सालापासून 'यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई' मध्ये सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापक प्रशिक्षण दिले जाते. या कार्यशाळेला मा. प्रभाकर चुरी, मा. देवयानी गोरे, अॅड. प्रमोद कुमार, मा. विजय सामंत व सहकारी क्षेत्रातील इतर मान्यवरांचे मार्गदर्शन मिळते. या कार्यशाळेचे फायदे म्हणजे सहकारी गृहनिर्माण संस्थेत पूर्णवेळ/अर्धवेळ नोकरी मिळू शकते. तसेच हे प्रशिक्षणार्थी सल्लागार म्हणूनही चांगले काम करू शकतात व आपल्या स्वतःच्या राहत्या सोसायटीत मैनेजिंग कमिटीत चांगले काम करू शकतात. सामाजिक ज्ञान/ भान याची ही जाणीव होते. आतापर्यंत २० ते अगदी ७० वर्षांच्या व ५००च्या वर प्रशिक्षणार्थीनी हे प्रशिक्षण यशस्वीरित्या पूर्ण केले आहे. घेऊन त्यांना परीक्षा प्रमाणपत्र देण्यात येते. या प्रशिक्षणाचा १९ वा वर्ग फेब्रुवारी ते मार्च या कालावधीत पूर्ण झाला. ४२ प्रशिक्षणार्थीनी हे प्रशिक्षण पूर्ण केले. या प्रशिक्षणाची परीक्षा दिनांक १५ मार्च रोजी घेण्यात आली. यातील यशस्वी विद्यार्थ्यांना ६ एप्रिल २०१७ प्रमाणपत्र देऊन गैरविण्यात आले.

दिनांक २० ते २१ एप्रिल २०१७ रोजी दोन दिवसांचे आईस्क्रीम प्रात्यक्षिक आयोजित करण्यात आले होते. वेगवेगळ्या प्रकारची फळे, सुका मेवा, चॉकलेट व कोणतीही आईस्क्रीम पावडर न वापरता २८ प्रकारची नैसर्गिक आईस्क्रीम दाखविण्यात आली. १६ प्रशिक्षणार्थीनी याचा लाभ घेतला.

दिनांक १० मे २०१७ रोजी महाराष्ट्र महिला व्यासपीठाच्या संयोजिका रेखाताई नार्वेकर यांच्या आठवणीच्या जलाशयावर या गीतसंचाचे प्रकाशन मा. अशोक पत्की यांच्या हस्ते करण्यात आले. त्यावेळी गायक मंदार आपटे, मानसी, सीमा चंद्रगुप्त यांनी याच गीतसंचातील गाणी सादर केली. त्यावेळी गौरी कुलकर्णी, माधवीताई कुंटे, राजन प्रभू, भगवंत नार्वेकर यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. या संपूर्ण कार्यक्रमाचे सूक्ष्मसंचालन मृण्मयी भजक हिने केले. त्यावेळी २५० लोकांची उपस्थिती होती.

मुलांच्या शारीरिक मानसिक संवर्धनासाठी ८ ते १५ वयोगटातील मुलांसाठी शिबिर दिनांक १८ मे २०१७ ते २६ मे २०१७ या कालावधीत आयोजित केले होते. या आठ दिवसीय शिबिरात प्रत्येक दिवशी विविध विषयांवर प्रशिक्षण देण्यात आले. संगीत- रेशमा गीथ, नृत्य- सीमा पैंडसे, ओरिगामी- विद्याधर म्हात्रे, संगणक- धनसिंग लाड, व्हिडिओ फिल्म्स निर्मिती- प्रीतम, अभिनय- प्रमोद पवार, कथाकथन- एकनाथ आव्हाड, संवाद कौशल्य- रविराज गंधे अशा वेगवेगळ्या विषयांवर प्रात्याक्षिक देऊन मार्गदर्शन करण्यात आले. या शिबिरात ६० मुलांचा सहभाग होता. शिबिराचा समारोप मुलांना प्रमाणपत्र देऊन करण्यात आला. रेखाताई नार्वेकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली सदर शिबिर पार पडले.

यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालय, मुंबई

कार्यवृत्त

महाराष्ट्राचे शिल्पकार मा. यशवंतराव चव्हाण साहेबांनी गावोगावी ग्रंथालय असावे असे मत व्यक्त केले होते. महाराष्ट्रात सार्वजनिक ग्रंथालयांची उपयुक्तता ध्यानात घेऊन १९६७ साली 'महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालय अधिनियम' हा कायदा अमलात आला. ग्रंथालय चळवळीत निरपेक्ष वृत्तीने आणि सामाजिक कर्तव्यभावनेने कार्य करणारी अनेक मंडळी आहेत. अनेक ग्रंथालये विविध समाजोपयोगी उपक्रम राबवून सामाजिक समृद्धी करीत असतात. भारत सरकारने नॉलेज कमिशन नेमून ग्रंथालय चळवळीत विकासासाठी नवीन धोरण निर्माण केले. आधुनिक जगात झालेल्या विज्ञान व तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे ग्रंथालयाची संकल्पना बदलली आहे. ग्रंथालय हे माहितीचे देवाण-घेवाण करणारे केंद्र बनले आहे. कारण उपभोक्ता पुस्तक न मागता प्रत्यक्षात माहिती किंवा डेटाबेस मागण्याकरिता येत असतो. त्यामुळे, आधुनिक ग्रंथालयाचे स्वरूप हे संगणकीय झाले आहे. आंतरजालामधून माहितीचा शोध घेणे, कमीत कमी वेळात योग्य महिती मिळवून देणे हे आधुनिक ग्रंथालयाचे दैनंदिन काम झाले आहे. माहिती व ज्ञानाचा वाढलेला आवाका, प्रकाशनांची प्रचंड उपलब्धता/ विविध डेटाबेस इ. सारख्या अनेक घटकांचा विचार करता विविध सेवा व सुविधांचे आयोजन ग्रंथालय व माहिती केंद्रांना करावे लागत आहे. ग्रंथालयात उपलब्ध असलेल्या साहित्याचा अधिकाधिक वापर करण्यात महाविद्यालयीन विद्यार्थी व इतर सभासदांना प्रवृत्त करणे आणि त्यांना आवश्यक त्या सुविधा प्रदान करणे ग्रंथालयांचे उद्दिष्ट आहे.

ग्रंथालयीन सेवा-सुविधा

(नियतकालिके व वृत्तपत्र)

ग्रंथालयात येणारी नियतकालिके व वृत्तपत्रे विद्यार्थ्यांना वेळेअभावी किंवा शैक्षणिक अभ्यासाच्या व्यस्ततेमुळे वाचता येत नाहीत. वास्तविक नियतकालिके, वृत्तपत्रे यांचे विद्यार्थी, संशोधक यांनी वाचन करणे महत्वाचे असते. म्हणून असे सभासद चांगल्या वाचन साहित्यापासून वंचित राहू नयेत याकरिता यशवंतराव चव्हाण

ग्रंथालय मासिकांचे तसेच वृत्तपत्रांचे क्लिपिंग करून, बांधणी करून वाचकास उपलब्ध करून देते. सध्या ग्रंथालयामध्ये खालील प्रकाराची वृत्तपत्र सेवा देण्यात येते.

१. मा. श्री. शरद पवार अमृत महोत्सव (२०१५)
२. पुरस्कार-पदमभूषण पदमविभूषण, राष्ट्रीय व राज्यस्तरीय पुरस्कार
३. महत्वाच्या दिवंगत व्यक्ती
४. १८५७ चा इतिहास
५. नैसर्गिक आपत्ती-सुनामी, मुंबई पाऊस, भूकंप
६. यशवंतराव चव्हाण राजकीय सामाजिक लेख
७. चलनबंदी आणि नवीन चलन निर्मिती
८. यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्काराचे मानकरी
९. मुंबई लोकल बॉम्बस्फोट, २६/११ आतंकवादी हल्ला
१०. १९९३ मधील बॉम्बस्फोट आरोपी-याकुब मेमन
११. भारत, चीन युद्ध -१९६२
१२. जपानमधील भूकंप २०११
१३. संयुक्त महाराष्ट्र
१४. पठाणकोट दहशतवादी हल्ला
१५. मंत्रालयाला लागलेली आग, २०१२
१६. हीरक महोत्सव

व्यावसायिक मार्गदर्शन किंवा स्पर्धा परीक्षा अशा अनेक अभ्यासक्रमांची माहिती देणारी पुस्तके आणि नियतकालिके सभासदांना उपलब्ध करून देण्याचे महत्वाचे काम ग्रंथालय करते.

मुक्तद्वार पढूत

वाचन साहित्य जास्तीत जास्त अभ्यासले जावे याकरिता मुक्तद्वार पढूतीत ग्रंथालयाच्या त्रिसूत्री सिद्धांताचा वापर करण्यात येत आहे.

संशोधन विकासाच्या कार्याचा दीपस्तंभ

संशोधकाचे दीपस्तंभ हे ग्रंथालयामधून चालू होते. ग्रंथालयातील वाचनसाहित्यासोबतच संशोधनासाठी अनेक सोयीसुविधा ग्रंथालयांनी पुरवाव्या लागतात. या अनुषंगाने आपले ग्रंथालय कार्य करत आहे.

ई बुक- / PDF बुक्स सेवा

संगणकावर पुस्तके वाचण्याची सोय उपलब्ध केली डीव्हीडी मध्ये महत्वाची पुस्तके कॉपी करून ती वाचण्यास उपलब्ध करण्यात आली आहेत. प्राचीन काळातील इतिहासाची दुर्मिळ पुस्तके PDF मध्ये डाऊनलोड करून सभासदांना उपलब्ध करून देण्यात येतात. नवीन पुस्तकांचे परीक्षण (रिव्ह्यू) तसेच अनुक्रमणिका ग्रंथालयाच्या वेब साईटवर उपलब्ध असल्यामुळे विद्यार्थ्यांना/संशोधकांना उपयुक्त ठरते.

ऐतिहासिक माहिती संकलन

अर्काइव्हज अलीकडे नामांकित संस्था आपल्या स्थापनेपासूनची दुर्मिळ कागदपत्रे, छायाप्रती तसेच अत्याधुनिक दृक्श्राव्य साधनातील माहिती संगणकीय स्वरूपात रूपांतरीत करून त्याचा (डिजिटल)

डेटाबेस तयार करतात. ऐतिहासिक मूल्य असलेल्या या अनोख्या डेटाबेसमध्ये संस्थेच्या स्थापनाकाळापासून बहुमोल खजिना सभासदांना उपलब्ध करून देण्याचे काम आपले ग्रंथालय करते.

इन्फोप्रीन्योअर

अत्याधुनिक डिजिटल ग्रंथालय म्हणजे संगणकाच्या माऊसवर क्लिक करा व तत्काळ माहिती मिळवा असे आहे. मात्र इंटरनेटच्या अफाट ज्ञानसागरातून अचूक माहिती शोधून योग्य वाचकाला, योग्य वेळी तत्काळ पुरविण्याचे महत्वाचे कार्य डिजिटल लायब्ररीयन करू शकतो. संगणकीय युगातील डिजिटल लायब्ररी, नॉलेज मॅनेजमेंट, मशिन लर्निंग या शास्त्रांचे कालानुरूप वाढते महत्व लक्षात घेता ज्ञानव्यवस्थापन क्षेत्रात ग्रंथालयांचे मोठे योगदान राहील.

धर्म हा व्यक्ती आणि परमेश्वर यांच्यामधला संबंध आहे. हिंदू आपल्या मंदिरात परमेश्वराला आळविण्याचा प्रयत्न करतो, तर मुसलमान आपल्या मशिदीत अल्लाशी संभाषण करण्याचा प्रयत्न करतो. श्रिवर्ती आपल्या चर्चमध्ये परमेश्वराला हाक मारतो, तर शीख गुरुद्वारामध्ये परमेश्वराची प्रार्थना करतो; परंतु हे सर्व संपल्यानंतर मंदिरातून, मशिदीतून, गुरुद्वारातून किंवा चर्चमधून जो माणूस बाहेर पडतो तो हिंदू नाही, मुसलमान नाही, शीख नाही आणि श्रिवर्ती नाही; तो फक्त भारतीय आहे ही भावना आपल्या मनात रुजली पाहिजे.

- मा. यशवंतराव चव्हाण

माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी

कार्यवृत्त

माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी दोन पद्धतीचे उपक्रम चालवत आहे. प्रथम ‘राज्यस्तरीय’ व दुसरे ‘राष्ट्रीय.’ राज्यस्तरीय अनेक अभ्यासक्रम व उपक्रम आपल्याकडे सुरु असतात. हे उपक्रम व अभ्यासक्रम चालविण्याकरिता प्रबोधिनीला अधिकाअधिक नूतनीकरणाची आवश्यकता असते. ह्यासाठी आपली पात्रता सिद्ध करण्यात आपणास सलग गेली तीन वर्षे यश मिळत आहे. अधिकाधिक मुलांना संगणकीय ज्ञान देऊन त्यांना ‘पात्र’ बनविणे हे प्रबोधिनीचे ध्येय आहे. अशा अनेक अभ्यासक्रमांच्या माध्यमातून व प्रमाणपत्रांमुळे मुलांना उच्च शिक्षण व रोजगार सोपा होतो.

वेगवेगळे अभ्यासक्रम, शैक्षणिक कारकिर्दीमध्ये मार्गदर्शन, महिला विशेष अभ्यासक्रम तसेच गरजू विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाचा विषय अशा बच्याच कार्यमालिका आपण चालवितो. ह्या अभ्यासक्रमामध्ये यश मिळविणाऱ्या विद्यार्थ्यांना आपण कौतुकाची थापही देतो.

MS-CIT हा प्रसिद्ध अभ्यासक्रम आपल्याकडे उत्तमरित्या चालविला जातो, त्याच्बरोबर दहावी/बारावीसाठी विशेष काही उपक्रम; उदा. सराव परीक्षा सुद्धा आपण घेतो. मुलांना त्याचा खूप फायदा होताना आपणास दिसून येतो. यंदाच्या वर्षापासून आपल्याला या सराव परीक्षा सातवीपासूनच्या विद्यार्थ्यांसाठी घेता येणार आहेत.

राष्ट्रीय स्तरावरचा C-DAC प्रमाणित PG DAC अभ्यासक्रम आपण प्रबोधिनीमार्फत चालवतो. हा अभ्यासक्रम अभियंता किंवा तत्सम पदवीधरांसाठीच उपलब्ध आहे. अभ्यासक्रमानंतर आपण विद्यार्थ्यांना नोकरीच्या अनेक संधी उपलब्ध करून देतो. ह्या अभ्यासक्रमाचे मूल्यमापन राष्ट्रीय पातळीवर होत असते. आपले विद्यार्थी ह्या अभ्यासक्रमात चांगली आघाडी घेत आहेत.

ह्या विद्यार्थ्यांसाठी आपण अभ्यासाबरोबर काही मनोरंजक कार्यक्रम देखील करत असतो. त्यामुळे अभ्यासाचा प्रचंड ताण थोडा हलका होतो. सध्या आपली PG DAC ऑगस्ट २०१६ चे विद्यार्थी कॅम्पस प्लेसमेंट म्हणजेच प्रबोधिनी तरफे होणाऱ्या वेगवेगळ्या राष्ट्रीय व बहुराष्ट्रीय कंपन्यांमध्ये आपले कौशल्य

अजमावत आहेत. प्रबोधिनीला खात्री आहे की या कार्यक्रमात त्या सर्व विद्यार्थ्यांना यश मिळेल.

ऑगस्ट २०१६ च्या प्लेसमेंट्साठी Raja Softwares, eClex, E&Y, Cybage, Capgemini, 3I Infotech, Amdocs, Smart Stream, Deloitte, Altair Engg, Reliance Jio, Saint Gobin इ. कंपनी होत्या.

ऑनिमेशन, त्याचप्रमाणे वेब डिझाइन या क्षेत्राकडे विद्यार्थ्यांचा कल पाहता प्रबोधिनीच्या Diploma in Multimedia Creations या कोर्सला महाविद्यालयीन विद्यार्थी त्याचप्रमाणे प्रशासकीय कर्मचारी आणि अधिकारी यांचा चांगला प्रतिसाद मिळतो.

प्रतिष्ठान तर्फे चालविण्यात येणाऱ्या महाराष्ट्र ज्ञान महामंडळ मर्यादितचे (MKCL) अभ्यासक्रम यशस्वी करण्यासाठी अकादमीने संपूर्ण सहाय्य केले. MKCL च्या MS-CIT व KLIC Certificate कोर्सेसना दहावी व बारावीच्या विद्यार्थ्यांचा चांगलाच प्रतिसाद मिळाला. प्रतिष्ठानतर्फे उन्हाळी सुद्धीत शालेय विद्यार्थ्यांसाठी संगणकीय अभ्यासक्रमाचे खास वर्ग घेतले जातात. शालेय विद्यार्थ्यांनी या उपक्रमांना चांगला प्रतिसाद दिला. या उपक्रमाचा विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शालेय अभ्यासक्रमात चांगलाच उपयोग होईल.

वेगवेगळ्या कार्यक्रमांद्वारे तसेच इतर संस्थांच्या सहाय्याने अधिकाधिक संगणकीय प्रशिक्षण वर्ग चालविणे, हेच यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानाच्या माहिती तंत्रज्ञान प्रबोधिनीचे उद्दिष्ट आहे.

विभागीय केंद्र, कराड

कार्यवृत

स्व. सौ. वेणूताई यशवंतराव चव्हाण यांची ११ वी जयंती

स्व. सौ. वेणूताई यशवंतराव चव्हाण यांची ११ वी जयंती दि. २/२/२०१७ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र, कराड व सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॉरिटेबल ट्रस्ट, कराड या ठिकाणी साजरी करण्यात आली. ‘विरंगुळ्या’तील स्व. यशवंतराव चव्हाण व सौ. वेणूताई यांच्या फोटोला सह्याद्री व्याघ्र प्रकल्प (सातारा) च्या उपसंचालक डॉ. सौ. विनिता व्यास तसेच त्यांचे पती आय. ए. एस. अधिकारी श्री. भारत हाडा यांनी पुष्पहार अर्पण केले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष सन्माननीय आमदार बाळासाहेब पाटील यांनीही सौ. वेणूताई ट्रस्ट मधील स्व. वेणूताई चव्हाण व स्व. यशवंतराव चव्हाणसाहेब यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार घातले सौ. वेणूताई चव्हाण ट्रस्टच्या अभ्यासिकेतील विद्यार्थी-विद्यार्थिनी या प्रसंगी हजर होते.

१०४ वा जयंती सोहळा

स्व. यशवंतरावजी चव्हाण साहेब यांचा १०४ वा जयंती सोहळा दि. १२/३/२०१७ रोजी फार मोठ्या उत्साहाने साजरा करण्यात आला. रविवार दि. १२/३/२०१७ रोजी ‘विरंगळा’ या साहेबांच्या निवासस्थानी स्व. यशवंतरावजी चव्हाणांचे पुतणे अशोकराव गणपतराव चव्हाण यांच्या शुभहस्ते यशवंतरावजींच्या प्रतिमेला पुष्पहार घालण्यात आला. त्यानंतर स्व. सौ. वेणूताई स्मारकाच्या

समोरून भव्य व सजविलेल्या रथात स्व. यशवंतरावाची प्रतिमा ठेवण्यात आली. यशवंतराव चव्हाण कॉलेज ऑफ सायन्स आणि सौ. वेणूताई चव्हाण कला वाणिज्य महाविद्यालयाचे प्राचार्य तथा प्राध्यापक/ प्राध्यापिका बंधू-भगिनी, कराडातील ज्येष्ठ नागरिक यांच्यासह अतिभव्य पदयात्रा काढण्यात आली. विजय चौक, दत्त चौकातील छत्रपती शिवाजी महाराजांचा भव्य पुतळा ते आझाद चौक, नेहरू चौक, चावडी चौक ते कृष्ण नदीच्या विद्यार्थ्यांचे समूह गान यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान समोरील भव्य प्रांगणात झाले. कराड शहरातील व सातारा जिल्ह्यातील मान्यवर नेते व आमदार बाळासाहेब पाटील या प्रसंगी आवर्जून उपस्थित होते. समाधीवर अनेक मान्यवरांनी पुष्पचक्र, पुष्पहार व फुले अर्पण केली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र कराड व सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॉरिटेबल ट्रस्टचे सर्व कर्मचारी या पदयात्रेत सामील झाले होते. सातारा जिल्हा परिषद अध्यक्ष, सातारा, अध्यक्ष, पंचायत समिती कराड व राजकीय तसेच सामाजिक व शैक्षणिक क्षेत्रातील इतर अनेक मान्यवर समाधीस्थळी आवर्जून उपस्थित होते. स्व. यशवंतरावजी चव्हाणांचा जयंती सोहळा संस्मरणीय झाला.

विभागीय केंद्र, पुणे

कार्यवृत्त

प्रतिष्ठानच्या वतीने सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वृत्तपत्र विद्या पदविका अभ्यासक्रमांतील गुणवंत विद्यार्थ्यांना यशवंतराव चब्हाण पुरस्कार दिला जातो. त्याप्रमाणे याही वर्षी सदर अभ्यासक्रमाच्या एप्रिल २०१५-२०१६ या शैक्षणिक वर्षाच्या ‘चालू घडामोळी’ या विषयांत आणि अंतिम परीक्षेत सर्वप्रथम आलेल्या खालील दोन विद्यार्थ्यांना प्रत्येकी १,०००/- धनादेशाद्वारे अदा करण्यात आले.

१. राहुल सिद्धार्थ गायकवाड (सर्वप्रथम)

२. मंजुषा राकेश गायधनी

कृषी व सहकार व्यासपीठ

विद्यार्थी स्पर्धा पूर्वतयारी

२०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षासाठी, माध्यमिक शाळेतील इथता ८वी व ९वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नजुंगा, निबंध, वकृत्व या विषयावर कोणत्या नामवंत व्यक्तीचे जीवन व कार्य यावर ८० पानी पुस्तक दरवर्षीप्रमाणे ‘प्रतिष्ठान’, ‘वनराई व ‘भिडे परिवार’ तरफे तयार करण्यात आले. याबाबत सुरवातीला माजी प्राचार्य डॉ. दिलीप मानसिंग गरुड या लेखकाशी चर्चा करण्यात आली. भारतरत्न डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांच्यावर असे पुस्तक करावयाचे ठरले. त्याप्रमाणे डॉ. गरुड यांनी पुस्तकाचा तर्जुमा तयार करून तो सादर केला. त्याचा अभ्यास करून त्यामध्ये काही दुरुस्त्या सुचविण्यात आल्या. भिडे परिवार मंगेशी, यांनी २०० प्रती व प्रतिष्ठानतरफे ३०० प्रती सवलतीत प्रकाशकाकडून घेऊन शिक्षक व विद्यार्थी यांमध्ये वाटण्याचे ठरले. त्याप्रमाणे डॉ. गरुड यांना २०० प्रतीचे मूल्य भिडे परिवार यांचेकडून देण्यात आले असून सदर प्रती जून २०१७ चे वनराई पर्यावरण वाहिनीच्या सभेत शिक्षकांना वाटण्यासाठी उपलब्ध झाल्या आहेत.

पुस्तकाचे प्रकाशन महानगरपालिकेच्या कमला नेहरू पार्कमधील वाढमयीन कट्ट्यावर स्थानिक नगरसेविकेच्या हस्ते दिनांक ११ मे २०१७ रोजी करण्यात आले. ‘भिडे परिवार’ तरफे सदर कार्यक्रमांतील वक्ते, शिक्षिका, व सभामंचावरील मान्यवर इत्यादीना २५ प्रती भेट म्हणून देण्यात आल्या.

सहकारी गृहनिर्माण संस्थांसाठी कायद्यांत तरतूद शासनाने सहनिबंधक सहकारी संस्था (झोपडपट्टी निर्मूलन) श्री. देशमुख यांचे अध्यक्षतेखाली एक समिती नेमून त्या समितीकडे महाराष्ट्र सहकारी संस्था कायद्यात करावयाच्या सुधारणा इत्यादीबाबत शिफारशी करण्यास सुचविले होते. त्या समितीकडे सहकारी संस्था कायद्यात करावयाच्या सुधारणा, त्याचप्रमाणे सहकारी गृहनिर्माण संस्थांसाठी स्वतंत्र प्रकरण इत्यादीबाबत शिफारशी करण्यास सुचविले होते. त्या अनुषंगाने कृषी व सहकार व्यासपीठाचे एक चर्चासत्र १८ मार्च २०१७ रोजी प्रतिष्ठानच्या पुणे कार्यालयात आयोजित करण्यात आले होते. त्यासाठी मुंबई, ठाणे, पुणे, सातारा, इत्यादींचे प्रतिनिधी सहकारी संस्था व सहकारी खात्यातील आजीमाजी अधिकारी हजर होते. याबाबतच्या शिफारशी, मा. आयुक्त सहकार यांना दिनांक ११-४-२०१७ रोजी अर्धप्रशासकीय पत्राने सादर केल्या असून त्याच्या प्रती मा.एस.एस.संधु अतिरिक्त मुख्य सचिव (सहकार) तसेच संबंधित समिती अध्यक्ष श्री. देशमुख यांनाही सादर केल्या आहेत.

रिअल इस्टेट (रेग्युलेशन अँड डेव्हलपमेंट) कायदा २०१६

दिनांक २९/०४/२०१७ रोजी वरील कायद्याच्या महाराष्ट्र शासनाने प्रसिद्ध केलेल्या नियमांवर चर्चा घेण्यात आली. सदर चर्चासत्रासाठी शासनाचे माजी विशेष कार्यकारी अधिकारी श्री.एस.बी.पाटील, अध्यक्ष नवी मुंबई जिल्हा हौसिंग फेडरेशन श्री.के.सोमकुमार माजी विशेष आयुक्त (सहकार) श्री. शेळके, शासन कायदा समिती सभासद, अँड. जयंत कुलकर्णी, जिल्हा हौसिंग फेडरेशन ठाणे, पुणे इत्यादी सर्वश्री खोपकर, एन. महादेवन, आर. आर. म्हेत्रे, अँडव्होकेट मृदगंधा जोशी, नरेंद्र घोडे, वर्तक, अनिल परांजपे, माजी सहकार विभाग अधिकारी वर्तक, देशपांडे, मेहेर, कुलकर्णी इत्यादींनी चर्चेस हजर राहून सहभाग घेतला. प्रामुख्याने ग्राहक पंचायत, सजग नागरी मंच व अन्य यांनी सुचविलेल्या दुरुस्त्या लक्षात घेऊन शासनाकडून सदर नियम अंतिम करण्यात आले. त्यामध्ये खेरेदीदार, बिल्डर, मध्यस्थ इत्यादी सर्व संबंधितांना शक्यतो लेव्हल प्लॅईंग फील्ड देऊन न्याय देण्याचा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

विभागीय केंद्र, कराड

यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीनिमित्त आयोजित कार्यक्रम

माहिती व तत्रज्ञान प्रबोधनी - २०१७ चे विद्यार्थी, विद्यार्थीनी

स्व. गोविंद तळवलकर यांच्या श्रद्धांजली कार्यक्रमांच्या प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना मा. श्री.प्रताप असवे.
व्यासपीठावर उपस्थित डावीकडून डॉ.प्रदीप विटाळकर, डॉ.प्रमोद मुनघाटे, श्री.विनोद शिरसाठ, श्री. सुरेश व्दादशीवार, डॉ.गिरीश गांधी, श्री.प्रदीप मैत्र, व श्री.दीपक निलावार.

स्व. वसंतदादा पाटील जन्मशताब्दी महोत्सवानिमित्त आयोजित व्याख्यानप्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना मा.श्री. सुशीलकुमार शिंदे. व्यासपीठावर उपस्थित डावीकडून श्री.गजानन निमदेव, श्री. मधुकराव भावे, डॉ.सतीशबाबू चतुर्वेदी, डॉ.गिरीश गांधी, डॉ.कमलकिशोर कदम, श्री. गेहू आवारी, श्री.हाये, डॉ.नितीन राऊत, श्री. अनिस अहमद.

प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष
मा. शरदचंद्रजी पवार साहेब यांची कायदेमंडकातील पाच दशके पूर्ण झाल्यानिमित्त आयोजित मुलाखत.

सुप्रसिद्ध नाट्यकलावंत लक्ष्मी पिंपळे यांच्या मार्गदर्शनाखाली आयोजित 'बालनाट्य शिबीर.'

एम.जी.एम. नर्सिंग महाविद्यालय, शांती नर्सिंग होम व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान- मुंबई, विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' या मासिक उपक्रमात ज्येष्ठ कलावंत डॉ. मोहन आगाशे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत 'अस्तु' चित्रपटाचे प्रदर्शन करण्यात आले.

महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीनिमित्त विभागीय केंद्र औरंगाबादच्या वर्तीने आयोजित 'पाच राज्यांतील निवडणूक निकाळांचा अन्वयार्थ' या परिसंवादात बोलताना अमेय तिरोडकर, सोबत व्यासपीठावर बसलेले प्राचार्य डॉ. रेखा शेळके, मा. सुहास तेंडुलकर, मा. प्रवीण बर्दापूरकर, ज्येष्ठ पत्रकार व राजकीय विश्लेषक प्रा. जयदेव डोळे.

विभागीय केंद्र, लातूर
मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीनिमित्त आयोजित कार्यक्रम

विभागीय केंद्र, अहमदनगर आयोजित कार्यक्रम

विभागीय केंद्र, अहमदनगर आयोजित कार्यक्रम.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

जागतिक महिला दिन कार्यक्रमात महिलांना मार्गदर्शन करताना
सौ. युगंधरा राजेशके

विभागीय केंद्र, ठाणे, आयोजित 'विचारकुंकू-२०१७' या
कार्यक्रमात उपस्थित श्रीमती नीला सत्यनारायण.

विभागीय केंद्र, सोलापूर. आयोजित जल जन जागर लोकसंवाद आणि भूजल अभ्यास कार्यशाळा.

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ- किशोरवयीन मुलांसाठी शिबिर

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ- आइस्क्रीम वर्कशॉप

**अपंग हक्क विकास मंच – पाणी व स्वच्छता कार्यक्रमात दिव्यांग समावेशन
व संवेदनशीलता एक दिवसीय कार्यशाळा**

सुवर्णगाथा-५० राज्यस्तरीय युवा वकृत्व व नेतृत्व शिबिर, मुंबई.

**सुवर्णगाथा – ५०, राज्यस्तरीय शालेय निबंध स्पर्धा आणि राज्यस्तरीय महाविद्यालयीन
वकृत्व स्पर्धा राज्यस्तरीय पुरस्कार वितरण समारंभ, बारामती.**

प्रयत्न अंतिम नियमात शासनाने केल्याचे पाहून वक्त्यांनी समाधान व्यक्त केले.

सदर कायद्याखाली राज्यवार प्राधिकरण नेमण्याची सोय आहे. महाराष्ट्र शासनही ९० हजारांपेक्षा जास्त सहकारी गृहनिर्माण संस्थांचे कामकाज स्वतंत्र प्राधिकरणाकडे देऊन सहकार खात्यांतील सेवकांच्या सेवा प्रामुख्याने शेती व शेतीशी संलग्न विषयावर प्रामुख्याने वापरण्यावर भर देण्याचे विचारात दिसते. ह्या बाबी लक्षात घेता रेरा व सहकार या दोन्ही कायद्याखाली स्वतंत्र नियमन व विकास प्राधिकरणे कार्यरत करण्यापेक्षा एकाच प्राधिकरणाखाली ही संलग्न कामे केल्यास ते सर्व संबंधितांना उपयुक्त होऊ शकेल, असाही विचार चर्चासत्रांत मांडण्यात आला. सहभागी संस्थांनी आपापले विचार महाराष्ट्र शासनास कळवावेत असे चर्चेत सूचित करण्यात आले.

माहितीचा अधिकार कायदा

वरील कायदा प्रामुख्याने शासन यंत्रणा आणि शासकीय सहाय्य असलेल्या संस्थांना लागू आहे. मात्र जळगाव जिल्हा अर्बन बँक्स असोसिएशन विरुद्ध शासन या रीट पिटीशन नं १३०४ / २००८ या दाव्याच्या निकालांत मुंबई हायकोर्टाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने जळगाव जिल्हा बँक्स असोसिएशन ही सार्वजनिक संस्था नसून खाजगी संस्था आहे, हे म्हणणे धुडकावून लावले असून आपला पूर्वीचा निर्णय, ७ फेब्रुवारी २०१७ च्या सुधारित सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयावर अधिन राहून दिला असल्याचे स्पष्ट केले आहे. त्यामुळे माहिती अधिकार कायदा सहकारी संस्थांना लागू होत असल्याने या निर्णयाचे अनुंगाने मा. सहकार आयुक्त यांनी सहकारी संस्था तसेच शासन यंत्रणेच्या सुस्पष्ट मार्गदर्शनासाठी परिपत्रकीय आदेश प्रस्तुत करावेत, अशी विनंती अंकुश काकडे, सचिव यांच्या सहीने मा. सहकार आयुक्त यांना दिनांक ३/५/२०१७ च्या पत्राने करण्यात आली आहे. त्यात सहकारी मूल्यांमध्ये पारदर्शकता हेही मूळ मूल्य असल्याने उच्च व सर्वोच्च न्यायालयाचे निकाल त्याच्याशी सुसंगत असल्याचेही स्पष्ट करण्यात आले आहे.

नागरी बँकांसाठी कायदा समिती

मा. शेखर चेरगांवकर, अध्यक्ष महाराष्ट्र राज्य सहकारी परिषद पुणे यांनी दिनांक २९/०४/२०१७ च्या आदेशाने बँकींग तज्ज्ञ सतीश मराठे यांच्या अध्यक्षतेखाली एका समितीचे गठन केले आहे. सदर

समितीतील सहकार कायद्यांत करावयाच्या बदलांच्या शिफारशी करण्यास सुचविण्यात आले आहे. ही बाब लक्षात घेता आणि सहकारी गृहनिर्माण संस्थांसाठी व सहकार कायद्यात अन्य बदल सुचविण्यासाठी शासनाने देशमुख समितीही नेमली आहे. हे लक्षात घेऊन पुणे जिल्ह्यांतील नागरी बँकांची एक सभा दिनांक २० मे २०१७ रोजी विशाल सह्याद्री सभागृहांत कृषी व सहकार व्यासपीठातर्फे आयोजित करण्यात आली. शासनाने २९/०४/२०१७ रोजी नेमलेल्या समितीचे सदस्य माजी जिल्हा उपनिबंधक, पुणे यांनी दिनांक २० मे २०१७ च्या सभेसाठी आपल्या इमेलवर नागरी बँकांनी सूचना पाठविल्यास त्या आपण एकत्रित करून सभेत सादर करण्याचे मान्य केले. मराठे समितीचे सदस्य सचिव अॅड. जयंत कुलकर्णी यांनीही व्यासपीठाने आपल्या सूचना समितीस सादर कराव्यात अशी विनंती केली.

दिनांक २०/०५/२०१७ च्या सभेसाठी मुस्लीम को-ऑपरेटिव्ह अर्बन बँक, तसेच अभ्युदय, सन्मित्र, हवेली, डिफेन्स अकौटूंस, पुणे कॅन्टोनमेंट इत्यादी नागरी बँकांचे प्रतिनिधी तसेच मुख्य कार्यकारी अधिकारी, पुणे जिल्हा नागरी सहकारी बँक्स असोसिएशन त्याचप्रमाणे शासनाचे माजी ओ.एस.डी. श्री.पाटील अतिरिक्त निबंधक श्री. साबळे, अन्य माजी शासकीय व संस्था अधिकारी सर्वश्री बी.एम.देशपांडे, वर्तक, भिडे, कुलकर्णी, मेहेर, वाणी, भगत, निकम इत्यादी हजर होते.

चर्चा श्री.श.त्रि.भिडे यांचे अध्यक्षतेखाली झाली. शासनाचे माजी उपनिबंधक व दिनांक २९/०४/२०१७ चे शासकीय समिती सदस्य श्री. धरणीधर पाटील यांनी सभेत प्रास्ताविक केले. श्री. भिडे यांनी चर्चासत्रासाठी जे टिप्पण तयार केले होते, त्यातील एकूण १० मुद्यांचे विवेचन करून विषय चर्चेसाठी खुला केला. त्यानंतर अनेकांनी आपले विचार मांडले तसेच इमेलवर आलेल्या सूचनांची सभेस माहिती देण्यात आली. सविस्तर चर्चा होऊन आभार प्रदर्शनानंतर चर्चासत्राचा समारोप झाला. या चर्चासत्राच्या अनुंगाने मराठे समितीला अहवाल सादर करण्यात येत आहे.

विभागीय केंद्र, नागपूर

कार्यवृत्त

परिसंवाद

यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूर व रसिकराज सांस्कृतिक बहुउद्देशीय संस्था यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘जीवनमुक्ती-समाधी, आत्महत्या, स्वेच्छा मृत्यु, अवयवदान, देहदान, सामाजिक योगदान’ या विषयावरील व्याख्यानांचे आयोजन श्रीमंत बाबूराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर, नागपूर येथे करण्यात आले.

याप्रसंगी अध्यक्षस्थानी समाजसेवक व ज्येष्ठ पत्रकार मा. श्री. उमेश चौबे होते. प्रमुख पाहुणे म्हणून दत्ता मेघे, अभिमत विद्यापीठाचे कुलगुरु मा. डॉ. वेदप्रकाश मिश्रा, संत साहित्याचे अभ्यासक मा. डॉ. नारायण निकम, कर्नल सुनील देशपांडे, मा. डॉ. संध्या पवार, ज्येष्ठ कवी मा. मेजर श्री. हेमंत जकाते व प्रख्यात साहित्यिक मा. प्रा. सौ. सुलभा जकाते, डॉ. बळवंत भोसले हे उपस्थित होते. देहदान, अवयवदानातून समाजाचे नव्हे तर देशाचे भले होत असल्याचेही वेदप्रकाश मिश्रा यांनी सांगितले. उमेश चौबे यांनी अंधश्रद्धा आणि विज्ञान यावर मार्गदर्शन केले.

व्याख्यान – ‘यशवंतराव चब्हाण यांचा आजचा महाराष्ट्र’

आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार व संयुक्त महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री स्व. यशवंतराव चब्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीदिनानिमित्त ‘यशवंतराव चब्हाण यांचा आजचा महाराष्ट्र’ विषयावरील व्याख्यानाचे आयोजन श्रीमंत बाबूराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे करण्यात आले. ज्येष्ठ पत्रकार मा. श्री. मधुकरराव भावे हे प्रमुख वक्ते व अतिथी म्हणून उपस्थित होते व प्रसिद्ध साहित्यिक आणि विचारकंत मा. डॉ. वि. स. जोग हे अध्यक्षस्थानी होते. याप्रसंगी माजी मंत्री मा. डॉ. सतीश चतुर्वेदी हे विशेष अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

काव्यग्रंथ प्रकाशन समारंभ ‘योगिनींच्या स्वप्न सावल्या’

आयुष्याचे अर्धशतक कविता-सृजनाचा काव्यमळा फुलवित राहणारे ब्रतस्थ महाकवी सुधाकर गायधनी यांचे ‘महावाक्य : समग्र देवदू’ या पहिल्या महाकाव्यानंतर ‘योगिनींच्या स्वप्न सावल्या’ हे दुसरे महाकाव्य. या काव्यग्रंथाचा प्रकाशन सोहळा यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला.

या महाकाव्याचा प्रकाशन समारंभ मा. डॉ. टी. एम. करडे यांच्या शुभमहस्ते व डॉ. वि. स. जोग, सोवियत देश पुरस्काराने सन्मानित साहित्यिक यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी मा. प्राचार्य मा. दा. गो. काळे, सुप्रसिद्ध समीक्षक, शेगाव व कविवर्य संजय बोरुडे, अहमदनगर हे प्रमुख वक्ते म्हणून उपस्थित होते.

‘गुढीपाडवा’ निमित्ताने-संगीत संध्या ‘भक्ती-भाव’

यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूर व मोहम्मद रफी फॅन्स कल्चरल ऑर्गनायझेशन व महाराष्ट्र टाइम्स कल्चरल क्लब यांच्या संयुक्त विद्यमाने मराठी नववर्ष, गुढीपाडव्यानिमित्त संगीत संध्या – ‘भक्ती-भाव’ या कार्यक्रमाचे आयोजन नागपूर येथे करण्यात आले. गायक कलावंत- प्रा. विलास डांगे, श्री. विनोद दुबे, वर्षा रामटेके व शीलवंत उपस्थित होते. निवेदन मो. सलीम व सय्यद शिरीन यांनी केले. याप्रसंगी मा. डॉ. गिरीश गांधी, अध्यक्ष, यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र नागपूर हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

स्व. कृष्णा चौधरी यांना श्रद्धांजली

विदर्भातील ज्येष्ठ कवी; मर्ढेकर यांच्या साहित्याचे गाढे अभ्यासक स्व. कृष्णा चौधरी यांचे दुःखद निधन झाले. त्यांना श्रद्धांजली वाहण्यासाठी यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूर व ब्रत प्रतिष्ठान यांच्या संयुक्त विद्यमाने कवयित्री सौ. अपर्णाताई सहस्रबुद्धे यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ सत्कार व खुल्या कविसंमलनाचे आयोजन नागपूर येथे करण्यात आले. याप्रसंगी अध्यक्ष मा. इरफान शेख, चंद्रपूर हे उपस्थित होते. तसेच मा. मेजर हेमंत जकाते व प्रा. सौ. सुलभा हेमंत जकाते हे मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे आयोजन राजेश कुबडे, राजेश वैरागडे व डॉ. देविदास इंदापवार यांचे होते.

परिचर्चा

यशवंतराव चब्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वरीने ‘राष्ट्रीय एकात्मता और सौहार्द के सन्दर्भ में मुस्लिम बुद्धिजीवियों की भूमिका’ या विषयावरील परिचर्चेचे आयोजन नागपूर येथे करण्यात आले.

या परिचर्चेप्रसंगी मा. सादिक बाबा भाई, इकबाल जफर, शगुफ्ता काजी, योगेश बरबल, सोहेल परवेज, प्रतीक बारसुगडे, शारिक पटेल,

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

मो. जकरिया, आसिफ खान, जोएब खान, मुर्तुजा शेख, मधु गुप्ता इत्यादी विविध क्षेत्रातील मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संयोजक डॉ. सागर खादीवाला होते.

जया द्वादशीवार यांना श्रद्धांजली

सुप्रसिद्ध साहित्यिक, विचारवंत व प्राध्यापक जया द्वादशीवार यांना २० एप्रिलला आपल्यातून जाण्याला एक महिना पूर्ण झाला. त्या निमित्ताने नागपूर येथे कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

याप्रसंगी मा. डॉ. श्रीकांत तिडके, मा. डॉ. कन्ना मडावी, मा. सौ. सविता भट व मा. श्री. देवेंद्र गावंडे यांनी आपले विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. आ. श्रीमती शोभाताई फडणवीस होत्या.

गोविंद तळवलकर यांना श्रद्धांजली

ज्येष्ठ संपादक व विचारवंत गोविंद तळवलकर यांचे निधन झाले. महाराष्ट्रातील जवळपास तीन पिढ्यांचे प्रतिनिधित्व त्यांनी केले. पत्रकार व संपादक म्हणून त्यांनी केलेले लेखन महाराष्ट्रातील तरुणांना प्रेरणा देणारे व डोळ्यांत अंजन घालणारे देखील होते. त्यांच्या स्मृतींना उजाळा देण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र नागपूर व महाराष्ट्र श्रमिक पत्रकार संघ नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने नागपूर येथे एका कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

याप्रसंगी लोकमतचे संपादक व सुप्रसिद्ध विचारवंत मा. श्री. सुरेश द्वादशीवार, ज्येष्ठ पत्रकार व राजकीय विश्लेषक मा. श्री. प्रताप आसबे व साधना साप्ताहिकाचे संपादक मा. श्री. विनोद शिरसाठ यांनी आपले विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र नागपूरचे अध्यक्ष मा. डॉ. गिरीश गांधी होते.

ग्रंथ प्रकाशन समारंभ जनक्रांतीच्या पाऊलवाटा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वर्तीने ‘जनक्रांतीच्या पाऊलवाटा’ हा ज्ञानेश्वर रक्षक यांचा लेखसंग्रह ग्रंथरूपाने प्रा. संजय ‘नाथे यांच्या नाथे पब्लिकेशन’च्या वर्तीने प्रकाशित करण्यात आला.

याप्रसंगी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष मा. डॉ. गिरीश गांधी, माजी मंत्री मा. श्री. नानाभाऊ एम्बडवार, ज्येष्ठ पत्रकार मा. प्रा. जगन वंजारी व ज्येष्ठ साहित्यिक मा. श्री. वा. रा. गाणार हे विशेष अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी आंतरभारती आश्रम, मा. डॉ.

भाऊसाहेब डिटे उपस्थित होते. प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस मा. डॉ. प्रदीप विटाळकर यांनी पुस्तकावर भाष्य केले. कार्यक्रमाचे संचालन प्रतिष्ठानच्या सदस्या डॉ. मंजुषा सावरकर यांनी केले.

मी पोलीस कमिशनर

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूर व विर्दम्भ गौरव प्रतिष्ठान यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘मी पोलीस कमिशनर...’ या विषयावर चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले.

याप्रसंगी मा. डॉ. वेदप्रकाश मिश्रा, कुलपती, कृष्णा इन्स्टिट्युट ऑफ मेडिकल सायन्सेस कराड, मा. श्री. एस. एन. विनोद, ज्येष्ठ पत्रकार, मा. श्री. रणजित मेश्राम, सामाजिक कार्यकर्ते व विचारवंत, मा. श्री. झामीन अमीन, उद्योग क्षेत्रातील मान्यवर, मा. डॉ. सागर खादीवाला ज्येष्ठ कवी. मा. सुश्री सुप्रिया अच्यर, प्रसिद्ध लेखिका व कवयित्री, कु. गौरी पाटील, तरुण पिढीची प्रतिनिधी यांनी या विषयावर आपले मत व्यक्त केले.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी सर्वोच्च न्यायालयाचे माजी न्यायमूर्ती मा. श्री. व्ही. एस. सिरपूरकर होते.

स्व. वसंतदादा जन्मशताब्दी महोत्सव

स्व. वसंतदादा हे ज्येष्ठ स्वातंत्र्यसेनानी, महाराष्ट्रातील सहकार क्षेत्रातील ज्येष्ठ कार्यकर्ते आणि सामान्य माणूस डोळ्यासमोर ठेवून समाजकारण व राजकारण करणारे नेते होते. त्यांना गरीब माणसांविषयी असणारी तळमळ सर्वश्रुत आहे. २०१७ हे त्यांचे जन्मशताब्दी वर्ष आहे. यानिमित्ताने त्यांच्या प्रती आदर व कृतज्ञता व्यक्त करण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, नागपूर व विर्दम्भ गौरव प्रतिष्ठान, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

याप्रसंगी मा. श्री. सुशीलकुमार शिंदे, माजी केंद्रीय मंत्री, मा. श्री. मधुकर भावे, ज्येष्ठ पत्रकार, मुंबई, मा. श्री. गजानन निमदेव, मुख्य संपादक, तरुण भारत, नागपूर, मा. श्री. गेवळ आवारी, माजी खासदार, नागपूर. मा. श्री. यशवंत हापे, कोल्हापूर, स्व. दादांचे स्वीय सचिव, मा. डॉ. सतीशबाबू चतुर्वेदी हे प्रमुख वक्ते म्हणून उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा. डॉ. कमलकिशोर कदम, नांदेड, माजी शिक्षण मंत्री, महाराष्ट्र राज्य हे होते.

विभागीय केंद्र, नाशिक

कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र नाशिक ज्ञानप्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट नाशिक, सारस्वत बँक व रेडिओ विश्वास १०.८ कम्युनिटी रेडिओ यांच्या संयुक्त विमाने ‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक फ्रॉस बर्ट्रेंड यांचा ‘व्हॅन गॉग- अ ब्रेश विथ जिनिअस’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

चित्रकार व्हॅन गॉग हा आजच्या आधुनिक चित्रकलेच्या संकल्पनांची पायाभरणी करणाऱ्यांपैकी एक महत्वाचा चित्रकार आहे. ‘दृश्याचा माझा अनुभव मी कसा चित्रित करतो हे महत्वाचं आहे’या विचारातून व्हॅन गॉगने असंख्य चित्रे काढली. चित्रकलेची अत्यंत विलक्षण शैली आणि मोकळेपणा हे त्याच्या चित्रांचे वैशिष्ट्य आहे. त्याच्या चित्रकारकिर्दीचा व त्याच्या जीवनाचा वेध या फिल्ममधून घेण्यात आला.

‘रन फॉर पीस’ मरेथॉन २०१७

पोलीस आयुक्तालय, नाशिक तर्फे आयोजित ‘नाशिक रन फॉर पीस-२०१७’ या मरेथॉन स्पर्धेत विश्वास को-ऑप बँक लि., नाशिकच्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी उत्स्फूर्तपणे सहभाग नोंदवला. रविवार दि. १२ फेब्रुवारी २०१७ रोजी गोल्फ क्लब येथून मरेथानला सुरुवात झाली. तेथून मायक्रो सर्कल-एबीबी सर्कल-हुंदाई शो रूम-गोल्फ क्लब येथे समारोप झाला.

विश्वास को-ऑप बँकेचे संस्थापक अध्यक्ष विश्वास जयदेव ठाकूर यांच्या मार्गदर्शनाखाली अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी ‘रन फॉर पीस’चा संदेश दिला. श्री. विश्वास ठाकूर यांनी स्वतः मरेथॉन मध्ये सहभाग घेतला. सदर स्पर्धेसाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, रेडिओ विश्वास १०.८ कम्युनिटी रेडिओ, सारस्वत बँक यांनीही सहभाग नोंदविला. बँकिंग बरोबर सातत्याने सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक, क्रीडा अशा विविध क्षेत्रात विश्वास को-ऑप बँक सहभाग घेत असते व योगदान देत असते.

याच जाणिवेतून रन फॉर पीस-२०१७ मधून शांतता व आरोग्यपर जनजागृतीचा संदेश बँकेच्या अधिकारी व कर्मचारी वगने दिला.

बँकेमार्फत विविध प्रकारचे आरोग्याविषयक, अंधश्रद्धा निर्मूलन, मोबाईल वापरताना घ्यावयाची काळजी, रोज चालण्याचे फायदे, रस्ता वाहतूक विषयक, हृदयरोग टाळण्यासाठी घ्यावयाची काळजी, पाण्याची बचत, ध्वनी प्रदूषणपर पोस्टर व शुभेच्छापत्रक प्रकाशित करून बँक लोकसहभाग देत असते. अशा लोक प्रबोधनात्मक जाणिवेतून बँकेची समाजाभिमुखता अधोरोखित होते.

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत रोजी सांयकाळी ६.३० वाजता सुप्रसिद्ध हंगेरीयन दिग्दर्शक झोल्टन फ्रॅब्री यांचा ‘दि फिफ्थ सील’ हा चित्रपट शुक्रवार दि. ३ मार्च २०१७ रोजी दाखविण्यात आला.

बुडापेस्ट, १९४४ दुसऱ्या महायुद्धाचा अखेरचा काळ. एक घड्याळजी, पुस्तकविक्रेता आणि सुतार असे तिघे मित्र एका बारमध्ये बार मालकाबरोबर मद्याचा आस्वाद घेत गप्पा मारत असताना तेथे एक अनोळखी व्यक्ती येते. घड्याळजी एक सैद्धांतिक प्रश्न सर्वासमोर ठेवतो. त्या सर्वांचे जीवनच बदलून जाते. वरवर सोप्या वाटणाऱ्या प्रश्नाच्या मागे सोपी उत्तरे नसतात, असे या चित्रपटात दाखविण्यात आले आहे.

जागतिक महिला दिन

कर्तृत्वन महिलांनी यशाचे नवे शिखर सर केले असून खन्या अर्थने सक्षमीकरणाची सुरुवात प्रत्यक्षात आणली आहे. अडचणीतून मार्ग काढून संकटावर मात करण्याची जिद्द महिलांमध्ये उपजतत असते. त्यातूनच देशविकासाचे स्वप्न प्रत्यक्षात येत आहे असे प्रतिपादन विश्वास को-ऑप. बँकेचे संस्थापक अध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. जागतिक महिला दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना ते बोलत होते. सदर कार्यक्रम विश्वास क्लबहाऊस येथे संपन्न झाला. ते पुढे म्हणाले, ‘महिलांमध्ये व्यवस्थापन कौशल्य असते. त्यातून त्या कार्य सिद्धीस नेत असतात. सकारात्मक मानसिकता आणि उत्तुंग ध्येय गाठण्याची क्षमता महिलांमध्ये असल्याने त्या खन्या अर्थने सबला आहेत’.

महिलांनी आरोग्याकडे जाणीवपूर्वक लक्ष देण्याची गरजही त्यांनी प्रतिपादित केली.

सुप्रसिद्ध समुपदेशक जयश्री बुन्हाडे यांनी ‘नारी तू नारायणी’ या विषयावरील कार्यशाळेत मार्गदर्शन केले. त्या म्हणाल्या, ‘महिलांनी कुटुंबाबरोबरच व्यक्तिमत्त्व विकासावर व आनंदी जगण्यावर लक्ष देण्याची गरज आहे.’ बुन्हाडे यांनी यावेळी विविध खेळाच्या, मनोरंजनाच्या माध्यमातून महिलांशी संवाद साधला. रोज नवनवीन पुस्तकांचे वाचन व व्यायाम ही सुखी जीवनाची गुरुकिळी असल्याचे त्यांनी सांगितले.

आपली बदलती संस्कृती: डॉ. अनिल अवचट यांचे व्याख्यान

समाजात आजकाल आत्मसंतुष्टता दिसत असून जगण्यात पोकळी निर्माण आहे. यातूनच अप्पलपोटी संस्कृती जन्माला आली आहे. संस्कृतीवर तंत्रज्ञानाचे आक्रमण आले असून त्यामुळे माणसामाणसांतला संवाद हरवला आहे. एकंदर संवेदनाच नष्ट होण्यावर त्याचा परिणाम समाजावर झाला आहे. त्याला रोखण्यासाठी माणूसपणाचं नातं बळकट करण्याची गरज आहे, असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध लेखक व सामाजिक कार्यकर्ते डॉ. अनिल अवचट यांनी ‘आपली बदलती संस्कृती’ या विषयावर बोलताना केले.

कार्यक्रमाचे स्वागत व प्रास्ताविक प्रतिष्ठानचे कार्याध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. डॉ. अनिल अवचट यांचा परिचय सचिव डॉ. मनोज शिंगी यांनी केला. सन्मान डॉ. सुधीर संकलेचा यांनी केला. या प्रसंगी प्रतिष्ठानचे कार्यकारी अध्यक्ष विनायकदादा पाटील, कोषाध्यक्ष विनायक रानडे, सदस्य डॉ. कैलास कमोद, गुरुमित बगा, तसेच अरुण ठाकूर, प्रमोद पुराणिक, मिर्लींद धटिंगण, धनंजय गोवर्धने, रविंद्र मालुंजकर, स्वप्नील तोरणे आदी मान्यवर उपस्थित होते.

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत शुक्रवार, १७ मार्च २०१७ रोजी सायंकाळी ६.३० वाजता सुप्रसिद्ध हंगेरीयन दिग्दर्शक झोलटन फ्रॅंबी यांचा ‘दी बॉईज ऑफ पॉल स्ट्रीट’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

सन १९०० मध्ये बुडापेस्टमधील शाळकरी मुलांच्या दोन गटांमध्ये एका मोकळ्या जागेच्या ताब्यासाठी संघर्ष होतो. मोकळे मैदान व शाळकरी मुले ही देश आणि सैनिक, सेना यांची प्रतीके तर

नाहीत ना? लहान मुलांच्या खेळातून काही वेगळा संदेश देण्याचा प्रयत्न या सिनेमातून करण्यात आला आहे.

मथुरा व वृद्धावन येथील पारंपरिक होळी उत्सव व स्केचेसचे प्रदर्शन

आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून कलाक्षेत्रातही कौशल्य प्राप्त करता येते. त्यासाठी परंपरेचे जतन आणि नव्याचा शोध घेण्याची धडपड कलावंतामध्ये असण्याची गरज आहे. कलेच्या निर्मितीतून स्वतःला आनंद तर मिळतोच; पण त्यातून समाजाला विचारही देता येतो. छायाचित्र व स्केचेस प्रदर्शनातून हाच संदेश देण्याचा प्रयत्न युवा छायाचित्रकारांनी केला, असे प्रतिपादन विश्वास को-ऑप. बँकेचे संस्थापक अध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. मथुरा व वृद्धावन येथील पारंपरिक होळी उत्सवाच्या वैशिष्ट्यपूर्ण छायाचित्रांबरोबरच पोर्ट्रेट फोटोग्राफी, लँडस्केप फोटोग्राफी, मँक्रो (सूक्ष्म) फोटोग्राफीचा यात समावेश होता. या प्रदर्शनाता नाशिककर कलाप्रेर्मींनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला.

‘लॅण्डस्केप इन द मिस्ट’

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत शुक्रवार ७ एप्रिल २०१७ रोजी सायंकाळी ६.३० वाजता सुप्रसिद्ध ग्रीस दिग्दर्शक थिओ अॅन्जेलोपुओलॉस यांचा ‘लॅण्डस्केप इन द मिस्ट’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

दोन लहान मुले जर्मनीत असलेल्या आपल्या वडिलांच्या शोधात निघतात. खरंतर त्यांच्या मनातील अज्ञात व काल्पनिक भासांचा हा प्रवास आहे. जग म्हणजे काय असते, याचाच हा शोध आहे. ज्या व्यक्तींना समाजात अस्तित्व नाही, स्थान नाही, धुक्यात हरवलेल्या शोधाची ही कहाणी आहे. हा प्रवास पूर्ण होतो का? वडिलांचा शोध लागला का? याचाच शोध या सिनेमात होता.

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत शुक्रवार २१ एप्रिल २०१७ रोजी सायंकाळी ६.३० वाजता सुप्रसिद्ध ग्रीस दिग्दर्शक थिओ अँन्जेलोपुओलॉस यांचा ‘द ट्रॅब्हलींग प्लेअर्स’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

‘द ट्रॅब्हलींग प्लेअर्स’ या प्रदीर्घ चित्रपटामध्ये थिओ आधुनिक ग्रीसच्या इतिहासाचा पट फिरस्त्या नट मंडळींच्या गटाच्या माध्यमातून उलगडतो. हा चित्रपट १९३९ मधील ग्रीसमध्ये सुरु होतो आणि दुसरे महायुद्ध व नंतर यादवीयुद्ध असा प्रवास करत १९५२ पर्यंतचा कालखंड उभा करतो. प्रस्तुत कालखंडात ग्रीस कसा ढवव्हून निघाला होता, याचे अत्यंत तपशीलासह चित्रण यात आहे.

बालनाट्य शिबिर

मुलांच्या अंगभूत कलागुणांना वाव देण्यासाठी बालनाट्य शिबिर हे प्रभावी माध्यम आहे. त्यांच्यातील आविष्काराला हक्काचे व्यासपीठ यामुळे उपलब्ध झाले आहे. सुप्रसिद्ध नाट्यकलावंत लक्ष्मी पिंपळे यांच्या मार्गदर्शनाखाली २ ते ९ मे २०१७ या काळात बालनाट्य शिबिर आयोजित करण्यात आले होते.

पिंपळे यांनी अभिनय म्हणजे काय; आणि भूमिकेतून साकारणारे जिवंत नाट्य यांविषयी सोप्या भाषेत मार्गदर्शन केले. नाट्यमयता निर्माण करण्यासाठी नवरसांचा कसा वापर करता येतो, याविषयी त्यांनी सखोल मार्गदर्शन केले.

शिबिराचा समारोप प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर आणि सौ. ज्योती विश्वास ठाकूर यांच्या उपस्थितीत झाला व शिबिरार्थीना प्रमाणपत्रे वाटप करण्यात आली. याप्रसंगी मुलांनी सादरीकरणातून अभिनयाची चुणूक दाखवली. यात दिवाकरांच्या नाट्यछटा, गाढवाचं लग्न, प्राण्यांचं अद्भुत जग आणि त्यांची जगण्याची शैली, ती फुलराणी, म्या बी शंकर हाय या नाटिकेतील प्रवेशांचे सादरीकरण, कवितावाचन प्रभावीपणे करण्यात आले.

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत शुक्रवार दिनांक ५ मे २०१७ रोजी सायंकाळी ६.३० वाजता सुप्रसिद्ध ग्रीस दिग्दर्शक थिओ अँन्जेलोपुओलॉस यांचा ‘युलीसेसेस गेझ’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

‘युलीसेसेस गेझ’ या चित्रपटामध्ये अमेरिकेत आश्रयाला गेलेला

ग्रीक चित्रपट कलावंत ग्रीसमध्ये एका वादग्रस्त चित्रपटाच्या प्रदर्शनासाठी परत येतो. पण त्याचे परतण्याचे उद्दिष्ट वेगळेच असते. त्याला काय साध्य करायचे आहे, दिग्दर्शकाला नेमका कशाचा वेध घ्यायचा आहे, काय आहे त्या हरवलेल्या रीळांमध्ये, हे या सिनेमामध्ये दाखविण्यात आले आहे.

पतंग व पझल्स तयार करण्याची कार्यशाळा

हेमंत नाखरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली ‘पतंग तयार करणे’ व ‘पझल्स तयार करणे’ या कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात आले.

मुलांमध्ये असलेल्या अंगभूत कलागुणांना व कौशल्याला वाव मिळण्यासाठी सदर कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात आले आहे. टाकाऊतून टिकाऊ व त्यातून शिकण्याची प्रक्रिया मुलांमध्ये निर्माण व्हावी व त्यातून कल्पनाशक्तीला योग्य दिशा मिळावी ह्या जाणीवेतून श्री. नाखरे हा उपक्रम राबवत असतात. विविध प्रकारच्या मटेरिअल्सपासून ‘पतंग’ व ‘पझल्स’ तयार करण्याची कौशल्ये यातून शिकायला मिळाली.

इको फ्रेण्डली पतंग कसा बनवावा, तो कसा उडवावा याच्या शास्त्रशुद्ध टिप्स नाखरे यांनी दिल्या. गुजरातमधील पतंगोत्सवातून निष्णात झालेले व ३० वर्षांपासून पतंगाचे प्रशिक्षण देणारे हेमंत नाखरे यांनी जपानी, चायनीज आणि इंडियन पतंगांची प्रात्यक्षिके सादर केली. गरूड, फुलपाखरू, कार्टून, बेबी काईट, इंद्रधनुष्य रंगाचे घडी करून नेता येणारे पतंग, सुतळीच्या सहाय्याने उडणारे नऊ फुटी, कापडाचे सहा फुटी, रात्री दिवे लावून उडणारे असे विविध पतंग विद्यार्थ्यांना बघायला मिळाले. हे पतंग अनेक वर्षे टिकतात. ते कसे उडवावयचे, याचे गुप्तित त्यांनी सांगितले.

पझल्समधून विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक विकासाला चालना मिळण्यासाठी पझल्स तयार करणे हा उत्तम उपाय आहे. त्यातून बुद्धीला आव्हानात्मक खाद्य मिळत असते व बुद्धीची वाढ होत असते.

ओरिगामी कार्यशाळा

कागदाचे विविध रंगाचे आकार आणि त्या आकारातून मनात दडलेल्या असंख्य मोरपंखी कलाकृती यांची अनोखी प्रचिती सोमवार, १५/०५/२०१७ रोजी मुलांना अनुभवण्यास मिळाली. ओरिगामी कार्यशाळेचे प्रा. हेमंत चोपडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली आयोजन

करण्यात आले होते. विद्यार्थ्यांच्या सृजनशीलतेला व कल्पकतेला वाव देण्यासाठी मनोरंजक पद्धतीने या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करण्यात आले.

कागदापासून पंख हलवणारा पक्षी, सूर्यपक्षी, समारंभाप्रसंगीचा बॅच, होड्या, जहाज, मोर, ससा, सौरऊर्जा, पंख, खुर्ची, टोपी, जेवणाचा डबा, फुलांचे विविध प्रकार अशा रोजच्या जगण्यातील वस्तू बनविण्याचे प्रात्यक्षिक करून उपस्थित मुलांकडून ते करून घेतले. ओरिगामी कलेचा इतिहास मनोरंजनातून संदेश देणे हा असून हसत खेळत आनंदमयी जीवन जगण्यासाठी या कलेचा उपयोग करावा, असे श्री. चोपडे म्हणाले.

ओरिगामी कला पर्यावरणपूरक असून कागदापासून पाहिजे तो आकार निर्माण करण्याचे कौशल्य यातून सहजरित्या हस्तगत करता येते. त्यासाठी सातत्य, सराव आवश्यक असून भूमितीय संकल्पना सोप्या पद्धतीने समजून देण्यासाठी ओरिगामी कला उपयुक्त असल्याचेही त्यांनी सांगितले.

टी.ब्ही. चैनेल्सच्या जमान्यात हरवत चाललेल्या सर्जनशीलतेला अशा शिबिरातून निश्चित दिशा मिळेल. मुलांमधील उपजत कला व कौशल्याला वाव मिळण्यासाठी याचा उपयोग होतो. अभ्यासाबरोबर एखादा छंद जीवनात असावा त्यातून आनंद मिळत असतो, असेही ते म्हणाले. याप्रसंगी उपस्थित शिबिरार्थीना प्रमाणपत्राचे वाटप करण्यात आले.

कॅलिग्राफी कार्यशाळा

‘अबीर क्रिएशन’चे निलेश गायधनी, चिंतापण पगारे, पूजा गायधनी यांच्या मार्गदर्शनाखाली कॅलिग्राफी (सुलेखन) कार्यशाळा घेण्यात आली. देवनागरी व इंग्रजी भाषेतील अक्षरांविषयी, सुलेखनाविषयी यात मार्गदर्शन करण्यात आले. अक्षरांचे सौंदर्य, लेखनातील सहजता व पद्धती याविषयी कार्यशाळेत माहिती देण्यात आली.

अक्षरांना एक रूप असते व भावरूप असते. मनातले भाव कागदावर कलात्मकपणे उतरण्यासाठी अक्षरांचा ध्यास व त्याचा अर्थ यांचा मेळ साधला गेला पाहिजे. अक्षररूप हे मनाची अवस्था प्रकट करत असते. कुठल्याही रेषेतून निर्माण झालेला शब्द हा अर्थ घेऊनच कागदावर येत असतो. त्यासाठी साधना आवश्यक असून अक्षरांच्या लयीकडे लक्ष देणे गरजेचे आहे. अक्षरातून व्यक्तिमत्त्व प्रकट होत

असते व जाणिवेला नवा आयाम प्राप्त होत असतो. भारतातील नवनवीन लिप्या व त्यांची शैली याविषयी कार्यशाळेत मार्गदर्शन करण्यात आले.

‘चित्रपट चावडी’ उपक्रमांतर्गत शुक्रवार १९ मे २०१७ रोजी सायंकाळी ६.३० वाजता सुप्रसिद्ध बेल्जियम दिग्दर्शक जॉ पिअरे आणि ल्युक दार्दन यांचा ‘दि चाईल्ड’ हा चित्रपट दाखविण्यात आला.

आपल्या वास्तववादी शैलीने आणि वैशिष्ट्यपूर्ण छायाचित्रण पद्धतीने गोष्ट सांगणारे हे दिग्दर्शकद्वय युरोपमध्ये तसेच जगभर प्रसिद्ध आहेत. ‘दि चाईल्ड’ मध्ये ब्रूनो व सोनिया या तरुण प्रेमिकांची गोष्ट आहे. ब्रूनो हा रस्त्यावरचा भुटा चोर आहे व या दोघांचे जीवन बेल्जियमधील समाजकल्याण योजनांवर अवलंबून आहे. अत्यंत उनाड आणि दिशाहीन जगणाऱ्या या तरुण जोडप्याच्या आयुष्यात अपरिहार्यपणे मुलाचे आगमन होते. त्यातून काय नाट्य उभे राहते, हेच या सिनेमात दाखविण्यात आले आहे.

‘मैत्री गणिताशी’ कार्यशाळा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को-ऑप, बँक लि., विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी ॲण्ड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, रेडिओ ९०.८ कम्युनिटी रेडिओ व विश्वास लॉन्स यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंगळवार, दि. २३ ते बुधवार दि. २४/०५/२०१७ दरम्यान ‘मैत्री गणिताशी’ कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या सृजनशीलतेला व कल्पकतेला वाव देण्यासाठी मनोरंजक पद्धतीने या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करण्यात आले. प्रा. हेमंत चोपडे हे सदर कार्यशाळेचे मार्गदर्शक होते.

गणिताविषयाची भीती घालविण्यासाठी साध्या व सोप्या पद्धतीने गणित शिकविण्याची पद्धत प्रा. हेमंत चोपडे यांनी विकसित केली असल्याने यात त्रिमितीय वस्तूंची दुनिया, खेळ गणितीय सूत्रांशी, ओरिगामीतून भूमितीय संकल्पना, वैदिक गणित अशा गणिताशी निगडित संकल्पनांचे मार्गदर्शन करण्यात आले.

गणितातील सूत्र, प्रमेय व ती सोडविण्यासाठी लागणारी पद्धत सुरुवातीला समजून घेणे महत्वाचे असते. सरावातून हे सहज शक्य होते. निरनिराळ्या प्रश्नपत्रिका, कोडी सोडविण्यातून गणिताविषयाची आवड निर्माण होते.

व्यक्तिमत्त्व विकास व नाट्य कार्यशाळा

मुला-मुर्लीच्या शिक्षण घेण्याच्या प्रक्रियेत व्यक्तिमत्त्वाची जडणघडण होत असते. अभ्यासाबरोबरच त्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी नाटकासारखे प्रभावी माध्यम नाही. त्यातून देहबोली, सभाधीटपणा, संवाद कौशल्य, स्वतःला सादर कसे करावे, संघटन कौशल्य यांचा विकास होत असतो.

विविध सांघिक खेळ, एखादा विशिष्ट विषय देऊन त्यावर भाष्य करण्यास सांगणे, आपले आवडते पुस्तक आणि त्यातील आवडलेला उतारा वाचून दाखविणे, स्वगत सादर करणे, आवाजातील चढउतार, श्वासावर नियंत्रण ठेवणे अशा विविध विषयांवर श्री. संजय हळदीकर यांनी मार्गदर्शन केले. नाटक उभे करणे, नाटकाची तांत्रिक अंगे यांचाही कार्यशाळेत समावेश करण्यात आला होता.

गळल लेखन कार्यशाळा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र नाशिक, च्या वर्तीने शनिवार, दि. २७/०५/२०१७ ‘गळल लेखन कार्यशाळे’चे आयोजन करण्यात आले होते.

यावेळी बोलताना नितीन देशमुख म्हणाले, शेर हा सुभाषित झाला पाहिजे. स्टेटमेंट झाला पाहिजे. जेव्हा शेर लोकोत्तर होतो, तेव्हा काळ अशा शेरांचा आदर करतो. शेर अर्थाच्या उंचीवर संपवणे ही कला असते. वाचणाऱ्याला आणि ऐकणाऱ्याला आनंदाच्या, गौरीशंकराच्या शिखरावर नेता आले पाहिजे. गळल वाचून आणि गाऊन (तरन्नूम) दोन्ही पद्धतीने सादर करता येते. मात्र उगाच ओढून, ताणून, किंचाळून गाण्याने गळलेचे नुकसान होते. आलापी म्हणजे गायकी नव्हे. गळल ही शब्दप्रधान असल्याने आशय पोहोचण्याइतकेच तरन्नूमचे महत्त्व आहे. गळल वाचूनही तितकीच पोहोचते. मात्र, वाचनसुद्धा तितकेच सुंदर असावे. गळलेतला शेर अगदी बोलल्यासारखा साधा आणि थेट असावा. पण ‘साधा’ याचा अर्थ ‘सपक’ नसावा. अनुभव बोलण्याला अर्थपूर्णता देतो. म्हणून तुकाराम – ज्ञानेश्वरांचे बोलणे आजही बोलले जाते. थांबणे ही अधोरी कला आहे, हे खरेच आहे. थांबणाऱ्याच्या नंतरच्या चालण्याला, बोलण्याला आणि लिहिण्याला चिंतनाची एक सुंदर लय आणि गती गवसते. तंत्र कार्यशाळेत शिकता येईल; पण ‘गळलियत’ ही जीवनाच्या कार्यशाळेतच सापडली तर सापडते.

‘गळलियत’शिवाय असलेले शेर म्हणजे प्रेताचा शृंगार असतो. ‘गळलियत’ म्हणजे निर्विचार आनंदाची अनुभूती देणारा अद्भुत विचार असतो. तो आनंद अनुभवायचा असतो, त्याचे विश्लेषण होत नाही..

मा. खा. शरद पवार यांची जाहीर मुलाखत

शेतकरी हा खन्या अर्थाने देशाच्या विकासाचा कणा आहे. त्याला आधार दिला तरच देश विकासाच्या दृष्टीने देश पाऊल टाकेल. आज महाराष्ट्रातीलच नव्हे, तर देशातील बळीराजा संकटात सापडला आहे. विविध संकटांमुळे त्याच्यावर आत्महत्या करण्याची वेळ आली आहे. अशा हतबल शेतकऱ्याला शासनाने आधार देण्याची गरज असून, कर्जमाफी द्यावी, अथवा शेतमालाला किंमत तरी मिळवून द्यावी, असे सांगत शेतकरी हितासाठी संघर्ष करण्यासाठी मला रस्त्यावर उतरावे लागले तरी चालेल, असा निर्धार राष्ट्रवादी कँग्रेसचे अध्यक्ष शरद पवार यांनी व्यक्त केला.

महाराष्ट्राचे भूमीपुत्र, देशाचे माजी कृषी व संरक्षण मंत्री, राज्याचे माजी मुख्यमंत्री, राष्ट्रवादी कँग्रेस पक्षाचे अध्यक्ष आदरणीय मा. खा. शरद पवार यांच्या सुवर्ण महोत्सवी संसदीय कारकिर्दीचा गुणगौरव, कायदेमंडळातील पाच दशकांच्या कार्याचा वेध घेणाऱ्या संस्मरणीय मुलाखतीचे आयोजन नाशिक येथे रविवार दि. २८/०५/२०१७ रोजी करण्यात आले होते.

सुप्रसिद्ध लेखक, पत्रकार अंबरीश मिश्र, निवेदक सुधीर गाडगीळ, ‘प्रतिष्ठान’चे कार्यक्रम दत्ता बाळसराफ यांनी मा. शरद पवार यांची मुलाखत घेतली. मा. शरद पवार यांच्या अष्टपैलू कर्तृत्वाचा अभ्यासपूर्ण वेध या मुलाखतीत होता.

कम्युनिटी रेडीओ, विश्वास लॉन्स, विश्वास संकल्प आनंदाचा यांच्या संयुक्त विद्यमाने हा कार्यक्रम संपन्न झाला. मा. शरद पवार साहेब यांचा जाहीर सन्मान कुसुमाग्रज प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष मधु मंगेश कर्णिक यांच्या हस्ते करण्यात आला.

यावेळी मा. खा. शरद पवार यांनी त्यांचा जीवनपट, सांस्कृतिक, शैक्षणिक, राजकीय, सामाजिक असा त्यांचा प्रवास मनमोकळेपणाने कथन केला.

‘जवाहरलाल नेहरू, इंदिरा गांधी, यशवंतराव चव्हाण यांच्या विचारांचे आकर्षण होते. कँग्रेस संघटनेत स्वच्छ मते मांडल्यावर

राजकीय दुष्परिणाम सहन करावे लागले. पण, पाय जमिनीवर ठेवून वास्तववादी निर्णय घ्यायला हवेत. त्या रस्त्याने मी गेलो. राजकीय, वैचारिक मतभिन्नता असली तरीही व्यक्तिगत सलोखा सुसंवाद ठेवायला हवा. त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या प्रश्नासंबंधी सरकारशी, मंत्रांशी माझा सुसंवाद आहे’, असे त्यांनी सांगितले.

‘सांस्कृतिक उंची वाढविण्यासाठी जाणीवपूर्वक पावले उचलायला हवीत. संसदीय मंदिरे जतन करायला हवीत. याशिवाय मला आर्थिक परिवर्तन, शेती, उद्योग, शिक्षण, आरोग्यविषयक, साहित्य आणि प्रवासवर्णने वाचायला आवडतात. पेन मला आवडत असून, पाच हजार पेनांचा माझ्याकडे संग्रह आहे. दौत,

टाक, बोरू माझ्याकडे आहेत’, असे ते म्हणाले. कार्यक्रमाचे स्वागत व प्रास्तविक यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र नाशिकचे कार्याध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. कार्यक्रमासाठी विविध क्षेत्रातील मान्यवर व कार्यकर्ते मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

पक्षी चालतात ते निष्ठेने चालतात हे जरी खरे असले, तरी लोकशाही पक्ष हे विचारांच्या निष्ठेने चालले पाहिजेत असा तुमचा-आमचा आग्रह असला पाहिजे. व्यक्तीवरच्या निष्ठा चुकीच्या आहेत. त्या निष्ठा काम ढेत नाहीत; कारण व्यक्ती शेवटी चूक करू शकते. मनुष्य कितीही मोठा असला तरी त्याच्या हातून चूक होणार नाही असे विधान कोणीही करू शकणार नाही.

– मा. यशवंतराव चव्हाण

विभागीय केंद्र, रत्नागिरी

कार्यवृत्त

वकृत्व स्पर्धा

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, कोकण विभागीय केंद्राच्या वर्तीने स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १२ मार्च जयंतीचे औचित्य साधून कनिष्ठ महाविद्यालयीन गटातून वकृत्व व निबंध स्पर्धाचे आयोजन करण्यात आले आहे. रत्नागिरी जिल्ह्यातील संगमेश्वर, रत्नागिरी, लांजा व राजापूर या चार तालुक्यातील कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या वकृत्व स्पर्धा घेण्यात आल्या. वकृत्व स्पर्धेसाठी ‘स्व. यशवंतराव चव्हाण जीवनदर्शन’ हा विषय देण्यात आला होता.

त्याचप्रमाणे चिपळून, गुहागर, दापोली, खेड व मंडणगड या तालुक्यातील कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या निबंध स्पर्धा घेण्यात आल्या. निबंध स्पर्धेसाठी ‘आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार-यशवंतराव चव्हाण’, ‘द्रष्टे साहित्यिक यशवंतराव चव्हाण’, ‘हिमालयाच्या मदतीला धावणारा सद्याद्री- यशवंतराव चव्हाण’, ‘लोकनेता- यशवंतराव चव्हाण’ हे विषय देण्यात आले होते. उपस्थित स्पर्धकांमधून तीन विजयी क्रमांक देण्यात आले.

मराठी राजभाषा दिन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र व आठल्ये सप्रे पित्रे महाविद्यालय मराठी वाड्यमय मंडळ यांचे संयुक्त विद्यमाने दि. २५ फेब्रुवारी २०१७ रोजी मराठी राजभाषा दिन साजरा करण्यात आला.

मराठी राजभाषा दिनाचे औचित्य साधून भरतमुर्नींचे नाट्यशास्त्र व नवरसाविष्कार या विषयावर कथ्थक विशारद सोनाली आठल्ये यांनी मार्गदर्शन केले. सोनाली आठल्ये यांनी नाट्याची ऐतिहासिक परंपरा, रंगभूमीची रचना, बैठक व्यवस्था, प्रेक्षकांना रुचेल असे नाट्य सादरीकरण कसे करावे याबाबतचे भरतमुर्नींचे विवेचन विशद करून प्रत्येक भाव नृत्यनाट्यात कसा सादर केला जातो, याचे प्रात्यक्षिक दाखविले.

प्रिया पुरोहित यांनी राजभाषा दिन महत्व व कवी कुसुमाग्रज

यांची साहित्य संपदा या विषयक उत्स्फूर्त विचार आपल्या कीर्तनातून सादर केले. किंतु न हे समाजप्रबोधनाचे उत्कृष्ट अंग कसे ठरते तसेच नवीन विषय कीर्तनात गुंफून ते कसे सादर करता येतात या कलेत वकृत्व, अभिनय, संगीत, वाचन या सान्यांचा उत्कृष्ट समन्वय कसा असतो याचा वस्तुपाठच विद्यार्थ्यांसमोर ठेवला. महानुभावपंथीय मराठी साहित्यिकांपासून संत, पंत आणि तंत यांनी मराठी भाषा समृद्ध केली. १८ व्या शतकातील विष्णुशास्त्री चिपळूनकर, लो. टिळक, गो. ग. आगरकर, शि. म. परांजपे, स्वा. सावरकर आदी साहित्यिकांनी देखील या भाषेला अधिक वैभवसंपन्न कसे केले याबद्दल त्यांनी आपल्या कीर्तनातून विवेचन केले.

मार्च २०१७ जागतिक महिला दिन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र-रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीज् गोळप, रत्नागिरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने ८ मार्च जागतिक महिला दिनाचे औचित्य साधून बचतगट व इतर उद्योगिनी महिलांनी बनविलेल्या मालाचे भव्य प्रदर्शन व विक्री महोत्सव ‘साई मंगल’ कार्यालय जे. के. फाईल्स, रत्नागिरी येथे संपन्न झाला. प्रदर्शनाचे उद्घाटन रत्नागिरी जिल्हा महिला पतसंस्थेच्या अध्यक्षा तसेच यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र कोकण- जिल्हा समिती रत्नागिरीच्या माजी जिल्हाध्यक्षा मा. सौ. युगंधरा राजेशिर्के यांच्या हस्ते करण्यात आले. यावेळी कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष मा. श्री. राजाभाऊ लिमये, उपाध्यक्ष मा. डॉ. श्रीरंग कट्रेकर, जिल्हा समिती सदस्य डॉ. अनिल जोशी, श्री. कृ. आ. पाटील. श्रीम. प्राची शिंदे, श्री. अविनाश काळे व इतर मान्यवर उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सौ. श्रद्धा तेरेदेसाई यांनी केले.

४ मार्च २०१७ रोजी महिलांसाठी विविध कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

महिलांसाठी ‘टाकाऊतून टिकाऊ’ वस्तू बनविण्याचे प्रशिक्षण देण्यात आले. खेडशी येथील आशिर्वाद संस्थेच्या महिलांनी

घरातील जुन्या कपड्यांपासून पायपुसणी बनविण्याचे प्रशिक्षण दिले.

दि. ५ मार्च रोजी 'पालकापासून पदार्थ' बनविण्याची पाककला स्पर्धा घेण्यात आली. या स्पर्धेमध्ये बहुसंख्य महिलांनी भाग घेतला. महिलांसाठी आहारतज्ज्ञ सौ. कोमल तावडे यांच्या मार्गदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते. जीवनात आहाराला अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. पंचमहाभूतांनी बनविलेल्या शरीराचे भरणपोषण पाच भौतिक आहारातून होत असते, याचे भान आपल्या भारतीय परंपरेने ठेवले आहे. असे सांगून आपण कोणता आहार घ्यावा, कसा घ्यावा, हे प्रत्येकाच्या वयानुसार त्यांनी स्पष्टीकरण करून सांगितले. महिलांनी आहाराबद्दल आपल्या शंका विचारून निरसन करवून केले.

दि. ६ मार्च रोजी लायनेस क्लब रत्नागिरीच्या वतीने महिलांची कान व डोळे तपासणी तज्ज्ञ डॉक्टरांमार्फत करण्यात आली. या आरोग्य तपासणीचा लाभ जवळ जवळ ८० महिलांनी घेतला. आशीर्वाद ट्रस्टच्या मुलींनी सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केला.

दि. ७ मार्च २०१७ रोजी रुग्णरोगतज्ज्ञ डॉ. तोरल शिंदे यांनी महिलांशी चर्चात्मक संवाद साधून मार्गदर्शन केले. मार्गदर्शन व प्रशिक्षणाव्यतिरिक्त महिलांसाठी संगीतखुर्ची, डोळे बांधून टिकली लावणे, केसात स्ट्रॉ लावणे, तीन पायांनी चालणे, बचतगटाची रस्सीखेच या स्पर्धा घेण्यात आल्या. या कालावधीत घेण्यात आलेल्या स्पर्धाचे बक्षीस वितरण मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले.

दि. ८ मार्च २०१७ रोजी प्रदर्शनाचा समारोप कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष मा. श्री. राजभाऊ लिमये, जिल्हा समिती अध्यक्ष श्री. कृ. आ. पाटील, माजी जिल्हाध्यक्ष श्रीम. प्राची शिंदे, फिनोलेक्स इंडस्ट्रीजचे जेनसंपर्क अधिकारी मा. डॉ. आशुतोष मुळ्ये, सॅनिटरी नॅपकीन उद्योजिका प्रा. हर्षदा पटवर्धन, श्री. हर्षदा पटवर्धन, श्री. अभिषेक साळवी आदी मान्यवर उपस्थित होते. 'महिला दिन' एका दिवसापुरता नव्हे तर वर्षाचे ३६५ दिवस साजरा झाला पाहिजे. महिलांना पैसे मिळाले म्हणजे सक्षमीकरण नव्हे तर सर्व गोष्टींचे व्यवहार, अधिकार महिलांकडे हवेत, त्यात पुरुषांचा हस्तक्षेप नको, स्त्री पुरुष समानता हवीच; पण लहानपणापासूनच महिलेचा सन्मान करण्याचे

संस्कार घरातून झाले पाहिजेत,' असे फिनोलेक्स कंपनीचे जेनसंपर्क अधिकारी डॉ. आशुतोष मुळ्ये यांनी आपल्या भाषणात सांगितले.

दापोली येथील आर. आर. वैद्य इंग्लिश मीडियम स्कूल येथे यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, कोकण विभागीय केंद्र रत्नागिरी व रत्नागिरी जिल्हा महिला पतसंस्था, दापोली यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ८ मार्च रोजी 'जागतिक महिला दिन' कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी परिसरातील विविध क्षेत्रातील उच्चपदस्थ व कर्तृत्ववान महिलांचा सत्कार आणि कॅशलेस व्यवहाराबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या शुभारंभी सरस्वती व राष्ट्रमाता जिजाऊ यांच्या प्रतिमांचे पूजन करण्यात आले.

आंतरराष्ट्रीय महिला दिनानिमित्त दि. ८ मार्च २०१७ रोजी दादासाहेब सरफरे विद्यालय, बुरंबी, ता. संगमेश्वर येथे 'महिला सबलीकरण' या विषयावर प्रा. डॉ. वर्षा फाटक यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. प्रा. वर्षा फाटक यांनी महिला सबलीकरणात महात्मा ज्योतिबा फुले व सावित्रीबाई फुले यांचे योगदान, महिलांची सद्य;स्थिती व महिलांसमोरील आव्हाने या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान दिले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, कोकण विभागीय केंद्राचे वतीने स्व. यशवंतराव चव्हाण १०४ वी जयंती कोकण विभागीय केंद्राचे कार्यालय टिळक आळी, रत्नागिरी येथे दि. १८ मार्च २०१७ रोजी संपन्न झाली. कार्यक्रमाला प्रमुख अतिथी म्हणून देवरुख येथील मा. प्रा. सुरेश जोशी यांची उपस्थिती लाभली.

स्व. चव्हाण साहेबांच्या जयंतीनिमित्त घेण्यात आलेल्या वक्तृत्व स्पर्धा व निबंध स्पर्धेचा बक्षीस वितरण समारंभ दि. १८ मार्च रोजी उपस्थित मान्यवरांचे हस्ते करण्यात आला. विजेत्यांना रोख रक्कम व प्रमाणपत्र देण्यात आले.

वक्तृत्व स्पर्धा - प्रथम: शुभम पाटील, द्वितीय क्रमांक: विभागून आशा पाटील व ऋषीकेश वैद्य, तृतीय क्रमांक: शेफाली चव्हाण.

निबंध स्पर्धा - प्रथम क्रमांक: ऋतुजा जितेंद्र धामने, द्वितीय क्रमांक: सुकन्या कडू, तृतीय क्रमांक: ऋषीकेश शिंदे.

रायगड, तोरणा, राजगड या शिवाजी महाराजांच्या गडांनी वेढा दिलेला अजोड अवघड सुळका 'लिंगाणा' (उंची ३,००० फूट) सर केल्याबद्दल रत्नागिरीतील 'जिद्द माऊंटेनिअर्स'च्या विशेष कार्याची

दखल घेण्यासाठी माऊंटेनिअर्सचे अध्यक्ष श्री. धीरज पाटकर व त्यांचे सहकारी यांना या कार्यक्रमाचे वेळी आमंत्रित करण्यात आले होते. त्यांचे अभिनंदन करण्यात आले.

कोकण विभागीय अध्यक्ष, मा. श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी वकृत्व व निबंध स्पर्धेतील विजेत्यांचे त्याचप्रमाणे जिद्द माऊंटेनिअर्सच्या सर्व सदस्यांचे अभिनंदन केले. स्व. यशवंतराव चव्हाण हे स्वातंत्र्यानंतरचे या देशातील एक विवेकी राज्यकर्ते तथा मराठी मुलुखाचे लोकप्रतिनिधी म्हणून गौरविले जाणारे पुरुषोत्तम होय. यशवंतराव चव्हाण हे स्वातंत्र्यानंतरचे भारतीय राजकारणातील सर्वसामान्यांचे नेते, एक मुत्सदी राजकारणी, साहित्यप्रेमी म्हणून

त्यांचा लौकिक असामान्य आहे. महाराष्ट्रप्रमाणेच देशातील आणि परदेशातील नेत्यांना, लोकांना अभिमान वाटावा असे त्यांचे व्यक्तिमत्त्व आहे, असे मा. श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी सांगितले.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक जिल्हाध्यक्ष श्री. कृ. आ. पाटील यांनी केले. तर आभार श्री. विनायक हातखंबकर यांनी मानले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. चंद्रमोहन देसाई यांनी केले.

आपल्याकडे निवडणुका आल्या की आपण जागे होतो. मग कोण कोण कार्यकर्ते आहेत, कोणाकोणाच्या मनात बांधिंग बांधावयाचे आहे याचा शोध सुख होतो; परंतु अशी परिस्थिती असणे उपयोगाचे नाही. ग्रामीण पद्धतीने सांगावयाचे झाले तर पहिलवान असा तयार असला पाहिजे; की सांगेल तेव्हा तो कुरतीला उभा राहिला पाहिजे. अगोदर करार करून आणि मग खुराक खाऊन अमक्या अमक्या तारखेला कुरती लढवतो असे म्हणणे ही कुरती नव्हे. बोलणे झाल्याबरोबर अदर्या तासाच्या आत तो मैदानात आला पाहिजे; आणि कुरती झाली पाहिजे.

- मा. यशवंतराव चव्हाण

विभागीय केंद्र, औरंगाबाद

कार्यवृत्त

‘नंदी वाहते’ या चित्रपटाचे परभणी येथे प्रदर्शन

मराठी चित्रपट सृष्टीत मैलाचा दगड ठरलेल्या ‘श्वास’ या लोकप्रिय चित्रपटाचे दिग्दर्शक संदीप सावंत यांची आगामी कलाकृती असलेल्या ‘नंदी वाहते’ या मराठी चित्रपटाच्या प्रदर्शनपूर्व विशेष खेळाचे आयोजन विभागीय केंद्र, औरंगाबादच्या वर्तीने शनिवार, दि. १८ फेब्रुवारी २०१७ रोजी नूतन महिला महाविद्यालय, परभणी येथे करण्यात आले होते. प्रदर्शनास शहरातील चित्रपट रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. याप्रसंगी मा. विजय कान्हेकर, मा. विलास पानखेडे, मा. किरण सोनटके, मा. अरुण चव्हाण, मा. रेणू पाचपोर, मा. कांतराव देशमुख आदी मान्यवर उपस्थित होत. याच चित्रपटाच्या प्रदर्शनपूर्व विशेष खेळाचे आयोजन विभागीय केंद्र, औरंगाबाद व एमजीएम वृत्तपत्रविद्या व जनसंवाद महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार, दि. १९ फेब्रुवारी २०१७ रोजी रुक्मिणी सभागृह, एमजीएम परिसर औरंगाबाद येथे करण्यात आले होते. या प्रदर्शनास औरंगाबाद चित्रपट रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

मान्यवरांशी संवाद साधत या कार्यक्रमात चित्रपटाविषयी माहिती देण्यात आली. या प्रसंगी मा. नंदकिशोर कागलीवाल, मा. अंकुशराव कदम, मा. प्रताप बोराडे, मा. विजयअण्णा बोराडे, मा. माधवराव चितळे, मा. प्रा. अजित दळवी, मा. प्रा. अनुया दळवी, मा. सुजाता कांगो, मा. मुस्तजीब खान, मा. नरहरी शिवपुरे आदी मान्यवर उपस्थित होते.

‘अस्तु’ चित्रपटाचे प्रदर्शन

एम.जी.एम. नर्सिंग महाविद्यालय, शांती नर्सिंग होम व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान - मुंबई, विभागीय केंद्र औरंगाबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने ‘चित्रपट चावडी’ या मासिक उपक्रमात ज्येष्ठ कलावंत डॉ. मोहन आगाशे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत ‘अस्तु’ चित्रपटाचे प्रदर्शन रविवार, दिनांक २६ फेब्रुवारी २०१७ रोजी सांय. ५.०० वाजता रुक्मिणी सभागृह, एम.जी.एम. परिसर, औरंगाबाद येथे करण्यात आले.

आजवर अनेक आंतरराष्ट्रीय महोत्सव, राष्ट्रीय पुरस्कारांसह तब्बल २७ पुरस्कारांवर आपली मोहोर उमटविणाऱ्या ‘अस्तु’ चित्रपटाचे कथानक हे एका निवृत्त संस्कृत प्राध्यापक, जे स्मृतिप्रशंश (अलझायमर) या आजाराने त्रस्त असतात, अशा विषयावर आधारलेले आहे. संस्कृत पंडित असलेल्या चक्रपाणी शास्त्री यांना उतारवयात स्मृतिप्रशंश विकार होतो. वर्तमानाचा हात सोडून ते दुसऱ्याच गोष्टीत रमू लागतात. त्यातून मग सुरु होते, ती त्या व्यक्तीला सांभाळ करणाऱ्या कुंतुंबाची कुचंबणा. वडील आणि मुलीचे अनोखे नाते या चित्रपटात उत्तमरित्या मांडण्यात आले आहे. चित्रपटात ज्येष्ठ अभिनेते डॉ. मोहन आगाशे, अभिनेत्री अमृता सुभाष, इरावती हर्षे, देविका दफतरदार आणि मिलींद सोमण आदी कलाकारांनी महत्वाच्या भूमिका साकारल्या आहेत. चित्रपटाचे लेखन सुमित्रा भावे आणि दिग्दर्शन सुमित्रा भावे, सुनील सुकथनकर यांनी केले असून, संगीत दिग्दर्शन धनंजय खरवंडिकर आणि साकेत कानेटकर यांनी केले आहे. सर्वोत्कृष्ट पटकथा लेखनासाठी सुमित्रा भावे यांना तर माहुताच्या बायकोची भूमिका अतिशय सुंदरपणे साकारलेल्या अभिनेत्री अमृता सुभाषला राष्ट्रीय पुरस्काराने गौरविण्यात आले आहे. ‘गौरिका फिल्म’च्या शीला राव आणि डॉ. मोहन आगाशे यांनी चित्रपटाची निर्मिती केली आहे. कथेतील आशयघनता हे मराठी चित्रपटाचे वैशिष्ट्य ‘अस्तु’ चित्रपटामुळे पुन्हा अधोरेखित होते.

चित्रपटानंतर डॉ. मोहन आगाशे यांनी प्रेक्षकांसोबत चित्रपटाविषयी संवाद साधला. ते म्हणाले, की ‘अस्तु’ या सिनेमाचा कच्चा आराखडा तयार झाल्यानंतर आम्ही त्याचे एडिटिंग करीत असताना चित्रपटाचा निर्माता आला. माझ्याकडे आता ‘चित्रपटासाठी’ पैसे नाहीत, असे त्याने सांगितले. त्यामुळे आता हा चित्रपट तयार होईल की नाही, अशी स्थिती निर्माण झाली. मात्र, विषय मला खूप भावल्यामुळे सेवानिवृत्तीनंतर बचत करून ठेवलेले पैसे यासाठी लावले आणि मी ‘अस्तु’चा दुसरा निर्माता झालो. वितरक न मिळाल्यामुळे प्रदर्शन होऊ शकले नाही. त्यामुळे विविध ठिकाणी जाऊन हा चित्रपट आम्ही दाखवत आहोत. हा चित्रपट सर्वच

वैद्यकीय महाविद्यालयात दाखविण्यात यावा, असे आवाहनही यावेळी डॉ. आगाशे यांनी केले. यावेळी एमजीएमचे सचिव मा. अंकुशराव कदम, डॉ. विनायक बन्हाळे, प्रवीण सूर्यवंशी, सुबोध जाधव, प्रेरणा दलवी, मंगेश निरंतर यांच्यासह प्रेक्षक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

यशवंतराव चव्हाण यांच्या जयंतीनिमित्त विशेष परिसंवाद

महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीनिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानातोरे एमजीएमच्या आईन्स्टाइन सभागृहात रविवारी (ता. १२) महानगर पालिकेच्या राज्यांतील निवडणूक निकालांचा ‘अन्वयार्थ’ यावर परिसंवाद घेण्यात आला. शिक्षणतज्ज्ञ आणि विचारवंत प्रा. प्रतापराव बोराडे, प्राचार्य डॉ. रेखा शेळके, प्रतिष्ठानच्या सदस्या रेणुका कड, सुबोध जाधव, सुहास तेंडुलकर यांची व्यासपीठावर उपस्थिती होती. यशवंतरावांच्या प्रतिमेस मान्यवरांनी पुष्पहार अर्पण केल्यानंतर श्रीकांत देशपांडे यांनी संवादकाच्या भूमिकेतून तज्ज्ञांना बोलते केले.

उत्तर प्रदेशातील निकालांनी बहुसंख्याकवादाचा धोका वाढल्याचा सूर यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई-विभागीय केंद्र औरंगाबाद आयोजित परिसंवादात राजकीय विश्लेषकांनी काढला. सूक्ष्म प्रचारतंत्र आणि घटनाबाबू सत्ताकेंद्राच्या मदतीने निवडणूक जिंकण्याचे तंत्र भाजपने विकसित केले असून, व्हॉट्सअॅप, ट्रिवटर, फेसबुक आणि टीव्हीशी सतत कनेक्टेड असलेल्या १४ टके तरुणांसमोर मोदी यशस्वीपणे कनेक्ट होतात, हे या यशाचे गमक असल्याचे ते म्हणाले.

प्रवीण बर्दापूरकर यांनी उत्तर प्रदेशातील निवडणुकांचा आढावा घेत परिसंवादास सुरुवात केली. ते म्हणाले, “उत्तर प्रदेशात हिंदू मुस्लीम तेढ, ब्राह्मण, दलित आणि यादव यांच्याभोवती सर्व राजकारण केंद्रित असते. छोट्या जारींची मते मिळविण्यासाठी भाजपने बसपातून मौर्याना फोडले. कुर्मी, लोथ, मळाव, गुर्रियोज, कुंभार अशा दोन ते तीन टक्के बळाच्या जारींची मोळी बांधली.” यशवंतरावांच्या विकासविषयक उद्गारांचे श्रोत्यांना स्मरण करून देत प्रा. जयदेव डोळे यांनी आपले विश्लेषण केले. ते म्हणाले, “संघाचा अजेंडा पूर्ण ताकदीने राबविण्याची सुरुवात उत्तर प्रदेशापासून झाली आहे. एकाही मुस्लीम उमेदवाराला तिकीट न

देता आपण १०० टके हिंदू पक्ष म्हणून उदयास येत आहोत, हा संदेश भाजपने दिला आहे. अखिलेश यादवने महिला, युवक यांना केंद्रस्थानी ठेवून विकासाचे राजकारण करण्याचा, पक्षातील गुंडगिरी दूर करण्याचा प्रयत्न केला, हे कुणी सांगत नाही. भाजपने पैसा, गुंडगिरी, जात या सगळ्यांचा वापर केला. सत्ता आल्यानंतर भाजप रामर्मदिर उभारेल की नाही, हा मुद्दा नाही. राज्यसभेत बहुमत आल्यानंतर संविधानातील तरतुदींना सुरुंग लावण्याचा प्रयत्न होण्याची भीती आहे. भाजपेतर विचारांची ताकद गोळा करून पुढच्या सर्व निवडणुकांमध्ये उभे राहावे लागेल, असे सांगत प्रा. डोळे यांनी यशवंतरावांच्याच पुस्तकातील परिच्छेदाने भाषणाचा समारोप केला. तर, “उत्तर प्रदेशात भाजपने बिगरयादव ओबीसी आणि बिगरजाट व दलित यांची मोट बांधली आणि यश मिळविले. २०१४ चा परफॉर्मन्स पुन्हा दाखविणे अवघड काम आहे,” असे निरीक्षण युवा पत्रकार अमेय तिरोडकर यांनी वर्तविले. “पंजाबात आम आदमी पक्षाने खलिस्तान समर्थकांना तिकिटे दिल्याचे अहवाल आहेत. त्यामुळे तिथे आप हरणे आवश्यक होते,” असेही श्री. तिरोडकर म्हणाले.

श्रीकांत देशपांडे यांनी तिन्ही वक्त्यांच्या विश्लेषणातील मुद्यांना स्पर्श करत आपली निरीक्षणे मांडली. सुहास तेंडुलकर यांनी आभार मानले. मोठ्या संख्येने श्रोते उपस्थित होते.

‘अजात’माहितीपटाचे प्रदर्शन

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र औरंगाबाद, व एम.जी.एम. जनसंवाद व वृत्तपत्रविद्या विभागाच्या वतीने दरमहा राबविण्यात येणाऱ्या ‘चित्रपट चाबडी’ या उपक्रमांत या महिन्यात अगविंद गजानन जोशी यांनी दिग्दर्शित केलेला तसेच ऑक्लंड येथील आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवात निवड झाले ‘अजात’ हा माहितीपट शनिवार, दि. १३ मे २०१७ रोजी संध्या. ५.३० वाजता एम.जी.एम. च्या आईन्स्टाइन सभागृहात दाखविण्यात आला. नुकताच ‘Impact Docs’ या आंतरराष्ट्रीय ऑनलाईन चित्रपट महोत्सवात ‘अजात’साठी अरविंद जोशी यांना ‘अवॉर्ड ऑफ मेरिट’ मिळालाय. या महोत्सवात उल्लेखनीय कामगिरी करणारा ‘अजात’ हा एकमेव भारतीय माहितीपट आहे. यावेळी माहितीपटाचे दिग्दर्शक अरविंद जोशी व त्यांचे सहकारी सत्यपालसिंह राजपूत

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

यांनी उपस्थित रसिकांसोबत संवाद साधला.

विदर्भातील मंगळूर (ता. चांदूर, जि. अमरावती) येथील गणपती महाराज यांच्या जीवनावर आधारलेला हा माहितीपट आहे. सुमारे १०० वर्षांपूर्वी गणपती महाराजांनी विधवेशी आंतरजातीय विवाह केला होता. त्यांनी आपल्या शिष्यांनाही आंतरजातीय विवाह करण्याचे आदेश दिले. मंदिरप्रवेश, एकत्रित काला, ऋत्तुमुक्ती अशी अनेक कामे त्यांनी त्या काळी केली. खियांना पितृसत्ताक दास्याचे प्रतीक असलेले कुंकू पुसून टाकायला सांगितले. विवाहित खियांना मंगळसूत्र, बांगड्या काढून टाकायला सांगितल्या. त्यांनी मूर्तिपूजेलाही विरोध केला. वर्चस्ववादी धर्मव्यवस्थेला विरोध करून ‘अजात’ पंथ गणपती महाराजांनी उभा केला. ‘अजात’ पंथाच्या विदर्भातील अनेक गावात पालखी निघायच्या. अजातपंथीय लोक गरीब आहेत. त्यामुळे गणपती महाराजांच्या कार्याचे ऐतिहासिक दाखले मिळत नाहीत’. अशा गणपती महाराजांचे कार्य म्हणजे महाराष्ट्रातील जातीअंताच्या लढाईचे एक ‘अज्ञानपर्व’ पर्व होय.

या महितीपटाची निर्मिती करण्यापूर्वी अरविंद गजानन जोशी यांनी आपल्या मित्रांसमवेत विदर्भातील अनेक ग्रामीण भागात जाऊन तिथे गणपती महाराजांविषयी माहिती जमा केली. महाराजांच्या अनुयायांनी गायिलेली भजने व पंद्रहपूर येथे मिळालेले भजनाचे संगीतच या माहितीपटासाठी वापरलेले आहे.

चित्रपट चावडी या उपक्रमाअंतर्गत हा सिनेमा सर्वांसाठी मोफत दाखविण्यात आला. यावेळी प्रतिष्ठानच्या औरंगाबाद केंद्राचे अध्यक्ष नंदकिशोर कागलीवाल, कोष्याध्यक्ष सचिन मुळे, सचिव मुकुंद भोगले, नीलेश राऊत, डॉ. अपर्णा ककड, डॉ. रेखा शेळके, सुबोध जाधव, मंगश निरंतर, गणेश घुले, श्रीकांत देशपांडे, महेश अचिंतलवार, त्रिशुल कुलकर्णी आदी मान्यवर व रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

‘उमेद’ – २०१७

महाराष्ट्रात २०१६-१७ वर्षात शेतकरी आत्महत्यांच्या प्रमाणात मोठ्या संख्येने वाढ झाली आहे. दिवसेंदिवस शेतकरी आत्महत्यांचा आकडा वाढतच चालला आहे. शासकीय यंत्रणेमार्फत तसेच इतर स्वयंसेवी संस्था, संघटनांच्या माध्यमातून शेतकरी आत्महत्या होऊ नयेत यासाठी प्रयत्न होतात; परंतु आत्महत्या झालेल्या

शेतकर्यांच्या कुटुंबीयांचे पुढे भवितव्य काय, हा प्रश्न देखील तितकशा महत्वाचा बनत चालला आहे. शेतकरी आत्महत्याग्रस्त विधवा महिलांना केवळ आर्थिक मदत देऊन उपयोग नाही तर त्यांचे संपूर्ण पुनर्वसन व्हायला हवे या भूमिकेतून मा. खा.सुप्रिया सुळे यांनी मराठवाड्यातील जिल्ह्यांमध्ये ‘उमेद’ या आत्महत्याग्रस्त शेतकरी विधवा महिला सहायता उपक्रमाची सुरुवात केली. यशस्विनी सामाजिक अभियान व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या माध्यमातून या उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

समुपदेशन, प्रशिक्षण व प्रत्यक्ष मदत या त्रिसूत्रीच्या आधारे सुरु असलेल्या या उपक्रमामध्ये मराठवाड्यातील सोळा ते चाळीस वयोगटातील विधवा महिलांची निवड करण्यात आली होती. प्रत्येक जिल्ह्यातील पंचवीस आत्महत्याग्रस्त शेतकरी कुटुंबातील विधवा महिलांना याचा लाभ दिला गेला. या महिलांना आर्थिक स्वावलंबनासाठी पिठाची गिरणी, दोन शेळ्या, पिको फॉल मशीन, शिलाई मशीन, शेवयाची मशीन यापैकी एक याप्रमाणे व्यवसाय साधने देण्यात आली. त्यांच्या पाल्यांचे शिक्षण व त्यांच्या आरोग्यासाठी औरंगाबाद येथील एमजीएम रुणालयात मोफत उपचार करण्यात येणार आहेत. त्यासाठी त्यांना ‘हेल्थकार्ड’ देण्यात आली. जिल्हानिहाय झालेल्या कार्यक्रमाचा अहवाल पुढील प्रमाणे;

परभणी

बुधवार, दि. २४ मे २०१७ रोजी विधवा महिलांना राष्ट्रवादी भवन, परभणी येथे मा. खा. सुप्रिया सुळे यांच्या हस्ते व्यवसाय साधने व हेल्थकार्ड वाटप करण्यात आले.

यावेळी आ. बाबाजानी दुर्णी, आ. विजय भांबळे, आ. गमराव वडकुते, माजी मंत्री फौजिया खान, माजी मंत्री प्रकाश सोळुंके, माजी खा. सुरेश जाधव, महिला प्रदेशाध्यक्षा चित्रा वाघ, जिल्हा परिषद अध्यक्षा उज्ज्वला राठोड, उपाध्यक्षा भावना नखाते, प्रतिष्ठानचे नीलेश राऊत आदी उपस्थित होते.

साधने वाटप करण्यात आलेल्या महिलांची नावे व साधने अशी: सुनीता महादेव कुंडगीर- पिठाची गिरणी, सर्जाबाई राधाकिशन जाधव- पिठाची गिरणी, मुक्ताबाई विठ्ठल सुरनर- २ शेळ्या, श्यामबाला गजानन भुसनर- २ शेळ्या, शिवकांता शिवाजी सलगर- २ शेळ्या, उषा बबन चव्हाण- २ शेळ्या, रुखिमा पांडुरंग चिभडे-

पिठाची गिरणी, सखुबाई लक्ष्मण रोकडे- पिठाची गिरणी, अनुसया भागोजी कड- पिठाची गिरणी, अहिल्या सुरेश बारहते- शेवया मशीन, राणी दत्ता सूर्यवंशी- २ शेळ्या, लता कैलास तरवटे- पिठाची गिरणी, रेखा ज्ञानोबा कदम- पिठाची गिरणी, लक्ष्मीबाई श्रीनिवास नखाते- पिठाची गिरणी, ज्योती महादेव फासाटे- पिठाची गिरणी, कान्होपात्रा विलास शिंदे- २ शेळ्या, मीराबाई लिंबाजी भोकरे- शेवया मशीन, गोकर्णबाई दुलबाजी पारवे- २ शेळ्या, सुरेखा भागवत शिंदे- शेवया मशीन, कमल आत्माराम उबाळे- पिठाची गिरणी, सुमन रामेश्वर खोडवे- पिठाची गिरणी.

जालना

बुधवार, दि. २४ मे २०१७ रोजी जालना येथील अग्रसेन भवनात जालना जिल्ह्यातील आत्महत्याग्रस्त विधवा महिलांना व्यवसाय साधनांचे व हेल्थकार्डचे वाटप करण्यात आले.

यावेळी आ. राजेश टोपे, महिला आघाडीच्या प्रदेशाध्यक्ष चित्रा वाघ, प्रदीप सांलुके, माजी आ. चंद्रकांत दानवे, डॉ. निस्सार देशमुख, एकबाल पाशा, राजेश राऊत, उषा दारडे, मनीषा टोपे, मनोज मरकड, सतीश टोपे यांच्यासह अन्य कार्यकर्ते उपस्थित होते.

यावेळी मा. खा. सुप्रिया सुळे यांनी महिलांशी संवाद साधत सांगितले, की महिलांना पैशाच्या स्वरूपात मदत देण्याएवजी उत्पन्न वाढविण्यासाठी मदत करणाऱ्या वस्तूचे वाटप केले जात आहे. कार्यक्रमात खा. सुप्रिया सुळे यांनी दिवंगत अंकुशराव टोपे यांच्या आठवणीना उजाळा दिला. राजेश टोपे यांच्या नेतृत्वाखाली पक्षाचे काम अतिशय उत्तम सुरु असल्याचे त्या म्हणाल्या. निवडणुका येतील, जातील; परंतु यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या माध्यमातून सुरु केलेले काम दीर्घकाळ राहणार आहे, असे त्यांनी नमूद केले.

आ. राजेश टोपे म्हणाले की, 'उमेद' अंतर्गत आत्महत्याग्रस्त शेतकऱ्यांच्या विधवा पत्नींना वस्तूचे वाटप करून, त्यांना आधार देण्यासाठी मराठवाड्यातील आठही जिल्ह्यांत हा उपक्रम मा. खा. सुप्रिया सुळे यांच्या नेतृत्वाखाली राबविला जात आहे. यामुळे त्यांना निश्चितपणे बळ मिळेल. शेतकऱ्यांना आत्महत्येपासून रोखण्यासाठी कार्यकर्त्यांनी गावोगाव जाऊन प्रबोधन करावे. ॲड. मुकुंद कोल्हे यांनी कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले.

साधने वाटप करण्यात आलेल्या महिलांची नावे व साधने अशी: सुरेखा गोपीनाथ माने- पिठाची गिरणी, गोदावरी कैलास मोतावले-

पिठाची गिरणी, छाया गणेश कवडे- शिलाई मशीन, मीना रमेश वेल्हाळ- शिलाई मशीन, जिजाबाई नाथा चोरमले- २ शेळ्या, रंजना गोविंद धबडकर- पिठाची गिरणी, गोदावरी सतीश डांगे- पिको फॉल मशीन, शारदाबाई दिंगंबर आधुर्डे- २ शेळ्या, सुरेखा सुदाम सोनवणे- २ शेळ्या, बापूराव रामप्रसाद रानमले- (पाल्यांच्या शिक्षणाची व्यवस्था केली), रेखाबाई गजानन फोलाने- शेवया मशीन, मीनाबाई रामदास अंभोरे- पिठाची मशीन, रेणुका संतोष शेळके- पिठाची गिरणी, शिल्पा पुंजाराम कावळे- शिलाई मशीन, कौसल्या दत्तात्रय मुरमे- शेवया मशीन, देवकाबाई पुरनमल मेहेर- पिठाची गिरणी, मीना भरत शिरसाट- पिठाची गिरणी, उषाबाई अंबरसिंग दुल्हत- २ शेळ्या, उषा विजय वाघ- पिठाची गिरणी, रामकोरे समाधान कानडजे- पिठाची गिरणी, सविता मधुकर ठोंबरे- शेवया मशीन.

मा. खा. सुप्रिया सुळे यांच्या हस्ते गुरुवार, दि. २५ मे २०१७ रोजी औरंगाबाद येथील राष्ट्रवादी भवनात जिल्ह्यातील २२ आत्महत्याग्रस्त विधवा महिलांना व्यवसाय साधनांचे व हेल्थकार्डचे वाटप करण्यात आले. यामध्ये पिठाची गिरणी, शेवया मशीन, पिको फॉल मशीन, शिलाई मशीन व २ शेळ्यांचा समावेश होता. 'हेल्थकार्ड' द्वारे औरंगाबाद येथील एमजीएम रुणालयात विधवा महिला व त्यांच्या पाल्यांचा मोफत उपचार करण्यात येणार आहे.

घरातील कर्ता माणूसच आपल्यातून निघून गेल्याने शेतकरी कुटुंबातील महिलांच्या वाट्याला वेदना आल्या आहेत. त्यातील निवडक महिलांचे दुःख कमी करीत 'उमेद' या उपक्रमातून त्यांना स्वावलंबी बनविण्यासाठी प्रयत्न केले जात असल्याच्या भावना खा. सुप्रिया सुळे यांनी यावेळी व्यक्त केल्या. त्या पुढे म्हणाल्या, की तुमच्या व मुलांच्या आरोग्य आणि शिक्षणाची जबाबदारी आम्ही उचलली आहे. तुम्ही निश्चिंत राहा. शासकीय योजना किंवा घरकुलासाठीही मदत करू. तुम्ही आम्हाला तुमचे दुसरे हक्काचे माहेर समजा. तुम्हाला एक नाही, दोन हक्काची माहेर आहेत, हे लक्षात ठेवा. तुमच्या प्रत्येकीत कर्तृत्ववान महिला लपलेल्या आहेत, ज्या इतरांना आणि आम्हालाही ऊर्जा देत राहतील.

यावेळी आ. भाऊसाहेब चिकटगावकर, माजी आ. संजय वाघचौरे, मा. चित्रा वाघ, राष्ट्रवादी काँग्रेसच्या जिल्हा महिला अध्यक्षा सुनिता चव्हाण, अभियानाचे समन्वयक नीलेश राऊत, मंगेस निरंतर, सुनीता मारग, गजल जमादार, रंजना राजपूत, सुनीता

साखरे, हिंग वायकोस यांच्यासह कार्यकर्ते मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. प्रा. महेश अचिंतलवार यांनी कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले.

दीड महिन्याच्या चिमुकलीचे 'यशस्विनी' नामकरण

दोन ते अडीच एकर शेती असलेल्या सतीश सोळुंके या तरुण शेतकऱ्याने बँकेचे कर्ज फेडता येईना, म्हणून जगाचा निरोप घेतला. त्यावेळी सतीश सोळुंकेची पत्नी गर्भवती होती. त्यानंतर जन्माला आलेल्या दीड महिन्याच्या चिमुकलीचे मा. खा. सुप्रिया सुळे यांनी या कार्यक्रमात बारसे करून तिचे 'यशस्विनी' असे नामकरण करण्यात आले. तसेच घर चालविण्यासाठी व्यवसाय साधने म्हणून मनीषा सोळुंके या महिलेला पिठाची गिरणी भेट देण्यात आली. यावेळी महिलांना अशू अनावर झाले होते.

साधने वाटप करण्यात आलेल्या महिलांची नावे व साधने अशी: चंद्रकला ज्ञानेश्वर सांगळे- २ शेळ्या, सुमित्रा रामनाथ चौधरी- २ शेळ्या, सुनीता विलास माने- २ शेळ्या, मनीषा सतीश साळुंके- पिठाची गिरणी, रुस्मन नवनाथ कर्डिले- शिलाई मशीन, वंदना विष्णू

जाधव- २ शेळ्या, सुनिता अशोक सटाले- २ शेळ्या, यशोदा संजय जगदाळे- २ शेळ्या, निकिता गजानन कापसे- शिलाई मशीन, खैरुनिसा निसार रशीद शेख- पिको फॉल मशीन, मीरा आबासाहेब थोटे- पिठाची गिरणी, कल्पनाबाई सुनील लोखंडे- शेवया मशीन, नंदाबाई चातुरसिंग गोलमाडू- पिठाची गिरणी, अनिता काकासाहेब डुकरे- पिठाची गिरणी- अशिवनी गणेश काळे- शिलाई मशीन, शैला बाबासाहेब मलिक- पिठाची गिरणी, लताबाई अण्णा जाधव- २ शेळ्या, सुमित्रा श्रावण बावस्कर- पिठाची गिरणी, लताबाई अनिल कानडजे- २ शेळ्या, कांचन राजू घायवट- पिठाची गिरणी, कौशल्याबाई बोलाल चव्हाण- पिठाची गिरणी, सुरेखा महेंद्रसिंग जाधव- पिठाची गिरणी.

मतभेद केवळ मतभेदांसाठीच असू नयेत. तसे ते असले तर त्यांना वैयक्तिक वा पक्षीय हेवादाव्याचे रवरूप येते; आणि त्याने कार्यहानी होते. विकास कार्याद्वारे लोककल्याण साधावयाचे या द्येयासंबंधी अर्थातच मतभेद असण्याचे कारण नाही. मागरिसंबंधी मतभेद असू शक्तील हे मी मान्य करतो; पण ते मतभेद लोकशाहीच्या मागनिच सोडविले पाहिजेत.

- मा. यशवंतराव चव्हाण

विभागीय केंद्र लातूर

कार्यवृत्त

आजच्या राजकारणाने यशवंतरावांच्या विचारांना सोडचिठ्ठी
दिली: डॉ. आसाराम लोमटे

आजच्या राजकारणाने यशवंतरावांच्या विचारांना सोडचिठ्ठी दिली असून हे राजकारण सामान्यांच्या भल्यासाठी आपली जबाबदारी पार पाडताना दिसत नाही. शोषित आणि वंचितांच्या अशा आकांक्षा दिवसेंदिवस दडपल्या जात असून जी संवेदनशीलता यशवंतरावांच्या व्यक्तिमत्त्वात होती ती आज राजकारणातून हद्दपार झाली आहे. प्रादेशिक असमतोल दूर करण्यासाठी आणि महाराष्ट्राला सामाजिकदृष्ट्याही एकजिनसी ठेवण्यासाठी यशवंतरावांनी मोठे योगदान दिले. आज त्याचा विसर पडता कामा नये, असे मौलिक विचार यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र, लातूरने स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीनिमित्त आयोजित केलेल्या कार्यक्रमात प्रमुख वक्ते म्हणून आपले परखड विचार मांडताना या वर्षीचा सर्वोत्कृष्ट साहित्य अकादमी पुरस्कार विजेते, थोर साहित्यिक तथा महाराष्ट्रातील नामांकित पत्रकार डॉ. आसाराम लोमटे यांनी काढले. या देखण्या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाराष्ट्रातील थोर विचारवंत माजी कुलगुरु माजी खासदार डॉ. जनार्दन वाघमारे हे होते.

पुढे बोलताना डॉ. लोमटे म्हणाले की, “संयुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीनंतर यशवंतराव चव्हाण यांनी महाराष्ट्रासंबंधीचे आदर्श चिंतन मांडले. देशात सर्वच क्षेत्रात महाराष्ट्र अग्रेसर रहावा असे त्यांचे स्वप्न होते. आज आपले राजकारण, समाजकारण आणि कृषि क्षेत्राची झालेली परवड पाहू जाता यशवंतरावांचे हे स्वप्न भंगले असे विदारक वास्तव सध्या पहायला मिळते.

महाराष्ट्रात गेल्या अनेक वर्षांपासून होणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या, रोजगारासाठी मजुरांचे स्थलांतर, सहकार चळवळीत शिरलेली अपप्रवृत्ती आणि सत्तेच्या विकेंद्रीकरणासाठी अस्तित्वात आलेल्या ‘पंचायत राज’ची लागलेली वाट, निवडणुकांमध्ये होणारा पैशांचा चुराडा या सर्व बाबी महाराष्ट्राच्या दृष्टीने चिंतेच्या असून

आज दबलेल्या माणसांच्या जगण्याकडे सर्वांचेच झालेले दुर्लक्ष ही चिंतेची बाब आहे.

महाराष्ट्राला सर्वार्थाने उन्नत करण्यासाठी आणि यशवंतरावांच्या स्वप्नपूर्तीसाठी आज राज्यातील प्रत्येक घटकाने आपला कृतीशील हस्तक्षेप करण्याची गरज आहे, तरच यशवंतरावांचे महाराष्ट्रासंबंधीचे आदर्श चिंतन वास्तवात उतरेल.”

या कार्यक्रमाचा अध्यक्षीय समारोप करताना डॉ. जनार्दन वाघमारे यांनी यशवंतरावांच्या जीवनातील अनेक घटना श्रोत्यासमोर ठेवल्या. ते म्हणाले, “यशवंतराव चव्हाण हे सामान्य परिस्थितीतून वर आल्यामुळे या राज्यातील सर्व जाती पंथातील, तळागाळातील जनतेबद्दल खरीखुरी संवेदनशीलता, जिव्हाळा त्यांच्या मनात होता. महाराष्ट्र घडला तो यशवंतरावांमुळेच. पण, आज ती परिस्थिती राहिली नाही. हे राज्यातील, देशातील सर्वसामान्य जनतेचे दुदैव म्हणावे लागेल. म्हणून आज यशवंतरावाच्या विचाराची देशाला नितांत गरज आहे. यशवंतरावांच्या विचारांचा प्रसार, प्रचार या प्रतिष्ठानच्या राज्यभर असलेल्या लातूरसारख्या प्रतिष्ठानच्या व्यासपीठातून संबंध राज्यात केला जात आहे. त्यांच्या विचाराचे अवलोकनविचार आत्मसात किमान आजच्या ग्रामीण भागातील तरुणांनी स्वीकारणे ही आजच्या काळाची गरज आहे.

याप्रसंगी आपल्या प्रास्ताविकेत विभागीय केंद्राचे सचिव मा. हरिभाऊ जवगळे यांनी या कार्यक्रमासाठी लातूर शहर व परिसरातील सर्व स्तरातील उपस्थित बंधू भगिरींचे शब्दसुमनाने स्वागत केले. लातूर विभागीय केंद्राला देत असलेल्या प्रतिसादाबद्दल त्यांनी लातूर व लातूर परिसरातील मनोमन जनतेला धन्यवाद दिले व विभागीय केंद्रामार्फत पूर्वी झालेले कार्यक्रम व पुढे होणाऱ्या कार्यक्रमाबद्दल श्रोतृवर्गाला माहिती दिली.

शिक्षण कट्टा

बुधवार दि. ८ फेब्रुवारी २०१७ बाबुराव पाटील महाविद्यालय, हिंगोलीमध्ये ‘शिक्षण कट्टा’ या अंतर्गत विस्तृत असा शिक्षणविषयक

परिसंवाद घेण्यात आला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी थोर शिक्षणतज्ज प्राचार्य डॉ. जयंत भोयार होते. प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रा. माणिकराव टाकळघवाणकर होते. कार्यक्रमाचा विषय : शिक्षणविषयक नवीन विद्यापीठ कायदा. या परिसंवादात प्रा. मद्देवाड, प्रा. अमोल काळे, प्रा. उत्तम सूर्यवंशी इत्यार्दीनी आपले मौलिक विचार मांडले. प्रा. टाकळघवाणकर म्हणाले की, ‘भारत देश आपला आहे. पण, शिक्षण मात्र गरीबाचे राहिले नाही. मग ते शाळा असो वा कॉलेज किंवा विद्यापीठ, इंजिनिअरिंग, मेडिकलचे दार तर गरीब मुलामुलींना जणू बंदच झाले आहे.’

जनतेला सोबत घेऊन राज्य करणारे राजा शिवछत्रपती यांच्या जयंतीनिमित्त रविवार दि. १९ फेब्रुवारी २०१७ रोजी लातूर शहरातील शिवाजी चौकातील अश्वारूढ पुतळ्याला विभागीय केंद्राच्या वतीने अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे, ज्येष्ठ संचालक ॲड. मनोहरराव गोमारे, प्रा. नागोराव कुंभार व इतर मान्यवरांना सोबत घेऊन अभिवादन करण्यात आले.

यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०४ व्या जयंतीनिमित्त सोमवारी १३ मार्च २०१७ रोजी परिसंवाद व कविसंमेलन या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी प्रा. एम.यु. देशमुख होते. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन देवदत्त साने व वीरभद्र मिलेवाड यांनी केले. कविसंमेलनात सहभागी कवी प्रा. डॉ. जगदीश कदम, रविचंद्र हडसनकर, प्रा. महेश मोरे, प्रा. पंडीत पाटील, निर्मलकुमार सूर्यवंशी, विजयकुमार बंडेवार, जानकर, व्यंकटेश काटकर, दिगंबर कदम, स.ना. जोशी, बालाजी पेढेकर, अनिता जाधव, एन.सी.भंडारे, दिगंबर कानोले, प.सी. जाधव, ज्योती गायकवाड, जाफर आदमखोरकर, जनार्दन ठाकूर इ. मान्यवर कवींनी सहभाग नोंदविला.

शेतीकट्टा

या आजच्या ज्वलंत विषयावर मंगळवार दि. २८ मार्च २०१७ रोजी विभागीय केंद्राच्यावतीने चर्चा व परिसंवाद आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय

केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे होते. प्रमुख वक्ते म्हणून थोर शेतीतज्ज प्राचार्य डॉ. नरेंद्र बोरगावकर होते. ‘आजच्या शेतकऱ्यांसमोरील आव्हाने’, या परिसंवादात प्रा. अर्जुन जाधव, मा.श्री वसंतराव नागवे, मा. श्री. यशवंत मोहिते इ. नी आपले विचार मांडले. या दीर्घ चर्चासत्रात शेतकऱ्यांच्या दिवसेंदिवस होत आलेल्या आत्महत्येवर सर्वांनी चिंता व्यक्त केली. या चर्चासत्राबद्दल अनेक शेतकऱ्यांनी विभागीय केंद्राला धन्यवाद दिले. प्रास्ताविक सचिव हरिभाऊ जवळगे तर आभार उस्मानाबाद जिल्हा प्रमुख प्राचार्य डॉ. रमेश दापके यांनी मानले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी मा. जीवनराव गोरे यांच्या सहकाऱ्यांनी मोलाची मदत व सहकार्य केले.

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीनिमित्त सोमवार दि. २४ एप्रिल २०१७ रोजी नांदेड येथे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे सचिव हरिभाऊ जवळगे होते तर प्रमुख वक्ते म्हणून प्रा. डॉ. दत्ता भगत हे होते. विषय : हैद्राबाद मुक्तीसंग्रामातील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे योगदान. दत्ता भगत यांनी या विषयावर अभ्यासपूर्ण विचार मांडले हरिभाऊ जवळगे यांनी ‘हैद्राबाद मुक्तीसंग्राम आणि आपण’ या विषयावर विचार मांडले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई द्वारा आयोजित ‘उमेद’ या उपक्रमांतर्गत आत्महत्याग्रस्त शेतकरी विधवा महिलांकरीता सोमवार दि. २२ मे २०१७ रोजी पिठाची गिरणी, पिको फॉल मशीन, शिलाई मशीन, शेवया मशीन इ. प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्षा खा. सौ. सुप्रियाताई सुळे यांना येथील विभागीय केंद्र लातूरचे अध्यक्ष डॉ. जनार्दन वाघमारे, सचिव हरिभाऊ जवळगे, संचालक ॲड. मनोहरराव गोमारे, प्रा. नागोराव कुंभार, सौ, आशाताई भिसे, श्रीमती क्षीरसागर, चित्राताई आर्दीनी मनोमन सहकार्य केले.

विभागीय केंद्र, अहमदनगर कार्यवृत्त

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई, विभागीय केंद्र अहमदनगरच्या वर्तीने १९ फेब्रुवारी २०१७ रोजी शिवजयंती महोत्सव साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी मुळा एज्युकेशन सोसायटी, सोनईची सर्व प्राथमिक विद्यालये, (मराठी व इंग्रजी माध्यम कनिष्ठ विद्यालये), सर्व वरिष्ठ व व्यावसायिक महाविद्यालय या सर्व शाखांमध्ये शिवजयंती मोठ्या उत्साहात साजरी करण्यात आली तसेच याप्रसंगी विविध पोवाडे, कथा-कथन स्पर्धा, वकृत्व स्पर्धा आदीचे आयोजन करण्यात आले होते.

माजी खा. यशवंतराव गडाख (अध्यक्ष यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र, अहमदनगर) यांच्या प्रेरणेने व खा. सौ. सुप्रियाताई मुळे व मा. प्रशांतभाऊ गडाख यांच्या मार्गदर्शनाखाली स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांचे जीवन चरित्र राजकारण व समाजकारण यासाठी केलेले काम, वाचन संस्कृती तळागाळापर्यंत पोहचवण्याचे काम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबई विभागीय केंद्र अहमदनगरच्या वर्तीने अविरतपणे सुरु आहे.

धुलिवंदनानिमित्त व्याख्यान

दि. १३ मार्च २०१७ रोजी ‘धुलिवंदन’ निमित्त पाण्याची नासाडी टाळून पर्यावरणस्नेही रंगाचा वापर करून कृत्रिम रंगामुळे होणारे प्रदूषण व तोटे यावर आधारित व्याख्यान यशवंतराव चव्हाण विभागीय केंद्र, अहमदनगर येथे आयोजित करण्यात आले होते. दि. १२ मार्च २०१७ स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०५ व्या जयंती निमित्त यशवंतराव चव्हाण सार्वजनिक वाचनालये, कृषी महाविद्यालय सोनई, यशवंत स्पर्धा परीक्षा केंद्र, सोनई, यशवंतराव चव्हाण दंत महाविद्यालय वडगांव गुप्ता अ.नगर या सर्व शाखामध्ये यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र अहमदनगरच्या वर्तीने विविध उपक्रमांच्या माध्यमातून जयंती साजरी करण्यात आली. यात प्रामुख्याने वकृत्व स्पर्धा, रांगोळी स्पर्धा आदीचे आयोजन करून स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून, अभिवादन करून जयंती साजरी करण्यात आली.

१. दि. १४ एप्रिल २०१७ भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र अहमदनगरमध्ये साजरी करण्यात आली. या प्रसंगी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करण्यात आला.

२. १८ एप्रिल २०१७ रोजी कर्जत, जि. अहमदनगर येथे ‘ठिबक सिंचन देखभाल’ या विषयाचा कृषीकट्टा संपन्न झाला. याप्रसंगी तज्ज्ञ मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित असलेले डॉ. नरेंद्र फिरके व डॉ. सुधीर दहिवाळकर, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ राही आदींची उपस्थित शेतकऱ्यांना ठिबक सिंचन वापरत असताना घ्यावयाची काळजी व देखभाल आदींची प्रात्याक्षिके शेतकऱ्यांसमवेत करून दाखविली. तसेच शेतकऱ्यांच्या विविध शंकांचे समाधान करून ठिबक सिंचन देखभाल या विषयीची सविस्तर माहिती दिली. याप्रसंगी कर्जत, जि. अहमदनगर येथील ५० ते ६० शेतकरी उपस्थित होते.

ध्वजवंदन

१ मे २०१७ रोजी महाराष्ट्र दिन व कामगार दिन या निमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र अहमदनगरमध्ये ध्वजवंदन करण्यात आले. या प्रसंगी कामगारादिनानिमित्ताने दंतरोग निदान शिबिर व औषध वाटप आदींचे आयोजन करण्यात आले होते.

मा. यशवंतराव गडाख यांचा अमृत महोत्सव

१३ मे २०१७ रोजी माजी खासदार यशवंतराव गडाख साहेब यांच्या अमृतमहोत्सवी वाढदिवसानिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र, अहमदनगर अंतर्गत संपूर्ण नेवासा तालुक्यात सुरु असलेल्या ६२ सार्वजनिक वाचनालयांना पुस्तके भेट देण्यात आली तसेच मा. गडाखसाहेब लिखित ‘माझे संचित’ या पुस्तकाचा प्रकाशन सोहळा संपन्न झाला. याप्रसंगी प्रमुख अतिथी म्हणून मा. खासदार यशवंतराव गडाख, डॉ. सदानंद मोरे, डॉ. पी. डी. पाटील, प्रा. डॉ. रंगनाथ पठारे, श्री अरुण शेवते आदी मान्यवर उपस्थित होते. याप्रसंगी अहमदनगर जिल्ह्याच्या विविध तालुक्यातील नागरिक व महिला भगिनी उपस्थित होते.

विभागीय केंद्र, सोलापूर

कार्यवृत्त

जल जन जागर लोकसंवाद भूजल अभ्यास कार्यशाळा

सोलापूर जिल्ह्याला ब्रिटिशांच्या काळापासून पाण्याच्या प्रश्नाने भेडसावलेले आहे. श्री. सिद्धेश्वरासारख्या महापुरुषाने येथे श्रमदानाने तलाव खोदून पाण्याचे महत्त्व बिबविले तसेच स्व. यशवंतराव चव्हाण यांनी उजनी धरणाच्या उभारणीचा पाया रचला आणि जिल्ह्याला सुजलाम् सुफलाम् करण्याचा श्रीगणेशा केला.

काळाच्या ओघात आपण मिळेल तेथून पाण्याचा उपसा करीत राहिलो, पण पाण्याचे पुनर्भरण किंवा भरपाई मात्र केली नाही. आज पाणीटंचाईची भीषण परिस्थिती उद्भवली आहे. अशा काळात पाण्याचे महत्त्व आणि त्यासाठी जनजागृती करण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, सोलापूर जल जन जागर लोकसंवाद उपक्रम प्रतिष्ठानच्या खा. सुप्रियाताई सुळे यांच्या संकल्पनेतून राबविष्यात येत आहे.

भूजल, पर्जन्यमान आणि जलसाठे अशा तीन विषयावर अभ्यास कार्यशाळा, नंतर कृतीतून लोकचळवळ अशी या लोकसंवाद उपक्रमाची मांडणी असणार आहे. त्यासाठी जलतज्ज रजनीश जोशी हे समन्वयक म्हणून काम पाहणार आहेत आणि राज्य शासनाचे जलसंपदा विभागाचे माजी प्रधान सचिव मा. सुरेश सोडल याचे मार्गदर्शन लाभत आहे.

सोलापूर जिल्ह्याचे सर्व जलस्रोत, जलसाठे, पर्जन्यमान यामुळे अडवले जाणारे पाणी आणि भूजलपातळी वाढवण्यासाठी उपाययोजना असा यामागील मानस आहे.

याचा पहिला टप्पा म्हणून दि. २१ मे रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र सोलापूर व मंगळवेढेकर इन्स्टिट्यूट, सोलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने भूजल अभ्यास कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यशाळेत भूगर्भशास्त्रज्ञ डॉ. श्रीनिवास वडगबाळकर यांनी सोलापूर जिल्ह्यातील तालुकानिहाय भूगर्भरचना आणि जल धारण क्षमता या विषयाची मांडणी केली. मा. नागेश कल्याणशेट्टी कृषी पर्यवेक्षक यांनी ‘भूजलरक्षणाचे प्रयोग’ हा विषय मांडला. जलतज्ज अच्युत मोपरे यांनी भूजल प्रदूषण आणि शुद्धीकरण याचे उपाय सांगितले. शासनाच्या वरिष्ठ भूवैज्ञानिक मेघा शिंदे यांनी जिल्ह्यातील तालुकानिहाय भूजलाची नेमकी स्थिती सांगितली. प्रयोगशील शेतकरी मा. गोवर्धन बजाज यांनी कूपनलिकेच्या जलपुनर्भरणाचे प्रयोग आणि फलनिष्पत्ती या विषयावर लक्ष वेधले. एकूण पाच तास चाललेल्या या कार्यशाळेत ५८ जणांनी सहभाग नोंदविला.

कार्यशाळेचे उद्घाटन सोलापूर आकाशवाणी केंद्राचे सहसंचालक मा. सुनील शिपखेडे यांनी केले. याप्रसंगी डॉ. गो. मा. पवार राजशेखर शिवदरे, श्रीकांत येळेगावकर, दत्ता गायकवाड, राहुल शहा आदी मान्यवर उपस्थित होते. कार्यशाळेचे सूत्रसंचलन रजनीश जोशी यांनी केले.

विभागीय केंद्र, अंबाजोगाई

कार्यवृत्त

बालसाहित्य संमेलन, बीड

दिनांक १४ फेब्रुवारी २०१७ रोजी अंबेजोगाई येथे झालेल्या यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या विभागीय बैठकीमध्ये बीड येथे पहिले मराठी बालसाहित्य संमेलन घेण्याचा ठराव एकमुखाने संमत करण्यात आला.

यावेळी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष डॉ. द्वारकादास लोहिया, कार्याध्यक्ष डॉ. दीपाताई क्षीरसागर, सचिव नरेंद्र काळे, कोषाध्यक्ष अभिजीत जोंधळे, अमर हबीब आर्दिंसह प्रतिष्ठानच्या पदाधिकाऱ्यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

संमेलनाध्यक्ष म्हणून भाई महावीर जोंधळे, तर स्वागताध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ. दीपाताई क्षीरसागर यांची नियुक्ती सर्वानुमते करण्यात आली.

दिनांक ९ व १० मार्च २०१७ रोजी यशवंतराव चव्हाण नाट्यगृह, बीड येथे पहिले मराठी बालसाहित्य संमलेन काव्यवाचन, कथाकथन, परिसंवाद, चित्रकला स्पर्धा, गीतगायन आर्दिंच्या माध्यामातून संपन्न झाले.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, शाखा अंबाजोगाई प्रतिष्ठानचे डॉ. नरेंद्र काळे, श्री. दगडूलोमटे यांच्यासह प्रतिष्ठानचे पदाधिकारी, संमेलनाच्या स्वागताध्यक्ष डॉ. दीपा क्षीरसागर, पत्रकार सुनील क्षीरसागर, संजय मालाणी आर्दिंच्या हस्ते ग्रंथदिर्ंचे उद्घाटन करण्यात आले.

संमलेनाच्या पूर्वसंध्येला सायंकाळी ५.०० वाजता ग्रंथदिंडीचे आयोजन करण्यात आले. ग्रंथदिंडी माळीवेस-धोंडीपुरा-कारंजारोड-शिवाजी पुतळा ते नाट्यगृह या मार्गे निघाली. माळीवेस चौकातून निघालेल्या ग्रंथदिंडीमध्ये शहरातील अनेक शाळांमधील विद्यार्थी सहभागी झाले होते. शालेय विद्यार्थ्यांनी केलेल्या वेगवेगळ्या प्राण्यांच्या आणि पशुपक्ष्यांच्या वेशभूषा, ग्रंथ डोक्यावर घेऊन शिस्तीत निघालेले विद्यार्थी, आधुनिक काळातील बालकांच्या कार्टून वेशभूषा, ग्रंथपालखी, लेझीमपथक, एन.सी.सी.चे स्वयंसेवक, वाचन संस्कृतीचे महत्त्व पटवून देणारे फलक घेतलेले असलेले विद्यार्थी, लहान मुलांची गाणी, 'झाडे लावा

'झाडे जगवा' अशा प्रकारचे समाजस्वास्थ्यास सहायभूत होणारे फलक, वारकन्यांच्या वेशभूषेतील विद्यार्थी आदी बाबींमुळे दिंडीने संपूर्ण शहरातील वातावरण भारून टाकले. माळीवेस-धोंडीपुरा-कारंजा-राजुरीवेस-शिवाजी चौक मार्गे निघालेली दिंडी सानेगुरुजी साहित्यनगरी, यशवंतराव चव्हाण नाट्यगृह बीड येथे विसर्जित झाली.

'पहिले जिल्हास्तरीय मराठी बालसाहित्य संमेलन' घेण्यात आले. त्या अनुषंगाने विविध स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले. यात प्रथमतः सौ. के.एस.के.एच. मेडिकल कॉलेजमध्ये चित्रकला स्पर्धा घेण्यात आली.

यात शहरातील १८ शाळांमधील ४९० तर ग्रामीण भागातील १२ शाळांमधील ११० शाळांमधील ११० विद्यार्थ्यांनी अशा एकूण ६०० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला होता.

यावेळी कागदी पुष्परचना स्पर्धांदिखील घेण्यात आली. हस्तकला स्पर्धांही घेण्यात आली. विविध प्रकारच्या हस्तकलेच्या वस्तू नावीन्यपूर्ण रीतीने बनवल्या होत्या.

कथाकथन व कवितावाचन घेण्यात आले. उत्कृष्ट सादरीकरण करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना बालसाहित्य संमेलनात संधी देण्यात आली. यात शहरी आणि ग्रामीण भागातील एकूण विद्यार्थ्यांच्या १२५ कविता आणि ७० कथा होत्या.

मुलांना नवनवीन प्रयोगाद्वारे साहित्य, ज्ञान देऊन विज्ञानाकडे नेले पाहिजे. ते आदर्श नागरिक कसे बनतील याकडे जास्त लक्ष देणे आवश्यक आहे. त्यांना देण्यात येणाऱ्या पुस्तकांच्या संख्यापेक्षा केवळ महत्त्वाची पुस्तके त्यांना वाचायला द्यावी. मुलांचे कलागुण, कौशल्य ओळखून त्यांना रस असणाऱ्या गोष्टीत चालना द्यावी. बालसाहित्यातील लेखकांनीही प्रयोगशील लेखन करणे आवश्यक आहे, असे संमेलनाध्यक्ष महावीर जोंधळे अध्यक्षीय भाषणात बोलताना म्हणाले. मराठी साहित्यातील उत्कृष्ट काढबन्यांचे पुनःप्रकाशन करून त्या सर्वांना वाचण्यास उपलब्ध होतील पाहणे महत्त्वाचे आहे. कारण वाचन संस्कृतीने सकारात्मक जीवनाकडे वाटचाल होते, असेही ते म्हणाले.

साहित्य संमेलनाचे प्रास्ताविक करताना स्वागताध्यक्ष डॉ. दीपाताई क्षीरसागर म्हणाल्या, “कुठल्याही साहित्य संमेलनाचे आयोजन हे नवीन लेखक, कवी यांना लेखनप्रेरणा देण्यासाठी आणि एकूणच साहित्यिक व सांस्कृतिक संवर्धनासाठी होत असते. मोर्ट्या लेखकांनी लहान मुलांचे भावविश्व लक्षात घेऊन केलेल्या निर्मितीला मराठीत ‘बाल साहित्य’ असे म्हणतात. लहान मुलांचे मनोरंजन करणे आणि त्यांच्यावर नीतिमूळ्यांचे संस्कार करणे या हेतूने बालसाहित्याची निर्मिती केलेली असते. बालकांसाठी लिहिणे तसे खूप कठीण असते. त्यासाठी त्या त्या वयोगटाच्या मानसिक, भावनिक, बौद्धिक गरजांचा आणि त्यांच्या कल्पक सर्जनशीलतेचा विचार करावा लागतो. बालसाहित्य निर्मितीला प्रेरणा मिळावी, किंबहुना प्रत्यक्ष विद्यार्थीवर्गातून नवनवीन बाल साहित्यिक निर्माण व्हावेत, त्यांचे चांगल्या प्रकारे संवर्धन व्हावे, बालसाहित्याचा प्रवाह हा मुख्य साहित्य प्रवाह व्हावा या उदात हेतूने मराठी बालसाहित्य संमेलनाचे आयोजन करण्यात येते.” “मराठी साहित्यात व मराठी भाषेमध्ये आज मोठी पोकळी निर्माण झाली आहे जास्तीतजास्त लोकांचा भर इंग्रजी साहित्य व भाषेकडे आहे. कारण मराठी बालसाहित्यास मराठीचा स्वतःचा बालसाहित्यिक नाही. तो विशेष बालसाहित्यिक तयार होणे महत्त्वाचे आहे,” असे संमेलनाचे उद्घाटक श्री. भारत सासणे म्हणाले.

“आपल्याला आवडणाऱ्या गोष्टी आज आपण मुलांवर लादण्याचा प्रयत्न करतो. पण त्यांना त्याच गोष्टी तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने दिल्या, तर ते नक्कीच पाहतील. आपल्या मराठी मुलांसाठी इंटरनेटवर स्पेशल वेबसाईट, ब्लॉग, विकीपेडिया

तयार करणे आवश्यक आहे,” असे माजी शिक्षण संचालक डॉ. वसंत काळ्यांडे म्हणाले.

छोट्या कवींचे कवी संमेलन

बालकथाकारांच्या कथांमध्ये वैष्णव कांबळे, अर्चना शिंदे, साक्षी मराठे, सुहानी भादेकर, राजेश दगडखैर, अतुल धांडे, प्रियंका लांडगे, साक्षी बहीर, वैष्णवी बहीर, अश्विनी बहीर, राहिन प्रतीक्षा यांनी आपल्या शैलीत कविता व कथा सादर केल्या.

नगराध्यक्ष डॉ. भारतभूषण क्षीरसागर व न.प.चे मुख्याधिकारी खांडेकर यांच्या हस्ते प्रमाणपत्र देण्यात आले.

निर्मात्रित कवींचे कवीसंमेलन - यात प्रभाकर साळेगावकर, गणपत व्यास, सत्यद अल्लाउद्दीन, अनिल होळकर, वसंत बिवरे, निशा चौसाळकर, नागनाथ बडे यांनी बालकविता सादर केल्या. डॉ. दीपा क्षीरसागर यांनी सुहासिनी इर्लेंकर यांच्या दोन कविता सादर केल्या.

दिवसभर विविध कार्यक्रमाची मेजवानी रसिकांना मिळाली. यानंतर संध्याकाळी पहिल्या मराठी बालसाहित्य संमेलनाचा समारोप यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अंबेजोगाई केंद्राचे कोषाध्यक्ष अभिजीत जोंधळे, सचिव नरेंद्र काळे, स्वागताध्यक्ष डॉ. दीपा क्षीरसागर यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाला.

गट अ १ ली ते ६ वी चित्रकला स्पर्धा निकाल

प्रथम क्रमांक	कु. देशमुख समृद्धी सुनील	संस्कार विद्यालय, बीड	वर्ग ६ वी ब	८३७९९०४८४४
द्वितीय क्रमांक	कु. श्रावणी गायकवाड	श्री रविशंकर विद्यामंदिर	वर्ग ४ थी	९७६६७६१०७४
तृतीय क्रमांक	कु. वाल्हेकर रूपाली जालींदर	गीता कन्या प्रशाला, बीड	वर्ग ६ वी	९७६४०६८३५५
उत्तेजनार्थ	कृष्णा संतोष आणेराव कृष्णा गणेश शेवंतकर बडे संस्कृती विश्वास	चंपावती विद्यालय, बीड सरस्वती विद्यामंदिर, बीड कालिकादेवी, शिरू कासार	वर्ग ६ वी ब वर्ग ५ वी वर्ग ५ वी ब	९४२०११०७३१ ८२३७७५८०७६ ९४२१३४१८३५

गट ब ७ वी ते १० वी चित्रकला स्पर्धा निकाल

प्रथम क्रमांक	कु. झोडगे प्रतीक्षा किसन	चंपावती विद्यालय, बीड	वर्ग ८ वी	९६०४९६२०७३
द्वितीय क्रमांक	कु. शिंदे श्रेया अशोकराव	शिवाजी विद्यालय, बीड	वर्ग ९ वी	९९२२०४७३०७
तृतीय क्रमांक	कु. आहेर वैष्णवी विक्रम	आदर्श विद्यालय, बीड	वर्ग ८ वी	९६८९९७१०७७
उत्तेजनार्थ	सय्यद फिजा कादर निर्मल प्रतीक्षा अभय साहील विनोद पंडागळे	प्रियदर्शनी कन्या प्रशाला, पाटोदा संस्कार विद्यालय, बीड सैनिकी विद्यालय, बीड	वर्ग ९ वी वर्ग ८ वी अ वर्ग ८ वी अ	९७६४५१९१९५ ९०९६६६७८७८ ०२४४२-२६९९११

गट अ: १ ली ते ७ वी (छोटा गट) कागदी पुष्परचना स्पर्धा निकाल

प्रथम क्रमांक	धांडे क्षितिजा विशाल	गुरुकुल इंग्लिश स्कूल, बीड	६ वी	९४०३१०२४६३
द्वितीय क्रमांक	भांडेकर आदित्य अनिल	कालिकादेवी विद्यालय, शिरु कासार	७ वी	
तृतीय क्रमांक	वाघमारे आयुष अभिमान	संत ज्ञानेश्वर इंग्लिश स्कूल, बीड	२ री	

गट ब ८ वी ते १० वी (मोठा गट)

प्रथम क्रमांक	चोथवे उर्मिला श्रीराम	कानडी हायस्कूल कानडीघाट	८ वी
द्वितीय क्रमांक	गर्जे रेशमा शांतीलाल	भगवान विद्यालय, बीड	८ वी अ
तृतीय क्रमांक	अडांगळे अश्विनी जगन्नाथ	कानडी हायस्कूल कानडीघाट	८ वी
प्रथम क्रमांक	भोसले धनश्री अनिल	तांदळेश्वर विद्यालय, तांदळवाडी घाट	

गट अ १ वी ते ७ वी हस्तकला स्पर्धा निकाल

प्रथम क्रमांक	कु. आयशा आर्वीश मोहम्मद फीयोदीन	मिलीया नर्सरी, बीड	इयत्ता २ री
द्वितीय क्रमांक	हरीओम अशोक तळेकर	कालिका देवी महिला विद्यालय शिरु कासार	५ वी
तृतीय क्रमांक	आविष्कार शैलेंद्र ससाणे	शरदचंद्र विद्यालय, बीड	७ वी अ
उत्तेजनार्थ	प्रसाद विजय हंगे	भगवान विद्यालय, बीड	५ वी

गट ब ८ वी ते १० वी हस्तकला स्पर्धा निकाल

प्रथम क्रमांक	चोथवे उर्मिला	कानडी घाट हायस्कूल,	८ वी
द्वितीय क्रमांक	सपकाळ सई आसाराम	खांडे पारगाव हायस्कूल, खांडे पारगाव	९ वी
तृतीय क्रमांक	प्रज्ञा किशोर घुबडे	वसंतराव काळे पब्लिक स्कूल, अंबाजोगाई	८ वी
उत्तेजनार्थ	खंडागळे काजल मधुकर	रामतीर्थ हायस्कूल रामतीर्थ कुंड	९ वी

यशवंत बाल चित्रपट चावडी

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, विभागीय केंद्र, अंबाजोगाईच्या वर्तीने दिनांक १ जून ते ४ जून २०१७ या कालावधीत ‘यशवंत बाल चित्रपट चावडी’चे आयोजन करण्यात आले होते. या चित्रपट चावडीमध्ये किशोरवयीन मुलांना चित्रपटातून सुम गुण, त्यांना देशाच्या वास्तवाची कल्पना यावी यासाठी काही ठरावीक चित्रपटांची निवड करण्यात आली होती. यावेळी ‘बाल चित्रपट चावडी’ मध्ये ‘आय ॲम कलाम’ हा राजस्थानमधील एका बालकामगारावर आधारित चित्रपट दाखविण्यात आला. या चित्रपटामध्ये राजस्थान येथील संस्कृतीचे दर्शन, बालकामगाराच्याआयुष्याचा दाहकता, शिक्षण घेण्याची जिद्द, स्वप्न, आदी गोष्टी चित्रपटातून दाखवण्यात आल्या. दुसरा चित्रपट ‘रेड ड्रीम’ दाखवण्यात आला. या चित्रपटातून मुलांनी कशा पद्धतीने वागावे, कशा पद्धतीने जगावे, हे दाखवण्यात आले.

तिसरा चित्रपट हा ‘जलपरी’ होता. यामध्ये लहान बहीण भावाची कथा दाखवण्यात आली. मुलांना समाजात ग्रामीण भागात कशी वागणूक मिळते, हे यात दाखवण्यात आले. यामध्ये ग्रामीण भागात कशा पद्धतीने अंधश्रद्धा जोपासल्या जातात, याची दाहकता

दाखवण्यात आली. स्त्री भ्रूणहत्या समाजात कशा प्रकारे गैरसमज पसरवून केली जाते, हे या चित्रपटात दाखवण्यात आले. चौथा चित्रपट हा ‘ब्रेक टाईम’ दाखविण्यात आला. यामध्ये शाळेतील एका गरीब विद्यार्थ्याच्या परिस्थितीची जाणीव व शिक्षणाची आवड दाखवून मुलांचे मनोरंजन करण्यात आले.

‘बाल चित्रपट चावडी’ मध्ये रोज ५५ ते ६० किशोरवयीन व बालगटातील मुलांनी चित्रपटाचा आनंद घेतला. चित्रपट दाखवल्यानंतर चित्रपटामधील कथेवर मुलांमधील तर्क, आवडलेले पात्र, आर्द्धवर चर्चा घडवून आणली गेली. ‘बाल चित्रपट चावडी’यशस्वी करण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र – अंबाजोगाईचे सचिव डॉ. नरेंद्र काळे, कोषाध्यक्ष अभिजीत जोंधळे, रणजित मोरे, गोविंद टेकाळे, आशिष जाधव, केदार वाघमारे, सुमंत केदार, कृष्णा सापते, सलीम शेख आर्दीनी बाल चित्रपट चावडी यशस्वी करण्यासाठी परिश्रम घेतले.

लोकशाही यंत्रणा तयार करणाऱ्या तज्ज्ञ मंडळींनी राजकीय सत्तेवर कायद्याची आणि इतर बंधने घालून ती सत्ता समतोल करून ठेवली आहे; परंतु आर्थिक सत्ता ही राजकीय सत्तेपेक्षाही अधिक शक्तिमान आहे. सत्ता हे शेवटी सर्वात मोठे सामर्थ्य आहे. मग ती सत्ता राजकीय असो अगर आर्थिक असो; आणि म्हणून सत्तेचे स्थान हे लोकांच्या कल्याणासाठी उभारलेली एक वेदी आहे, एक यंत्रणा आहे. ते एक मोठे जोखमीचे काम आहे, ही जाणीव सतत आपल्या मनात असली पाहिजे. यासाठी एकच मार्ग आहे; आणि तो हा की, आपले हे काम लोकशाहीच्या पद्धतीने चालले आहे की नाही याचे कठोर आत्मनिरीक्षण नित्य झाले पाहिजे.

– मा. यशवंतराव चव्हाण

विभागीय केंद्र, ठाणे

कार्यवृत्त

विचारकुंकू

विभागीय केंद्र, ठाणे केंद्राचा ‘विचारकुंकू’ हा कार्यक्रम सहयोग मंदीर ठाणे (प) येथे १७ फेब्रुवारी २०१७ रोजी संपन्न झाला. या कार्यक्रमात महाराष्ट्र राज्याच्या (निवृत्त) पहिल्या रुग्ण “राज्य निवडणूक आयुक्त” श्रीमती नीला सत्यनारायण यांची मुलाखत प्रा. अनुया धारप व कु. पूजा प्रधान यांनी घेतली. मुलाखती दरम्यान नीला सत्यनारायण यांनी महाराष्ट्र राज्यात एकंदरीतच आय.ए.एस होणाऱ्यांची संख्या इतर राज्यांतील मुलांच्या मानाने खूपच कमी असल्याचे सांगितले. यासाठी मुलांची त्या दृष्टीने विद्यालयीन स्तरापासूनच तयारी पालकांनी करून घेणे आवश्यक असते. उत्तर भारतातील तसेच दक्षिणेतील मुले जास्त आय.ए.एस. झाल्याचे आपल्या दृष्टेत्पत्तीस येते. आपल्याकडे त्या दृष्टीने लक्ष दिले जात नाही. परिणामी आपली मुले अखिल भारतीय स्पर्धा परीक्षेत जास्त टिकत नाहीत. रुग्ण आय.ए.एस. अधिकारी तर त्या तुलनेत आपल्याकडे खूपच कमी होतात. आपल्याकडे रुग्ण आय.ए.एस. अधिकाऱ्यांकडे उपेक्षेनेच पाहिले जाते. पुरुषांच्या तुलनेने त्यांना

दुर्यम स्थान दिले जाते.

आपली मुले स्पर्धा परीक्षेत मागे पडतात म्हणून त्यांनी एक टीम तयार केली आहे. त्यात त्या स्वतः कौन्सिलर, शासकीय सेवेतील अधिकारी, आहारतज्ज्ञ यांचा समावेश केलेला आहे. या कार्यक्रमांतर्गत स्पर्धा परीक्षांच्या मुलाखतीत विद्यार्थी प्रश्नांची उत्तरे कशी देतो, विषयाचे त्याचे ज्ञान कसे आहे, आपले मुद्दे तो किती ठामपणे मांडतो, त्याची देहबोली कशी आहे याचा विचार परीक्षक करीत असतात. त्यावरून त्याची निर्णय क्षमता त्यांना जोखावयाची असते.

मुलाखतीनंतर सौ. माधवी घारपुरे यांच्या कथाकथनाचा कार्यक्रम पार पडला. या कार्यक्रमासाठी ठाणे केंद्राचे पदाधिकारी, रोटरी क्लबचे सदस्य, ठाण्याच्या पोलीस कमिशनर डॉ. रश्मी करंदीकर हजर होत्या.

मा. यशवंतराव चव्हाण यांची १०४ वी जयंती

मा. यशवंतराव चव्हाण यांचा १०४ वा जयंती समारंभ दिनांक १२ मार्च २०१७ रोजी चव्हाण सेंटरच्या मुख्य सभागृहात संपन्न झाला. समारंभाच्या अध्यक्षस्थानी प्रतिष्ठानचे मा. अध्यक्ष श्री. शरद पवार हे होते. या कार्यक्रमात ‘यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार २०१६’ आधार कार्डचे प्रणेते श्री. नंदन निलेकणी यांनी स्वीकारला. समारंभाच्या पाहण्यांचे स्वागत व प्रास्ताविक कार्याधिकारा सौ. सुप्रिया सुळे यांनी केले. सन्मानपत्राचे वाचन मा. सरचिटणीस श्री. शरद काळे यांनी केले. तसेच राष्ट्रीय पुरस्कार निवड समितीचे अध्यक्ष मा. डॉ. अनिल काकोडकर यांनी पुरस्कारासंबंधी मनोगत व्यक्त केले.

मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या स्मृतीप्रीत्यर्थ राष्ट्रीय पातळीवर राष्ट्रीय एकात्मता, लोकशाहीमूल्ये, सामाजिक-आर्थिक विकास या क्षेत्रांमध्ये उत्कृष्ट कार्य करणाऱ्या नामवंत व्यक्तीला ‘यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार व सन्मानपत्र’ देण्यात येते. रक्कम रुपये

५ लाख व सन्मानपत्र असे या पुरस्काराचे स्वरूप आहे. सुयोग्य व्यक्तीची निवड करण्यासाठी डॉ. अनिल काकोडकर यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती नेमण्यात आली आहे. या समितीमध्ये (१)डॉ. अरमैती देसाई, माजी अध्यक्ष, विद्यापीठ अनुदान आयोग, (२) मा. डॉ. रघुनाथ माशेलकर, माजी महानिदेशक वैज्ञानिक तथा औद्योगिक अनुसंधान परिषद, (३) मा. डॉ. रूपा शहा, माजी कुलगुरु, एस.एन.डी.टी. विद्यापीठ (४) मा. डॉ. संजय देशमुख, कुलगुरु, मुंबई विद्यापीठ, (५) मा. डॉ. नरेंद्र जाधव, माजी सदस्य, योजना आयोग, (६) मा. श्री. आय. एम. काढ्री, प्रख्यात वास्तुविशारद यांचा समावेश आहे. या समारंभास प्रतिष्ठानचे विश्वस्त व सदस्य मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

यशवंतराव चव्हाण
राज्य पारितोषिक पुरस्कारप्राप्त मान्यवर

सन	पारितोषिक विजेता	पारितोषिक
१९९०	मा. तात्यासाहेब कोरे	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
१९९१	मा. बाबा आढाव	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
१९९२	मा. विजय बोराडे	ग्रामीण विकास पारितोषिक
१९९३	मा. नारायण सुर्वे	मराठी साहित्य-संस्कृती पारितोषिक
१९९४	मा. आप्पासाहेब चमणकर	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
१९९६	श्रीमती शांताबाई दाणी	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
१९९६	मा. अरूण निकम	ग्रामीण विकास पारितोषिक
१९९७	मा. शंकरराव खरात	मराठी साहित्य-संस्कृती पारितोषिक
१९९८	डॉ. जयंतराव पाटील	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
१९९९	मा. दादासाहेब रुपवते	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
२०००	सर्च-शोधग्राम, गडचिरोली	ग्रामीण विकास पारितोषिक
२००१	कवयित्री शांता शेळके	मराठी साहित्य-संस्कृती पारितोषिक
२००२	‘प्रयोग’ परिवार	कृषी-औद्योगिक समाजरचना पारितोषिक
२००३	डॉ. यु. म. पठाण	सामाजिक एकात्मता पारितोषिक
२००४	डॉ. चित्रा नाईक	ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास
२००५	पं. भीमसेन जोशी	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२००६	श्री. भंवरलाल जैन	कृषी-औद्योगिक समाजरचना/व्यवस्था प्रशासन पारितोषिक
२००७	श्री. अनिल काकोडकर	सामाजिक एकात्मता विज्ञान-तंत्रज्ञान पारितोषिक
२००८	प्राचार्या लीला पाटील	ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास
२००९	श्रीमती किशोरी आमोणकर	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२०१०	श्री. सा. रे. पाटील	कृषी-औद्योगिक समाजरचना/ व्यवस्था प्रशासन पारितोषिक
२०११	मराठी विज्ञान परिषद, मुंबई	सामाजिक एकात्मता विज्ञान-तंत्रज्ञान पारितोषिक
२०१२	मातृमंदिर, देवरुख, रत्नागिरी	ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास
२०१३	मा. श्री. गोविंदराव तळवलकर	मराठी साहित्य संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२०१४	मा. श्री. शरद जोशी	कृषी-औद्योगिक समाजरचना/व्यवस्था प्रशासन
२०१५	श्रीमती अरुनिमा सिन्हा	मराठी साहित्य-संस्कृती/कला, क्रीडा पारितोषिक
२०१६	श्री. प्रतापशेठ साळुंखे	ग्रामीण विकास/आर्थिक सामाजिक विकास

यशवंतराव चव्हाण
राष्ट्रीय पुरस्कारप्राप्त मान्यवर

अ. नं.	पुरस्कार प्राप्त मान्यवराचे नाव	वर्ष
१	प्राध्यापक मधु दंडवते	१९९५
२	श्री. बियांत सिंग- मरणोत्तर	१९९६
३	डॉ. सी. सुब्रमण्यम्	१९९७
४	श्रीमती इला भट	१९९८
५	श्रीमती आवाबाई वाडिया	१९९९
६	श्री. सुंदरलाल बहुगुणा	२०००
७	डॉ. व्ही. कुरियन	२००१
८	डॉ. जयंत नारळीकर	२००२
९	श्री. आर. के. लक्ष्मण	२००३
१०	न्या. व्ही.आर. कृष्ण अय्यर	२००४
११	श्री. सॅम पित्रोदा	२००५
१२	श्री. नारायण मूर्ती व सौ. सुधा मूर्ती	२००६
१३	श्री. आर. के पचौरी व श्रीमती सरोज पचौरी	२००७
१४	ईस्टो - (इंडियन स्पेस रिसर्च ऑर्गनायझेशन)	२००८
१५	प्रो. यश पाल	२००९
१६	श्रीमती महाश्वेता देवी	२०१०
१७	एअर चीफ मार्शल श्री. अर्जुनसिंग	२०११
१८	डॉ. ई. श्रीधरन	२०१२
१९	श्री. झुबिन मेहता	२०१३
२०	श्री. रतन टाटा	२०१४
२१	डॉ. विजय केळकर	२०१५
२२	श्री. नंदन निलेकणी	२०१६

प्रतिष्ठानची विक्रीसाठी असलेली प्रकाशने

१.	यशवंतराव चव्हाण : विधिमंडळातील निवडक मराठी भाषणे : भाग १ - संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२५०.००
२.	वाय. बी. चव्हाण : सिलेक्टेड स्पीचेस - विधिमंडळ - भाग २ - संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२५०.००
३.	सिलेक्टेड स्पीचेस इन पार्लमेंट - वाय. बी. चव्हाण - खंड १ ते ४ संपादक : राम प्रधान प्रत्येकी	२५०.००
४.	यशवंतराव चव्हाण यांचे मौलिक विचार संकलन - ना. धो. महानोर	१.००
५.	सद्याद्री वारे - यशवंतराव चव्हाण	२५०.००
६.	म. जोतिबा फुले यांचे निवडक विचार संकलन - प्रा. गजमल माळी	१२.००
७.	बेकारी निर्मूलनातून ग्रामीण विकास - संपादक - वि. स. पागे	३५.००
८.	महाराष्ट्रातील दुष्काळ आणि जलसंपत्तीचे नियोजन - संपादन : अण्णासाहेब शिंदे	२००.००
९.	महाराष्ट्र : एक दृष्टिकोन - शरदराव पवार - भाषणसंग्रह - संपादन : दादासाहेब रुपवते	७५.००
१०.	पंचायत राज, जिल्हा नियोजन आणि ग्रामीण विकास संपादन : पी. बी. पाटील	१००.००
११.	नवभारत : परिवर्तनाची दिशा - संपादन : पी. बी. पाटील	
१२.	विमुक्तायन : महाराष्ट्रातील विमुक्त जमाती : चिकित्सक अभ्यास संशोधक / लेखक - लक्ष्मण माने	२५०.००
१३.	महिलांसंबंधीचे धोरण : स्वर्यसिद्धतेकडे वाटचाल - डॉ. नीलम गोळे	१५.००
१४.	यशवंतराव चव्हाण - चरित्र - लेखक - अनंतराव पाटील	८०.००
१५.	शब्दाचे सामर्थ्य - संपादन : राम प्रधान	३७५.००
१६.	महाराष्ट्राची चार दशकांतील वाटचाल : एक आढावा (इंग्रजी) (यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळ यांचे संयुक्त प्रकाशन)	२५०.००
१७.	बाउंटीफुल बनियान - डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील चरित्र - खंड ४ (इंग्रजी) बॅ. पी. जी. पाटील	८००.००
१८.	ज्येष्ठ नागरिकांसाठी पुस्तिका	३५.००
१९.	अजिंठा - (काव्यसंग्रह) लेखक : ना. धो. महानोर (इंग्रजी)	१५०.००
२०.	‘ई’बुक (मराठी/इंग्रजी) (यशवंत साहित्य / फोटो)	१५०.००
२१.	न्यायालयीन व्यवहार आणि मराठी भाषा	४००.००
२२.	शैक्षणिक गुणवत्ता : आव्हान आणि आवाहन - डॉ. वसंत काळपांडे	२००.००
२३.	हवामान बदल आणि महाराष्ट्र	५०.००
२४.	उपक्रम : वेचक-वेधक - डॉ. वसंत काळपांडे	१००.००
२५.	स्त्रीरत्न सावित्रीबाई फुले - श्रीनिवास भालेराव	२०.००
२६.	स्त्रियांचे कायदे, आरोग्य आणि योजना - सुप्रिया सुळे	२०.००
२७.	‘संवादिनी’ - सुप्रिया सुळे	२०.००

२८. ‘शाळांचे प्रगतिपुस्तक’ डॉ. वसंत काळपांडे, बसंती रॉय, शुभदा चौकर	₹२००.००
२९. Yashwantrao Chavhan : an Autobiography	₹३९५.००
३०. यशवंतराव चव्हाण आत्मचरित्र - कृष्णाकाठ	₹३००.००
३१. यशवंतराव चव्हाण व्यक्तिमत्त्व आणि कर्तृत्व	₹५००.००
३२. शिक्षणवृत्ती - डॉ. कुमुद बन्सल	₹२००.००
३३. शिक्षणकट्टा - बसंती रॉय	₹२००.००
३४. वाटचाल ई-शिक्षणाची - बसंती रॉय	₹२००.००
३५. हवामान बदलास आमचे उत्तर	₹१००.००
३६. विचारसूत्रे - संपादन : पद्मभूषण देशपांडे	₹२००.००
३७. पाणीबाणी - प्रभाकर साळेगावकर	₹१६०.००
३८. पर्व-प्रगतीचे परिवर्तनाचे - पद्मभूषण देशपांडे (मराठीबरोबरच हिंदी, इंग्रजी, ऊर्दूतही उपलब्ध) खाजगी वितरणासाठी	

- डीव्हीडी व ऑडीओ कॅसेट्स
- मी एस. एम. : एस. एम. जोशी यांचा जीवनपट
- तर्कीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी : तर्कीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचा जीवनपट
- प्रवासी पक्षी : सुप्रसिद्ध साहित्यिक कुसुमाग्रज यांचा जीवनपट
- पु. ल. वृत्तान्त : पु. ल. देशपांडे यांचा जीवनपट
- वरील चारही व्हिडिओ कॅसेट्सची निर्मिती दिग्दर्शक डॉ. जब्बार पटेल यांची
- कॉ. केशवराव जेधे : कॉ. केशवराव जेधे यांचा जीवनपट, दिग्दर्शक - श्री. राम गबाले
- येस आय अॅम कम्युनिस्ट : कॉ. श्रीपाद अमृत डांगे यांच्या जीवनावरील अनुबोधपट, दिग्दर्शक : विनय नेवाळकर
- ‘बशर नवाज : खाब, जिंदगी और मै’ महितीपट, दिग्दर्शक - जयप्रद देसाई
- ‘जागर हा जाणिवांचा....’ लघुपट, दिग्दर्शक - चंद्रकांत कुलकर्णी
- ‘कृष्णाकांठ’ : ऑडीओ सी. डी. (ध्वनिमुद्रिका)

चित्रपट

- यशवंतराव चव्हाण... बखर एका वादळाची : दिग्दर्शक - जब्बार पटेल

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई निर्मित संकेतस्थळे

- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे संकेतस्थळ - <http://ybchavanpratishthan.org/>
- यशवंतराव चव्हाण यांचे समग्र संदर्भ साहित्य - <http://ybchavan.in>
- धर्मानंद कोसंबी यांचे समग्र साहित्य - <http://dharmanandkosambi.com/>
- केतकरकृत महाराष्ट्रीय ज्ञानकोश - <http://ketkardnyankosh.com/>
- महर्षि विठ्ठल रामजी शिंदे समग्र साहित्य - <http://virashinde.com/>
- इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळाकडे उपलब्ध दुर्मीळ कागदपत्रांचे डिजिटायझेशन - <http://vkrajwade.com>

YASHWANTRAO CHAVAN PRATISHTHAN

MKCL
Creating a Knowledge Lit World

नवीन

MS-CIT

आंतरराष्ट्रीय दर्जाचा परिपूर्ण कंप्यूटर कोर्स

या सुद्धीत घडवा तुमचे करियर,
होऊया कंप्यूटरचे स्मार्ट यूझर!

Windows 7

Office 2013

१५ लाखांहून अधिक लोकांना
कंप्यूटरचे 'स्मार्ट यूझर्स' बनविणारा कोर्स

Other
Courses

⇒ MS-Office

⇒ Web Designing

⇒ Advance Excel

⇒ DTP

⇒ Tally Expert

5th Floor, Y.B.Chavan Centre, Gen J.Bhosale Marg, Opp Mantralaya,
Nariman Point, Mumbai - 400 021.

Tel No : 022 - 22817975 / 22043617/19 / 9769256343

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई^१
**विभागीय केंद्र औरंगाबाद,
शिक्षण विकास मंच आयोजित**

राज्यस्तरीय शिक्षक साहित्य संमेलन

शनिवार, १५ व रविवार, १६ एप्रिल २०१७
वसंतराव काळे स्मृती साहित्य नगरी, रुकिमनी सभागृह,
एमजीएम परिसर, औरंगाबाद

संमेलनाध्यक्ष
बालाजी मदन इंगोले
प्रसिद्ध शिक्षक साहित्यिक

निमंत्रक
खा. सुप्रिया सुले
कार्याध्यक्ष
यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान,
मुंबई

स्वागताध्यक्ष
आ. विक्रम काळे
मराठवाडा शिक्षक मतदारसंघ

- ग्रंथदिंडी
- मान्यवरांच्या हस्ते उद्घाटन
- डॉ. कुमुद बसल उत्कृष्ट शैक्षणिक
ग्रंथ पुरस्कार वितरण - २०१६

- प्रकट मुलाखत
- तीन परिसंवाद
- 'शब्द झुळ्यावर'
निमंत्रितांचे कवि संमेलन

- सांस्कृतिक कार्यक्रम
'खानदेखचा मळा मराठवाड्याचा गळा'
- कथाकथन
- कवी कट्टा (मुक्त कवी संमेलन)

दोन दिवसीय साहित्य संमेलनात सांस्कृतिक, साहित्यिक कार्यक्रमांची मेजवानी, भव्य ग्रंथ प्रदर्शन

महाराष्ट्रातून २००० हून अधिक शिक्षकांची संमेलनास उपस्थिती

एक छोटासा प्रयत्न...
नव्या उमेदीने वाटचालीसाठी...
जीवनातील
अंधःकार भेदण्यासाठी !

आत्महत्याग्रस्त शेतकरी विधवा महिला पुनर्वसन उपक्रम - २०१७

व्यवसाय साधने वितरण

